

**Szakképzett munkaerő iránti kereslet a
feldolgozóiparban egy empirikus vállalati felvétel
tükrében**

Készült a „Szakképzett munkaerő iránti kereslet várható alakulása és ezt meghatározó tényezők” OFA által támogatott kutatás keretében
(szerződésszám: OFA/122-4341/35.)

Budapest, 2005. Július

A Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet olyan non-profit kutatóműhely, amely elsősorban alkalmazott közgazdasági kutatásokat folytat. Célja, hogy elméletileg és empirikusan megalapozott ismereteket és elemzéseket nyújtson a magyar gazdaság és a magyar vállalkozások helyzetét és kilátásait befolyásoló gazdasági és társadalmi folyamatokról.

GVI – Research Institute of Economics and Enterprises
Hungarian Chamber of Commerce and Industry

A kutatás alapjául szolgáló adatfelvételre az OFA mellett az Oktatási Minisztérium támogatásával (OM és MKIK közötti FKA-KT/1-2004 számú szerződés keretében) került sor.

Az elemzést írta:

Selmeczy Iván, munkatárs, Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet
e-mail: selmeczy@gvi.hu

Kutatásvezető:

Tóth István János, Ph.D. (tudományos főmunkatárs, MTA KTI,
ügyvezető igazgató, MKIK GVI)
e-mail: tothij@econ.core.hu
Internet: <http://www.ktk-ie.hu/~tothij>

MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet

Cím: 1051 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 12.

Tel: 235-05-84

Fax: 235-0713

e-mail: gvi@gvi.hu

internet: <http://www.gvi.hu>

Tartalom

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	4
BEVEZETÉS.....	7
1. A FELVÉTEL ÉS A MINTA FŐBB JELLEMZŐI	8
2. A FOGLALKOZTATÁS ÉS VÁRHATÓ RÖVID TÁVÚ TENDENCIÁI	14
2.1. FOGLALKOZTATOTTAK SZÁMA, MUNKAERŐ-IGÉNYESSÉG.....	14
2.2. A FOGLALKOZTATOTTAK SZÁMÁNAK VÁRHATÓ VÁLTOZÁSA	29
2.3. SZERKEZETI ÁTRENDEZŐDÉS	42
2.4. TUDÁS ALAPÚ FEJLESZTÉS.....	47
3. BÉREK	51
4. A SZAKKÉPZETT PÁLYAKEZDŐK TUDÁSÁVAL VALÓ ELÉGEDETTSÉG	60
5. MUNKAERŐHIÁNY	65

Vezetői összefoglaló

1. Foglalkoztatási helyzet: A feldolgozóiparban hatból átlagosan közel két alkalmazott segéd- vagy betanított munkás, és két-három alkalmazott rendelkezik szakképzettséggel. Egy gépipari cégnél átlagosan jelentősen kisebb a rutinmunkát végző alkalmazottak aránya, mint a feldolgozóipar egészében. A nagyobb arányban exportálók között gyakoriak a többségben segéd- vagy betanított munkásokat foglalkoztató cégek. Az összefüggés annak tudható be, hogy a jelentős arányban exportra termelők között gyakoriak a szakképesítést nem igénylő összeszerelő munkát végző, reexportáló cégek. A gépiparban találkozhatunk a legritkábban olyan cégekkel, amelyek jelentős arányban foglalkoztatnak fizikai munkásokat. A szakmunkások nagy, 50 %-ot meghaladó aránya azonban a gépiparra jellemző. A nehéziparra kevésbé jellemző a szakmunkások túlsúlya, és ennél még ritkább a szakmunkás többség a könnyűiparban.

2. Szakmunka vagy rutinmunka: A gépipari cégeknél átlagosan jelentős túlsúlyban van a szakképzett fizikai munkaerő, szemben a rutinmunkát végző segéd- vagy betanított munkásokkal. Mind a nehéziparban, mind a könnyűiparban hozzávetőlegesen fele-fele arányban oszlanak meg a fizikai munkások szakképzettek és betanítottak között, sőt, a rutinmunkások enyhe – a nehéziparban erősebb – túlsúlyban is vannak. A külföldi tulajdon arányának növelésével együtt növekszik a szakképzett alkalmazottak aránya a fizikai munkások között. A külföldi, átlagosan jobb üzleti helyzetben lévő cégek könnyebben meg tudják fizetni a szakképzett vagy magasan képzett munkaerőt, a magyar cégek azonban elindultak a fokozatos felzárkózás útján, ami megmutatkozik az egyre magasabb szakmai színvonal megkövetelésében.

3. A termelés munkaerő-igényessége: A könnyűiparban átlagosan közel 18 alkalmazott szükséges 100 millió forint nettó árbevétel eléréséhez, a másik két vizsgált ágazatban ennél valamivel kevesebbre, 15 főre tehető az ehhez átlagosan szükséges létszám. A gépipari cégek között ugyan átlagosan viszonylag kedvezőbb a munkaerő-igényesség mutatója, de a nagyobb súlyú cégek rosszabb mutatóval rendelkeznek, és ezzel az ágazati csoport aggregált mutatóját lefelé húzzák. Az export súlya szerint a nagyobb arányban kivitelre termelő cégek munkaerő-igényessége nagyobb, mint a kisebb export-hányaddal rendelkező vállalkozásoké.

4. A foglalkoztatottság várható alakulása: 2005 végéig a legnagyobb feldolgozóipari cégek létszámában enyhe, átlagosan 1-2 fős csökkenés várható. A válaszadók 18,2 %-a mondta azt, hogy a foglalkoztatottak száma a következő félévben várhatóan növekedni fog, ennél valamivel kevesebben prognosztizáltak csökkenést. A gépiparban létszám bővülésre elsősorban csak a nagy cégek számítanak, míg ebben a létszám-kategóriában mind a könnyű-, mind a nehéziparban átlagos létszámcsökkenés várható. A könnyűiparban nem csak a nagy, hanem a közepes cégeket is érintik a leépítések. A nehéziparban a kis és közepes cégeknél várható enyhe létszámnövekedés. A külföldi tulajdonú cégek átlagosan inkább számítanak növekedésre, mint a tisztán magyar tulajdonban lévők. A leépítést tervező cégek aránya a könnyűiparban a legnagyobb, ezzel szemben a nehéziparban a legnagyobb a létszám bővítést előrejelzők aránya. A gépiparban szintén kedvező a helyzet, a létszám a cégek többségénél várhatóan nem változik,

de 6 százalékponttal nagyobb a bővítést tervezők aránya. A létszám növelését tervezők közül a nehézipari cégeknél várható a legnagyobb arányú létszám-bővítés.

5. A foglalkoztatottak várható összetétele: Egy feldolgozóipari cégnél átlagosan 2,6 %-kal csökken a segéd- vagy betanított munkások száma, 3,4 %-kal bővül a szakmunkás foglalkoztatás, a szellemi foglalkozásúak aránya azonban a várakozások szerint egy vállalkozásnál átlagosan 0,7 %-kal csökken. A nagy vállalkozásoknál a rutinmunkát végző foglalkoztatottak jelentős csökkenését tervezik. *A rutinmunka 2005-ben várhatóan enyhén visszaszorul a szakképzett munkaerő javára.* Ez része lehet annak a közelmúltban felerősödő tendenciának, amely során az alacsony bérszínvonal miatt Magyarországra telepített, szakképesítést alig igénylő gyártási folyamatok fokozatosan kiszorulnak az országból, és Kelet-Európa, illetve Délkelet Európa irányába (Ukrajna, Románia, Bulgária) terelődnek, ahol több régióban még viszonylag olcsó a betanított munkaerő. Míg a rutinmunkát végző fizikai munkások száma – egy-két cégcsoporttól eltekintve – várhatóan visszaesik, az előrejelzések szerint a szakmunkások iránti kereslet 2005-ben megélelné, függetlenül a cégek létszámától vagy külföldi tulajdoni hányadától.

6. A foglalkoztatottak számának változásával összefüggő strukturális áttrendeződés: A szakmunkások és a segédmunkások tervezett létszám-változása között erős és szignifikáns kapcsolat mutatható ki. Kedvező jelnek tekinthetjük, hogy a szakmunkások felvételét tervező cégek 65 %-a nem változtatja a segéd- és betanított munkások létszámán, míg a szakképzett fizikai munkaerő leépítését előrejelző cégek kivétel nélkül csökkenteni szándékozzák a segéd- és betanított munkások számát is. A fizikai foglalkozásúak között fokozatosan növekszik a szakképzettek aránya, miközben csökken a rutinmunka szerepe. A jelentős mértékben exportra termelő cégek között 2005-ben egyelőre csak nagyon enyhe javulás várható a szakképzettség arányának növekedése tekintetében. A beruházás jellegét tekintve a cégek nagyobb hangsúlyt helyeznek a tudásalapú, azaz magasabb színvonalú, szakértelmet igénylő kapacitásbővítésre. A beruházások kapcsán létszámnövekedést tervező cégek között nagyobb azoknak az aránya, amelyeknél a szakmunkás foglalkoztatás bővül, mint azoké, amelyeknél várhatóan a segéd- vagy betanított munkások száma növekedik. Ezzel összhangban nagyobb a rutinfoglalkozásúak számát csökkenteni kívánók aránya, mint a szakképzett fizikai munkaerő leépítését tervezőké.

7. Bérek: A felmérés eredményei szerint a bruttó bérek átlaga vizsgált feldolgozóipari cégeknél 2004-ben 120 ezer Ft volt. Ezen belül a nem fizikai foglalkozásúak átlagosan bruttó 167 ezer Ft-ot, a fizikai foglalkozásúak pedig 102 ezer Ft-ot kerestek. A könnyűiparban a legrosszabbak a kereseti viszonyok, míg a gépiparban található a legtöbb magas átlagbért fizető cég. A tisztán külföldi tulajdonú cégek a fizikai és a nem fizikai foglalkoztatottaknak is átlagosan magasabb bruttó bért fizetnek. A fizikai foglalkozásúaknak alacsony bért fizetők aránya nagyobb a jelentősebb mértékben exportra termelők, mint a nagyjából belföldi értékesítésre összpontosító cégek között. A szakképzettek aránya a fizikai foglalkozásúak között pozitív kapcsolatban van a fizikai és érdekes módon a nem fizikai foglalkoztatottak bruttó átlagbérére is, igaz ez utóbbiak esetében a hatás valamivel gyengébb.

8. Bérek várható alakulása 2005-ben: Mind a fizikai, mind a nem fizikai foglalkozásúak bruttó bére 2005-ben átlagosan 5 %-kal emelkedik. A nehéziparban várható a legerősebb átlagos béremelkedés, ezt követi a gépipar és a sereghajtó ismét a könnyűipar. A beruházást tervezők között átlagosan 5,6 %-os bruttó bérnövekedés várható, míg a beruházást nem tervező cégek átlagosan csak 4,5 %-kal tervezik növelni a béreket. A tudás színvonala már önmagában is ösztönző hatást gyakorol béremelés ütemére, de a béremelési tervekben egyértelműen megmutatkozik a szakképzett fizikai munkaerő szerepének és jelentőségének felértékelődése.

9. A szakképzett pályakezdők tudásával való elégedettség: Az érettségizettek többnyire ugyanazokra a szempontokra kaptak jobb, ill. rosszabb értékelést, mint az érettségi nélküli pályakezdők, viszont érettség nélkül a pályakezdők minden szempont szerint gyengébb minősítést kaptak. Kiemelkedik az érettségi nélküliek lemaradása mind az érettségizettekhez, mind saját képességeik átlagosztályzatához képest a korszerű műszaki ismeretek, és a gazdasági ismeretek terén, az idegennyelv tudás tekintetében pedig jelentősen gyengébb értékelést kaptak. Ennek ellenére folytatódni látszik a javuló tendencia a pályakezdők tudásszintjének megítélésében. Az érettségizettek a gazdasági ismereteikre, és az idegennyelv-ismeretre kaptak gyengébb osztályzatot, igaz, az utóbbi megítélése az előző évhez képest szembetűnően javult. A külföldi tulajdonú cégek minden szempont tekintetében elégedettebbek az érettségi nélküli pályakezdőkkel, mint a magyar vállalkozások.

10. Munkaerőhiány: A megkérdezettek mindössze 17 %-a számolt be a cég termelésében fennakadást, vagy problémát okozó a munkaerőhiányról. A legkevésbé a könnyűiparban jelent gondot a munkaerőhiány, ami érthető, hiszen ebben az ágazati csoportban a leggyakoribb a létszámleépítés. A nehéziparban már a cégek közel egynegyedénél fennakadáshoz vezet a termelésben a munkaerőhiány. A cégek leggyakrabban alvállalkozók bevonásával igyekeznek megszüntetni a munkaerőhiányt, de gyakori a technológiai fejlesztés is. Az adott bérszínvonal melletti munkaerőhiány leggyakrabban a szakmunkások körében jelentkezik. *A szakmunkáshiány okozta gond rendkívüli jelentőségére utal, hogy a hiányt jelentő cégek közel 90 %-a ezt a foglalkoztatási csoportot nevezte meg, a munkaerőhiány egyik forrásaként.*

Bevezetés

Az alábbi tanulmányban egy empirikus vállalati felvétel adatainak felhasználásával elemezzük egy feldolgozóiparon belüli jelentős gazdasági erővel bíró cégcsoportban a foglalkoztatás fontosabb jellemzőit. Olyan cégcsoportról van szó, ahol az összes feldolgozóiparban foglalkoztatottak mintegy fele dolgozik, amely a nettó árbevétel közel 70%-át és az export 95%-át állítja elő. Ennek megfelelően az itt megragadott jellemzők, és tendenciák nagymértékben meghatározzák a magyar gazdaság továbbfejlődés szempontjából fontos szerepet betöltő feldolgozóipar egészét is.

Az elemzés során több egymással is összefüggő kérdést vizsgálunk. Először magának az empirikus felvételnek a jellemzőiről lesz szó, majd a megfigyelt mintára jellemző foglalkoztatási szerkezetéről, a munkaerő-igényesség ágazati, a cégnagysággal és a többségi tulajdonos típusával összefüggő eltéréseiről lesz szó. Mivel érdeklődésünk középpontjában a szakmunka iránti kereslet és a szakmunkás pályakezdőkre vonatkozó munkaadói elégedettség felmérése áll, behatóan vizsgáljuk a megkérdezett cégek foglalkoztatottain belül a rutinmunka és a nem-rutin munka iránti keresletet, e kereslet várható tendenciáit és a foglalkoztatottság várható rövid távú alakulását. Különösen fontos a beruházásokkal kapcsolatos strukturális átrendeződés vizsgálata: az új beruházások várhatóan milyen típusú munkaerő iránti keresletet növekedését fogják implikálni. Mennyiben vonja maga után a szakmunka iránti igény növekedése a rutin munka iránti kereslet növekedését?

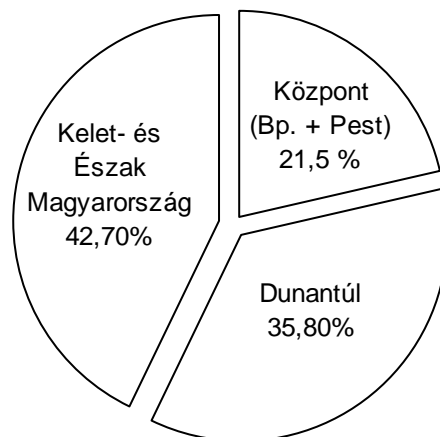
A felvétel adatai alapján kitérünk a bérek elemzésére is. Úgy gondoljuk, hogy a felvétel által megkérdezett cégek munkaerővel kapcsolatos döntéseinek megértéséhez hozzátartozik ez a metszet is, annak ellenére, hogy tudjuk, a Foglalkoztatási Hivatal bértarifa felvétele meglehetősen pontos információkkal szolgál a közepes és a nagy cégek esetében a cégeknél kínált bérek, a munkaerő struktúrája, és a kínált bérek valamint a vállalkozások egyéb paraméterei (értékesítés, nyereségesség, tulajdon, területi elhelyezkedés, stb.) közötti összefüggések feltárásához. A bérek elemzése itt azért indokolt, mert az elemzett felvétel máshol nem pótolható adatokat szolgáltat a cégek várható béremelési szándékairól és e szándékoknak a foglalkoztatott munkaerő szerkezetével való összefüggéseiről.

A fentiekén kívül a vizsgálat másik iránya a munkaadóknak a szakképzett munkaerő képzettségével, készségeivel, tudásával kapcsolatos véleményeinek elemzése és összevetése más korábbi felvételek eredményeivel. Ez az összevetés módot ad arra, hogy hosszabb távon érvényesülő vélemények mellett megfigyelhessük azokat a 2001-2005 közötti változásokat is, amelyek e véleményeket jellemzik. Végül a felmért cégek körében a munkaerőhiány mértékéről, szerkezetéről és e problémára adott vállalati válaszokról lesz szó.

1. A felvétel és a minta főbb jellemzői

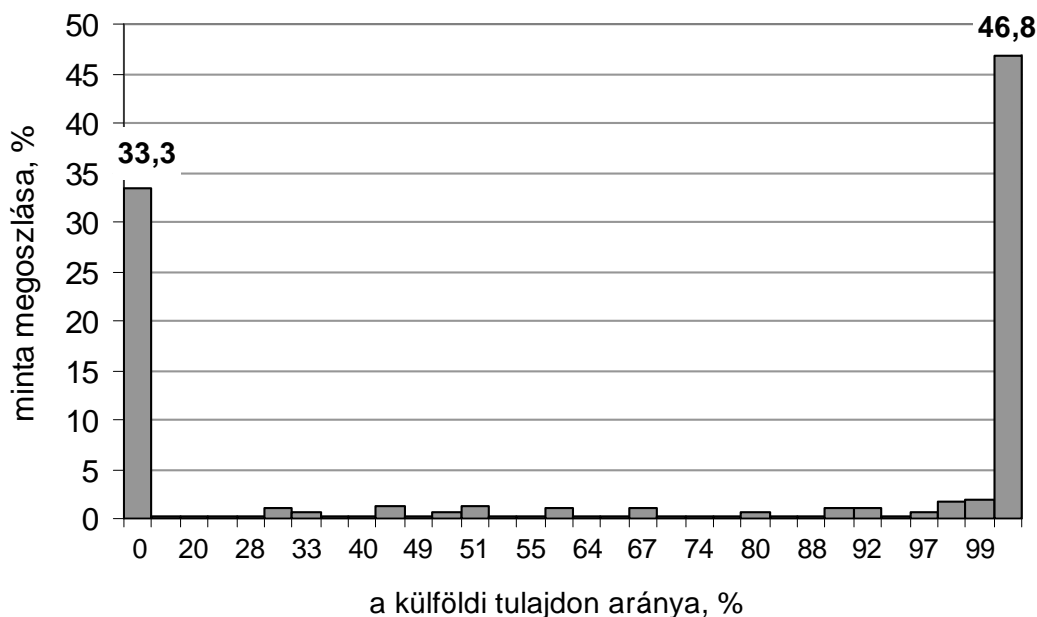
Az MKIK Gazdaság - és Vállalkozáselemző Intézete 2005. januárban egy országos empirikus felmérést végzett a 300 legnagyobb feldolgozóipari vállalatok és vállalkozások körében. A kérdőív kérdései a vállalkozások foglalkoztatási ill. üzleti helyzetére és kilátásaira, valamint a szakképzett és szakképzetlen pályakezdők iránti keresletre irányultak. A felmérésből ezen túlmenően választ kaptunk a kereseti viszonyokkal, bérnövekedéssel és a pályakezdőkkel való elégedettséggel kapcsolatos kérdésekre is. A kérdezés során a kérdőívre elsősorban a cégek felső vezetői (ügyvezető igazgatók, munkaügyi vezetők, stb.) válaszoltak, illetve az egyéni vállalkozások esetében a vállalkozók, mint önfoglalkoztatók adtak választ. A kérdésekre összesen 302 cégtől kaptunk választ. A lekérdezett minta exportárbevétel nagysága és ágazati csoportok együttes megoszlása szerint reprezentálja a legnagyobb 1500 feldolgozóipari cégek sokaságát – az illeszkedés-vizsgálat eredményei szerint a mintabeli és a sokasági megoszlás nem tér el egymástól számottevően.

1.1. Ábra: A minta megoszlása régiók szerint (%)

A külföldi tulajdon aránya szerint erősen kétpólusú eloszlás rajzolódik ki. A cégek nagy hányada, 33 %-a tisztán magyar tulajdonban van, a másik nagy csoport pedig a közel 47 %-ot kitevő tisztán külföldi cégekből áll (lásd az 1.2. ábrát). Ennek megfelelően a külföldi tulajdoni hányad szerint három osztályt alakítottunk ki, amelyek alapján a tisztán magyar, a tisztán külföldi, illetve a vegyes tulajdonú cégeket különböztettük meg (lásd az 1.1. táblázatot).

1.2. Ábra: A minta megoszlása a külföldi tulajdon aránya szerint (%)

1.1. Táblázat: A minta külföldi tulajdon aránya szerinti megoszlása (gyakoriság, %)

Külföldi tulajdon aránya	Vállalkozások száma	Vállalkozások megoszlása (%)
Nincs külföldi tulajdon	354	33,3
Részben külföldi	507	19,9
Tisztán külföldi	803	46,8
Összesen	297	100,0

A felmérésben résztvevő vállalkozások ágazati eloszlását a megadott TEÁOR kódok alapján kapjuk meg. Ezekből először 8 ágazati csoportot határoztunk meg, amelyeket ezután az alábbiak szerint 3 csoportba vontuk össze:

1. élelmiszer-, textilipar, fa- és papíripar (könnyűipar)
2. Vegyipar, nemfém ásványi termelés, kohászat és egyéb feldolgozóipar (nehézipar)
3. Gépipar.

A kialakított csoportok között közel azonos, egyharmad-egyharmad arányban oszlanak meg a cégek (lásd az 1.2. táblázatot).

1.2. Táblázat: A minta ágazati csoportok szerinti megoszlása a TEÁOR kódok alapján (gyakoriság, %)

Gazdasági ág	Vállalkozások száma	Vállalkozások megoszlása (%)
Élelmiszeripar, textilipar, fa- és papíripar	96	31,8
Vegyipar, nemfém ásványi term., kohászat, egyéb feldolgozóipar	107	35,4
Gépipar	99	32,8
Összesen	302	100,0

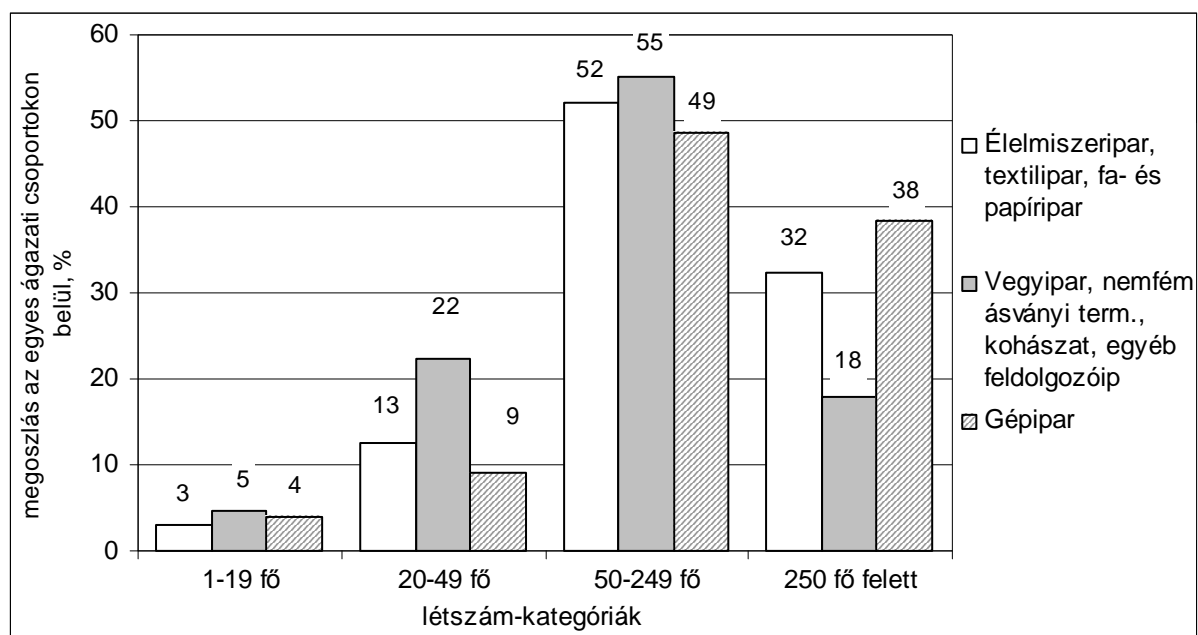
A mintában – a feldolgozóiparra jellemző módon - túlnyomó többséget képviselnek a közepes illetve nagy cégek: a vállalkozások több mint 80 %-a 50-nél több főt foglalkoztat (lásd az 1.3. táblázatot)

1.3. Táblázat: A minta létszám-kategóriák szerinti megoszlása (gyakoriság, %)

Ágazatok	Vállalkozások száma	Vállalkozások megoszlása (%)
1-19 fő	12	4
20-49 fő	45	14,9
50-249 fő	157	52
250 fő felett	88	29,1
Összesen	302	100,0

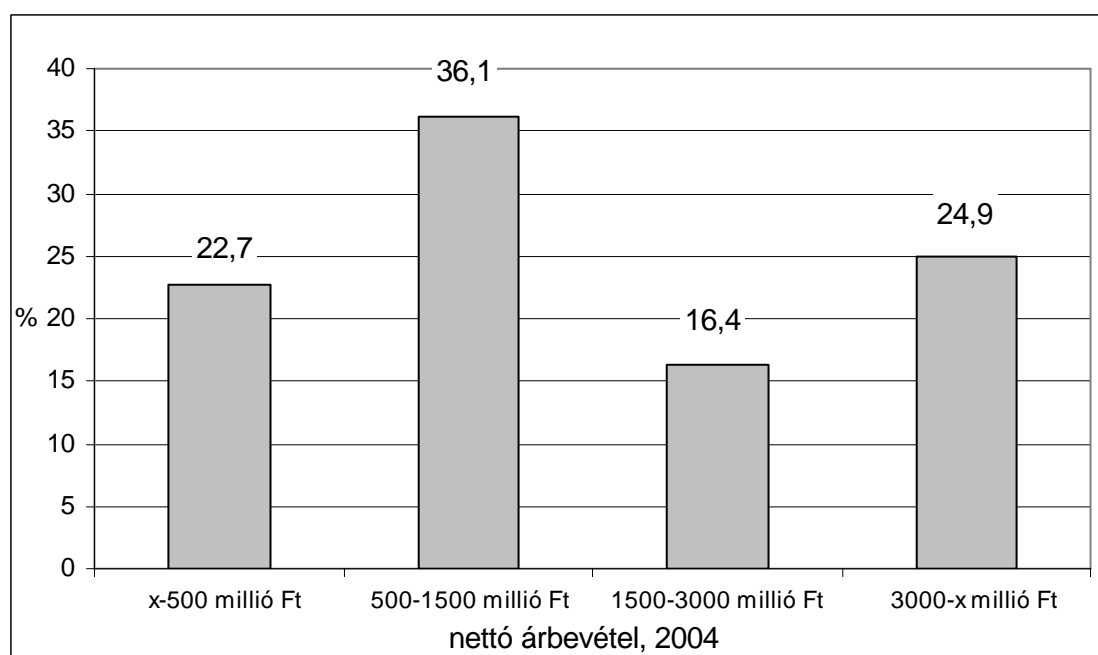
Az ágazati csoportba tartozás és a foglalkoztatottak száma között nincs erős összefüggés. Azt mindenesetre megállapíthatjuk, hogy az élelmiszer-, textil- fa- és papíriparban, valamint a gépiparban gyakoribbak, a vegyiparban, a nemfém ásványi termelésben és a kohászatban pedig ritkábbak a nagy, több mint 250 főt foglalkoztató cégek. Ez utóbbi csoport, azaz a nehézipar leginkább a kis, 20-49 fős cégek által képviselt arányával emelkedik ki (lásd az 1.3. ábrát).

1.3. Ábra: Az egyes ágazati csoportok megoszlása létszám-kategóriák szerinti (%)

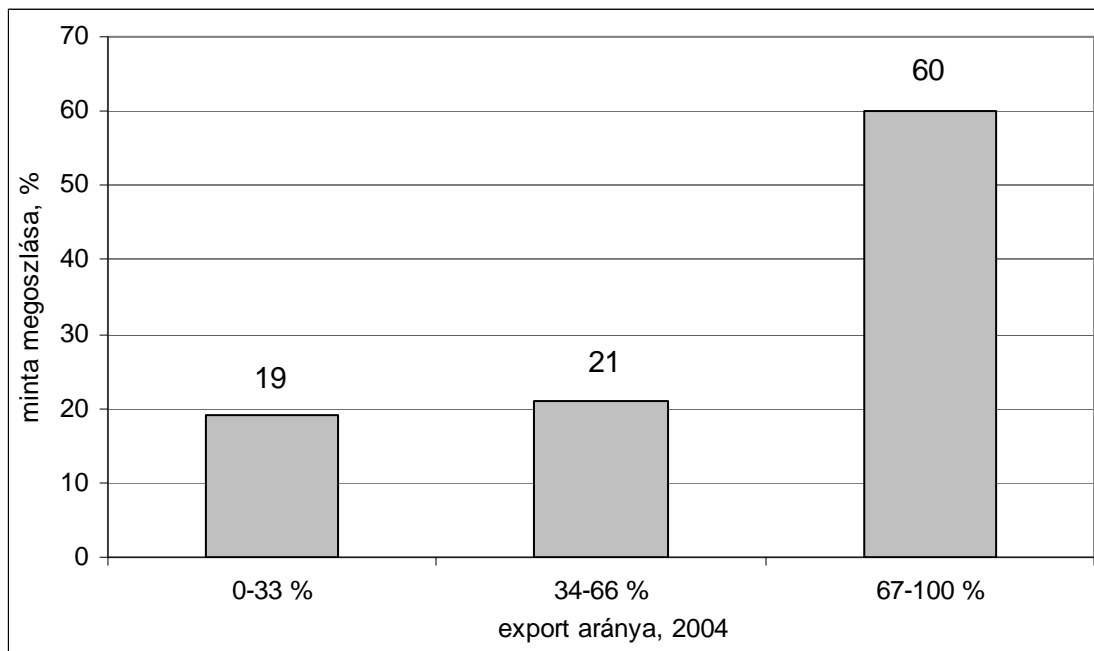
A forgalom nagyságát tekintve a válaszadó cégek fele 1,2 milliárd forintnál alacsonyabb, a másik fele pedig ennél magasabb nettó árbevételt ért el 2004-ben. A cégek egynegyede tekintélyes, 3 milliárd forintnál is nagyobb árbevételt könyvelhetett el az elmúlt esztendőben (lásd az 1.4. ábrát).

1.4. Ábra: A minta megoszlása a 2004. évi nettó árbevétel szerinti (%)

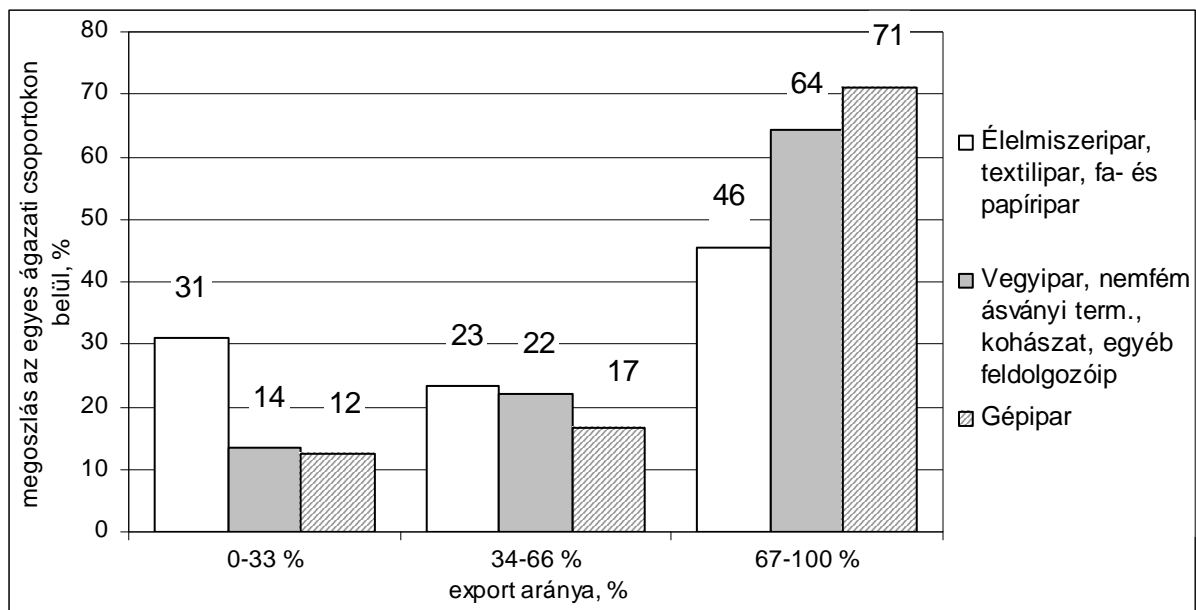
A cégek jelentős része, több mint 60 %-a a 2004. évi nettó árbevételének több mint kétharmadát export értékesítéssel érte el.

1.5. Ábra: A mintában szereplő vállalkozások megoszlása a 2004. évi teljes nettó árbevétel exportból származó aránya szerint (%)

Az export jelentősebb szerepet tölt be az értékesítésben a gépipari cégek körében és valamivel kisebb a súlya az élelmiszeripar, textil- fa- és papíriparban (lásd az 1.6. ábrát).

1.6. Ábra: Az egyes ágazati csoportok megoszlása az export aránya szerint (%)

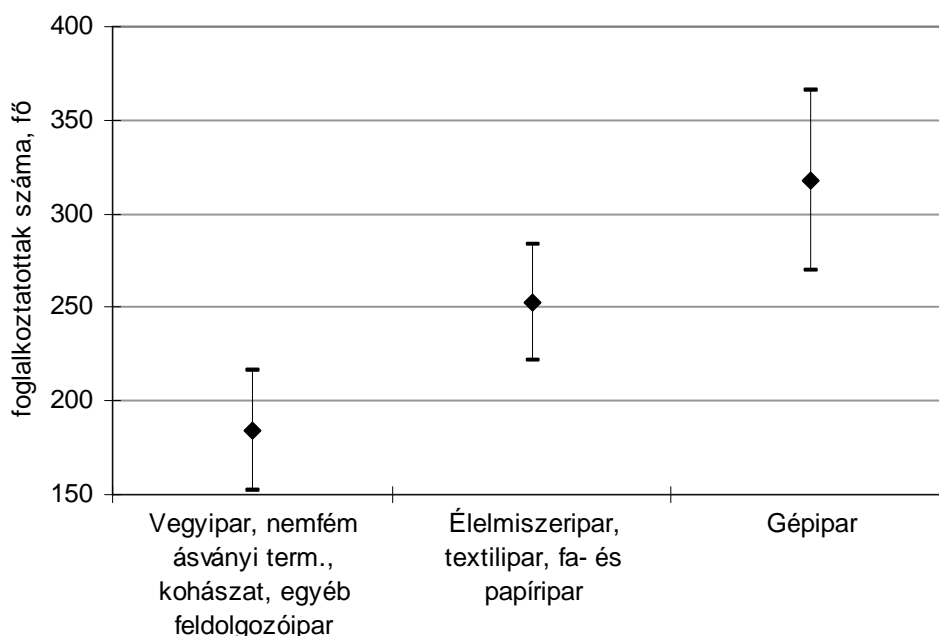

2. A foglalkoztatás és várható rövid távú tendenciái

2.1. Foglalkoztatottak száma, munkaerő-igényesség

A felmért cégek körében a foglalkoztatottak átlagos száma 250 fő, ezen belül a gépiparban a legmagasabb, a vegyiparban, nemfém ásványi termelésben, ill. kohászatban a legalacsonyabb az átlagos létszám. Igaz a cégek létszám szerinti szórása is a gépiparban a legmagasabb (lásd a 2.1.1. ábrát).

2.1.1. Ábra: A foglalkoztatottak átlagos száma az egyes ágazati csoportokban (fő)

Megjegyzés: Az értékelések átlagát jelölő pontokon áthaladó intervallum-vonalak olyan becsült értékeket jelölnek az átlag körül, amelyek 95 %-os megbízhatósági szinten még elfogadhatóak

Rutin- és nemrutin-munka

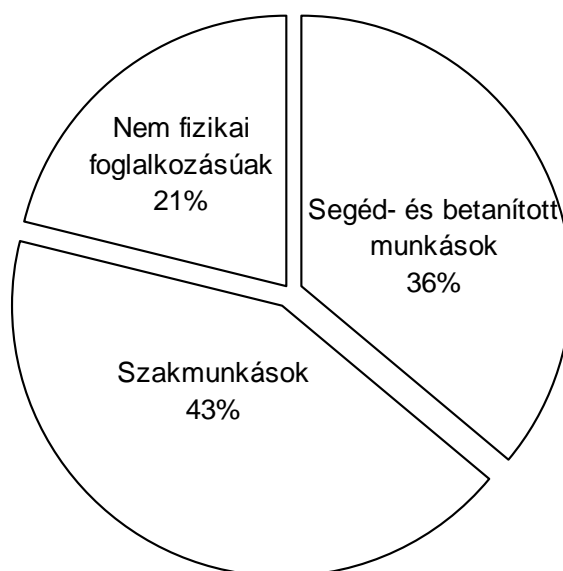
A megkérdezettek közül száz vállalkozó adott választ a segéd- és a betanított munkások számát firtató kérdésünkre, közülük mindössze 16-an nem alkalmaznak ilyen munkaerőt. A válaszok összesítése alapján a mintában egy cég átlagosan 53 segéd- vagy betanított munkást alkalmaz. Ezeknél a cégeknél a foglalkoztatottak teljes létszáma átlagosan 145 fő, amiből következik, hogy a válaszadó cégeknél átlagosan közel minden harmadik alkalmazott rutinmunkát végez. A száz cég közül 50-nél a rutinmunkát végző alkalmazottak száma meghaladja a 20 főt. Hasonló eredményre jutunk, ha nem aggregáltan vizsgáljuk a foglalkoztatottak számát, hanem a cégenként számított arányszámok átlagát vizsgáljuk. Ebben az esetben egy

feldolgozóipari cégnél átlagban a foglalkoztatottak 36 %-a segéd- vagy betanított munkás, ami jelentős aránynak mondható.¹

A szakmunkások száma a feldolgozóiparban valamivel meghaladja a rutinmunkát végzőkét. Egy cégre átlagosan 65 szakmunkás jut, ami azt jelenti, hogy közel minden második alkalmazott szakképzett. A cégek arányszámainak átlaga alapján egy feldolgozóipari cégnél *átlagosan* az alkalmazottak 43 %-a szakmunkás végzettségű.

Közel minden megkérdezett (295 cég) válaszolt a szellemi foglalkozásúak számára vonatkozó kérdésre. Ez alapján a megkérdezett cégek körében öt alkalmazottból egy nem fizikai munkát végez. Ezzel megegyezik a cégek szerinti arányok átlagára vonatkozó számításunk. A megkérdezett feldolgozóipari cégeknél átlagosan a munkaerő állomány 21 %-a nem fizikai foglalkoztatott, akiknek átlagosan 45 %-a felsőfokú végzettséggel is rendelkezik.

2.1.2. Ábra: Egy átlagos feldolgozóipari cégnél foglalkoztatottak megoszlása a munka jellege szerint (%)

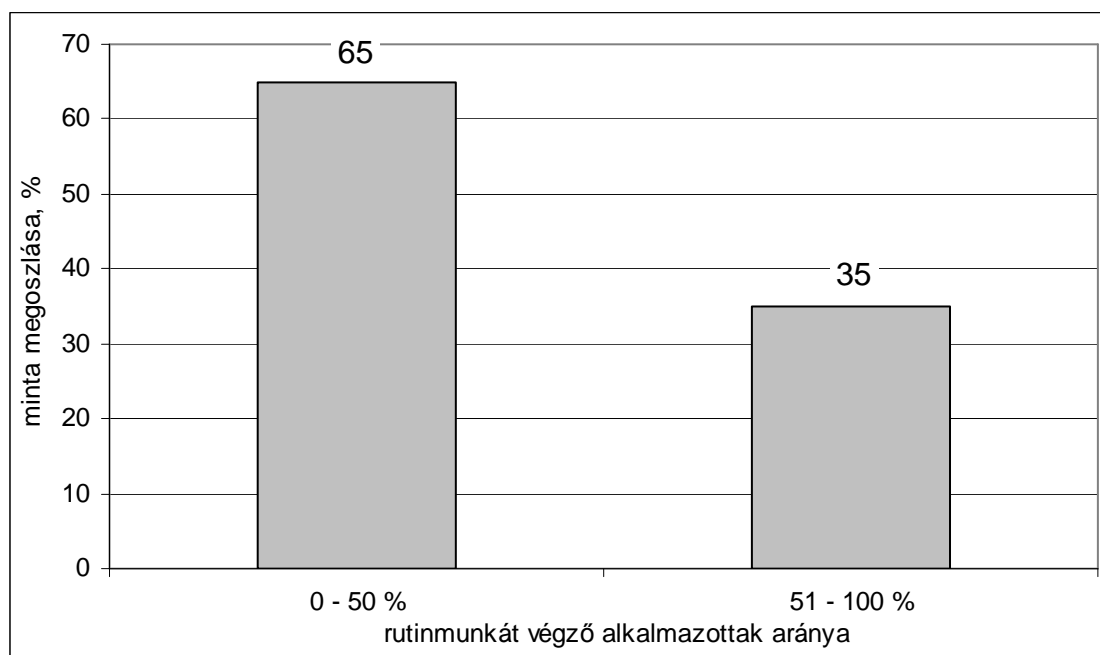

A rutinmunkát végző foglalkoztatottak aránya alapján a cégeket két osztályba soroltuk aszerint, hogy a segéd- és betanított munkások aránya 50 %-nál kevesebb vagy több² (lásd a 2.1.3. ábrát).

¹ Meg kell jegyezni, hogy a betanított munkások számáról feltehetően többnyire azon cégek esetében áll rendelkezésre pontos adat, azaz azoknál a cégeknél válaszoltak, amelyeknél jellemzőbb a rutinmunka. Ha mind a 302 vállalatról pontos adatokkal rendelkeznenék, akkor az arányok valószínűleg valamivel lefelé módosulnának. Ez vonatkozik a szakmunkások számára és arányára is.

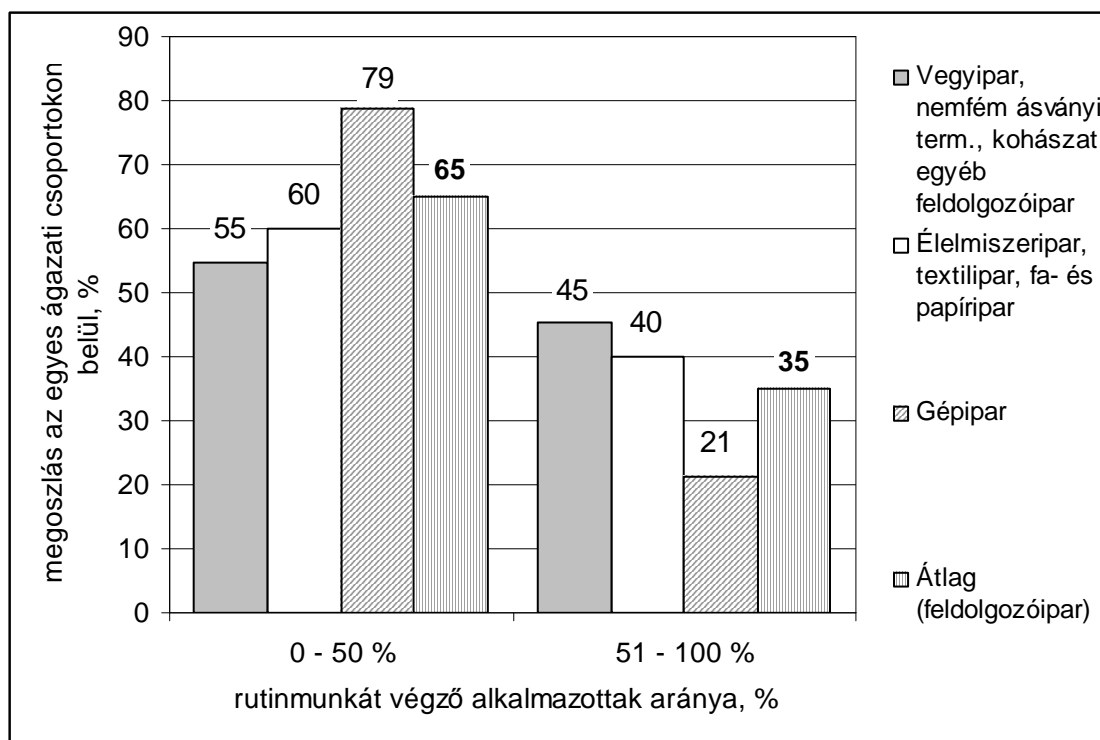
² Célszerűbb lett volna a cégeket három osztályba sorolni, azonban miután a rutinmunka aránya mindössze a megkérdezett cégek egyharmadánál ismert, a keresztátlás elemzéseknél kettőnél több osztály alacsony cella-gyakoriságokat eredményezne, ami a problémássá tenné az eredmények értelmezését.

2.1.3. Ábra: A feldolgozóipari cégek megoszlása a foglalkoztatott segéd- vagy betanított munkások aránya szerint (%)

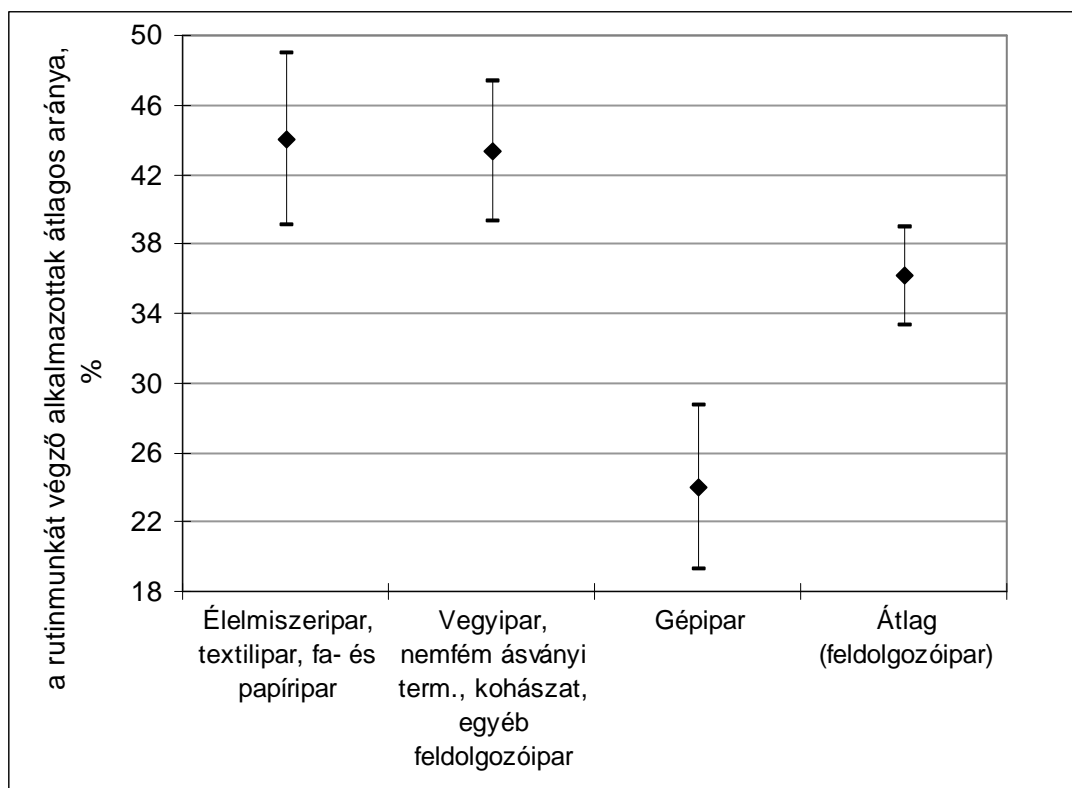
A rutinmunka ágazati csoportokon belüli megoszlását tekintve a gépiparban ritkábbak (21 %) a többségben segéd- vagy betanított munkásokat foglalkoztató cégek, ezzel szemben a könnyűiparban viszonylag nagy – és ennél a nehéziparban sem számottevően alacsonyabb – azon cégek aránya, amelyeknél a foglalkoztatottak nagyobb hányada rutinmunkát végez (lásd a 2.1.4. ábrát).

2.1.4. Ábra: A feldolgozóipari ágazati csoportok megoszlása a foglalkoztatott segéd- vagy betanított munkások aránya szerint (%)

Kedvezőnek mutatkozik a gépipar helyzete, ha a betanított- vagy segédmunkások átlagos arányát vizsgáljuk. Egy gépipari cégnél átlagosan jelentősen kisebb (24 %) a rutinmunkát végző alkalmazottak aránya, mint a feldolgozóipar egészében (36 %). A könnyű és a nehéziparban egy cégnél átlagosan a foglalkoztatottak 43-44 %-a végez rutinmunkát, ami a gépiparral ellentétben számottevően meghaladja a feldolgozóipari átlagot (lásd a 2.1.5. ábrát). A nehéziparon belül a rutinmunka feltehetően nem a vegyipari, hanem az ásványi termeléssel ill. kohászattal foglalkozó cégeknél gyakoribb.

2.1.5. Ábra: A segéd- vagy betanított munkások átlagos aránya az ágazati csoportok szerint (%)

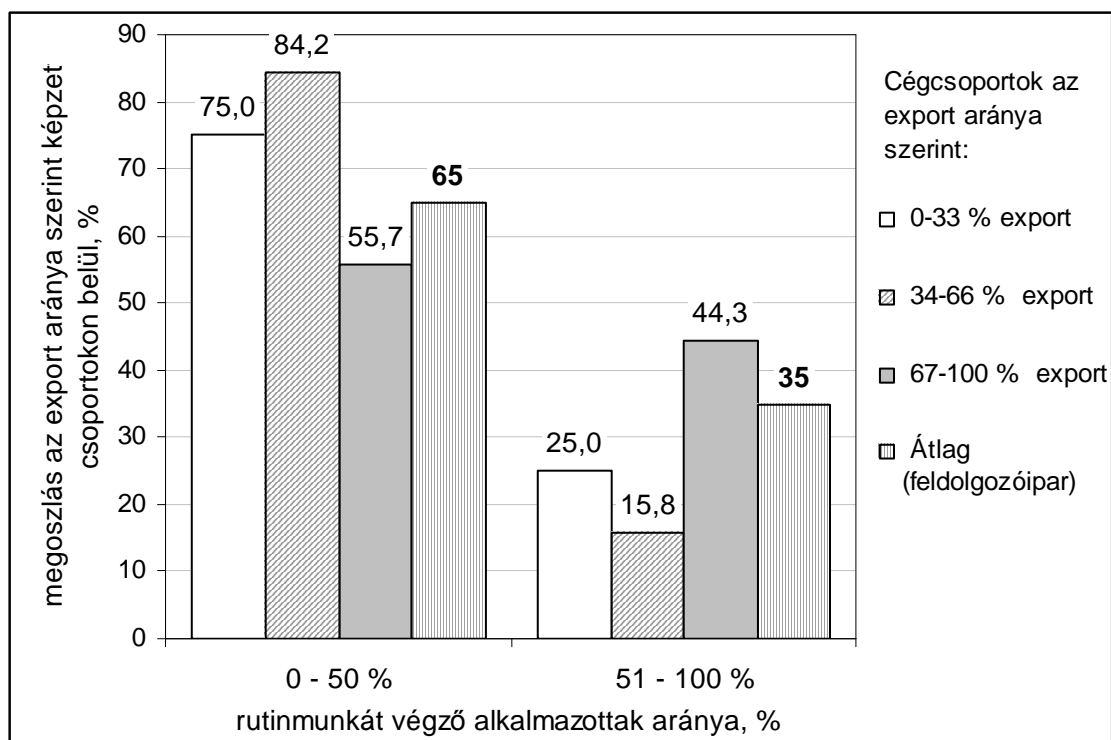

Megjegyzés :Az értékelések átlagát jelölő pontokon áthaladó intervallum-vonalak olyan becsült értékeket jelölnek az átlag körül, amelyek 95 %-os megbízhatósági szinten még elfogadhatóak

Az export súlya szerint képzett cégcsoportokat vizsgálva arra jutottunk, hogy a nagyobb arányban exportálók között gyakoribbak az átlagosnál a többségben segéd- vagy betanított munkásokat foglalkoztató cégek. A feldolgozóiparban a cégek 35 %-a esetében a foglalkoztatottak több mint fele rutinmunkát végez. Ez az arány azon cégek körében, amelyek az árbevétel több mint kétharmadát exportértékesítéssel érik el, meghaladja a 44 %-ot (lásd a 2.1.6. ábrát). Az export aránya és a rutinmunkát végző foglalkoztatottak aránya közötti szignifikáns összefüggés erősségét szemlélteti a Gamma statisztika 0,45-ös értéke (lásd a 2.1.1. táblázatot).

Az összefüggés annak tudható be, hogy a jelentős arányban exportra termelők között gyakoriak a szakképesítést nem igénylő összeszerelő munkát végző, reexportáló cégek.

2.1.6. Ábra: Az export aránya szerint képzett cégcsoportok megoszlása a foglalkoztatott segéd- vagy betanított munkások aránya szerint, %

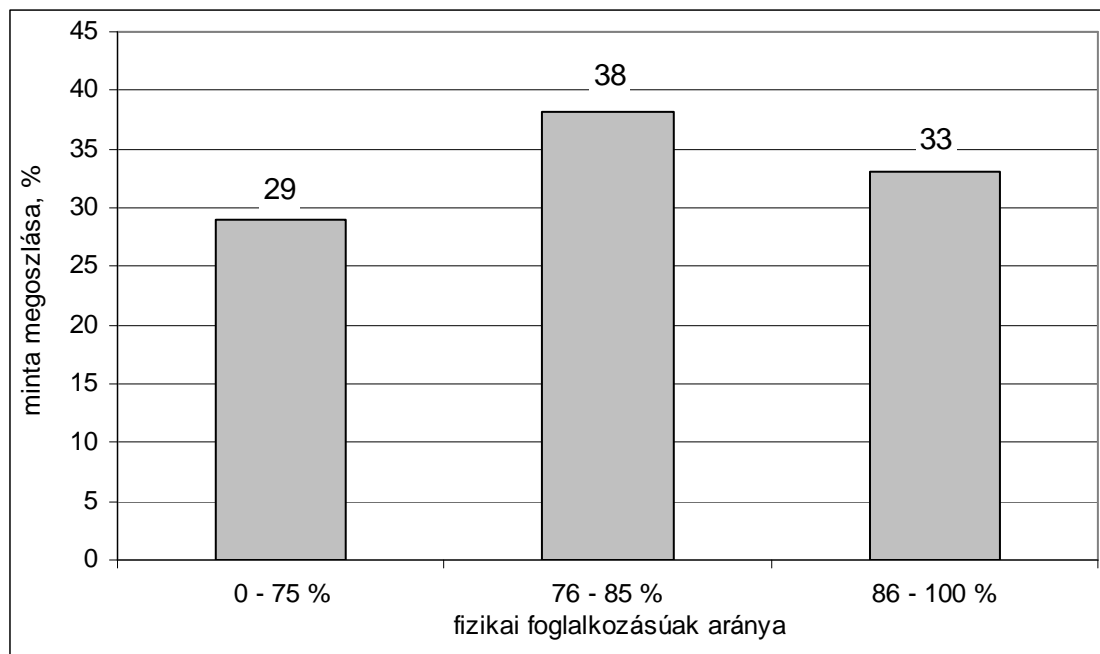
2.1.1. Táblázat: Az export és a rutinmunkát végző foglalkoztatottak aránya közötti összefüggés mutatói

mutató	Koefficiens értéke	Szignifikancia
Phi	0,251	0,049
Cramer féle V	0,251	0,49
Gamma	0,448	0,019
N (esetszám)	96	

Megjegyzés: A Gamma mutató 0 és 1 közötti értéket vehet fel, nullát akkor, ha egyáltalán nincs összefüggés a két változó között, 1-et pedig abban az esetben, ha függvényyszerű az összefüggés

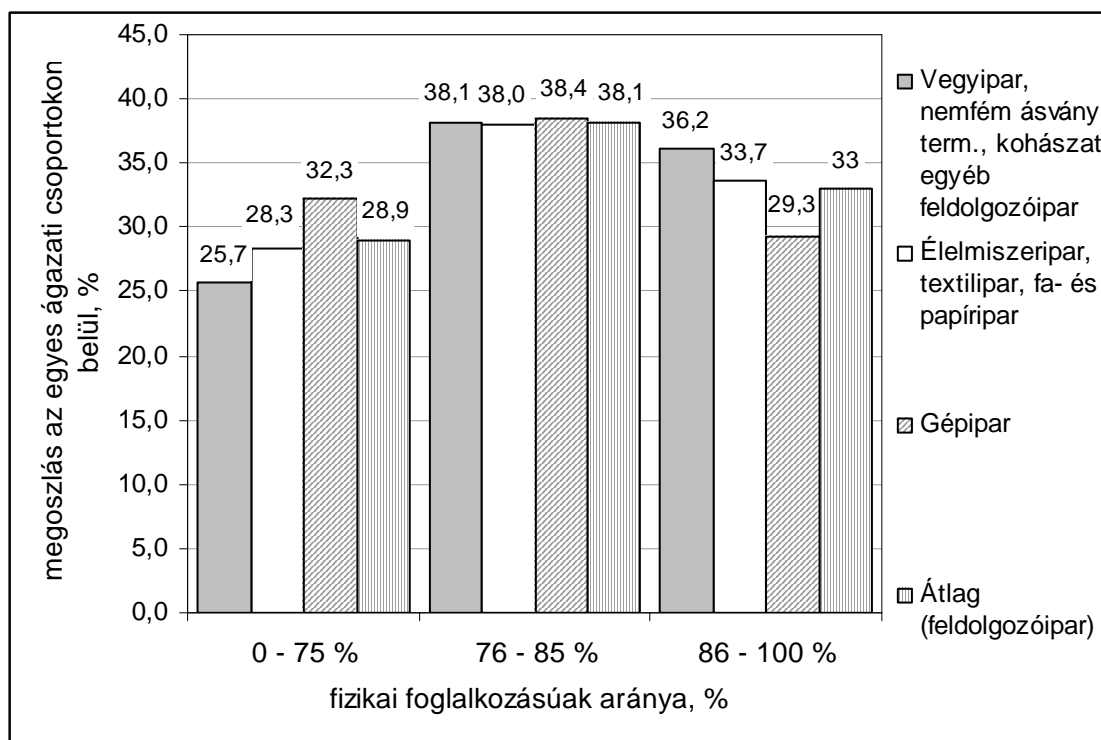
A fizikai foglalkozásúak aránya szerint három osztályt képeztünk, a további számításokban ezt a felosztást alkalmazzuk (lásd a 2.1.7. ábrát). A fizikai foglalkozásúak aránya átlagosan 79 % (lásd fent).

2.1.7. Ábra: A feldolgozóipari cégek megoszlása a fizikai foglalkozásúak aránya szerint (%)

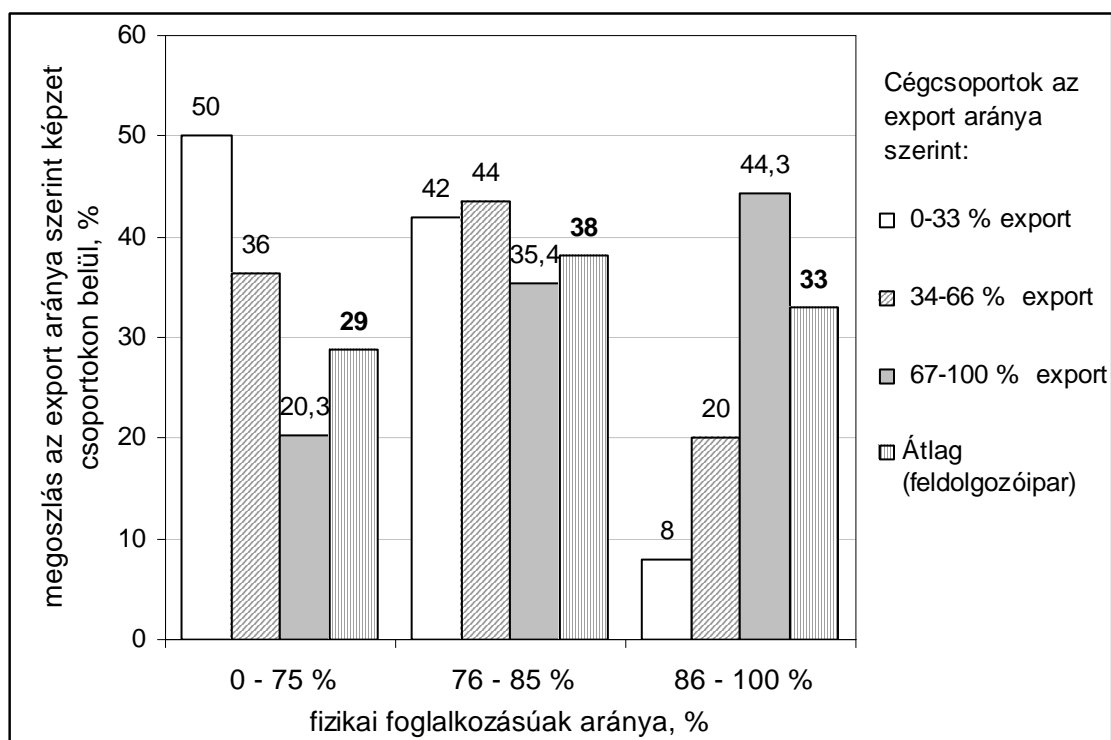

Az ágazati csoportok szerint a rutinmunkával kapcsolatos összefüggésekhez hasonlóan a gépiparban találkozhatunk a legritkábban olyan cégekkel, amelyek jelentős arányban foglalkoztatnak fizikai munkásokat. Az ágazati csoportok között e tekintetben már nem olyan szembetűnő a különbség, mégis a gépiparban csak a cégek 29 %-ánál haladja meg a fizikai foglalkoztatottak aránya a 85 %-ot, míg a nehéziparban a cégek 36 %-a foglalkoztat ilyen jelentős arányban fizikai munkásokat (lásd a 2.1.8. ábrát). Emellett az is kimutatható, hogy a nagyobb arányban exportra termelők között gyakoribb a fizikai munka jelentős, 85 %-ot is meghaladó aránya, mint az exportra kisebb hangsúlyt fektető cégek körében (lásd a 2.1.9 ábrát). Ez a rutinmunkával kapcsolatos megállapításunknak megfelelően szintén az exporthoz köthető összeszerelő munkák alacsony szakképesítési igényére vezethető vissza.

2.1.8. Ábra: A feldolgozóipari ágazati csoportok megoszlása a fizikai foglalkozásúak aránya szerint (%)

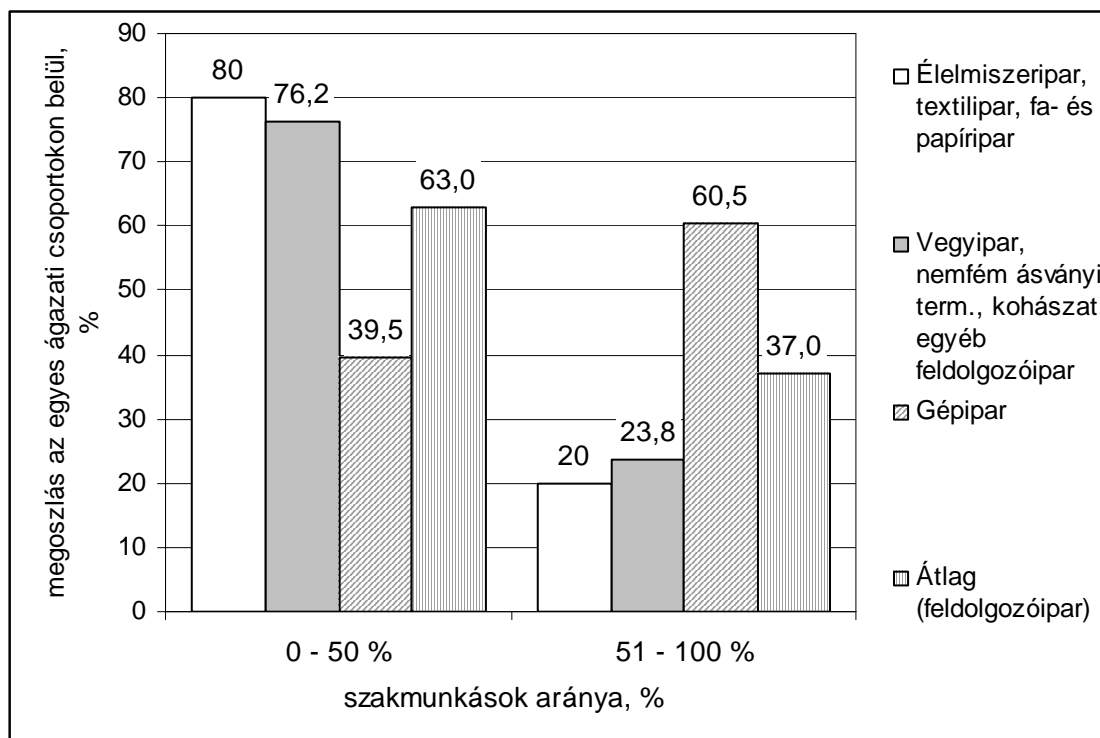

2.1.9. Ábra: Az export aránya szerint képzett cégcsoportok megoszlása a fizikai foglalkozásúak aránya szerint (%)

A szakmunkások nagy, 50 %-ot meghaladó aránya a gépiparra jellemző, ahol a cégek 60,5 %-ánál a foglalkoztatottak több mint fele szakképesítéssel rendelkezik. A feldolgozóipar egészében ehhez képest a cégek mindössze 37 %-a tud ilyen magas szakmunkás arányról számot adni. A nehéziparra ezzel szemben kevésbé (a cégek 23,8 %-ára) jellemző a szakmunkások túlsúlya, és ennél valamivel még ritkább a szakmunkás többség a könnyűiparban (lásd a 2.1.10. ábrát).

2.1.10. Ábra: A feldolgozóipari ágazati csoportok megoszlása a szakmunkások aránya szerint (%)

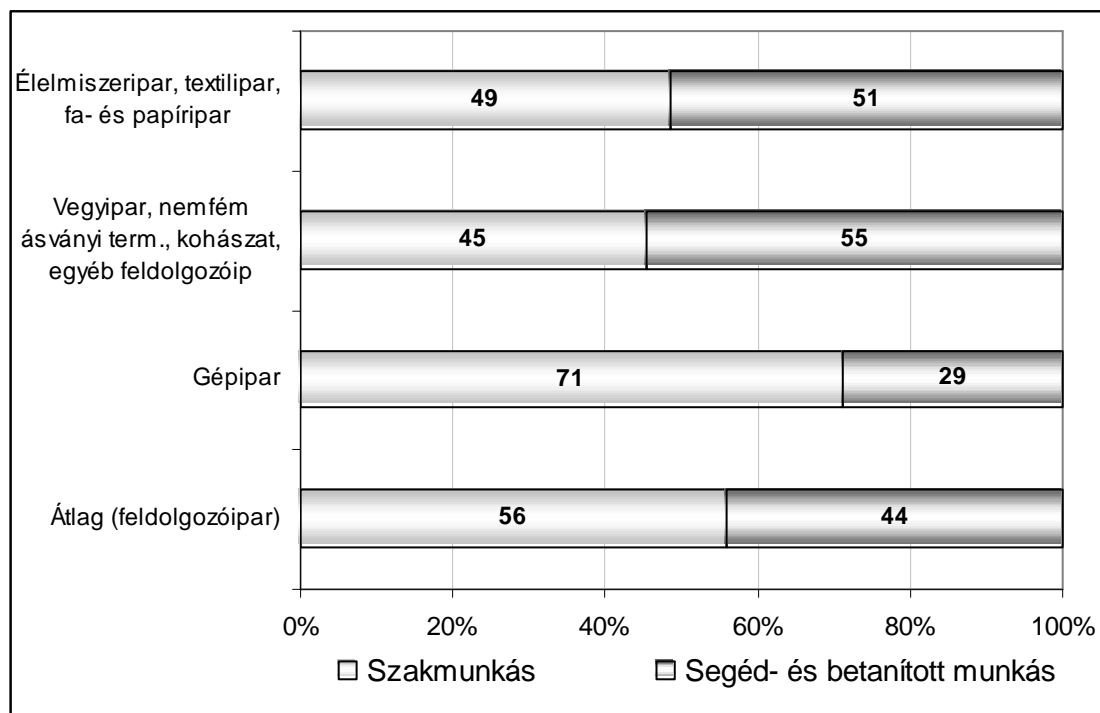
Szakmunka vagy rutinmunka

Eddig azt vizsgáltuk, hogy mely ágazatokban, illetve milyen exporthányad mellett gyakoribb vagy ritkább a rutinmunka, illetve a fizikai munka nagy aránya. Ennél talán még fontosabb annak elemzése, hogy a fizikai munkások milyen arányban oszlanak meg a betanított ill. segédmunkások és a szakmunkások között.

Az előbbieken megállapítottuk, hogy az egyes ágazati csoportok között nem mutatkozik számottevő különbség a fizikai foglalkozásúak arányában, igaz, a gépiparban valamivel alacsonyabb a fizikai munkások átlagos aránya. Ezt most azzal egészítjük ki, hogy a gépipari cégeknél átlagosan jelentős túlsúlyban van a szakképzett fizikai munkaerő, szemben a rutinmunkát végző segéd- vagy betanított munkásokkal. Mind a nehéziparban, mind a könnyűiparban hozzávetőlegesen fele-fele arányban oszlanak meg a fizikai munkások szakképzettek és betanítottak között, sőt, a rutinmunkások enyhe – a nehéziparban erősebb – túlsúlyban is vannak. Ez

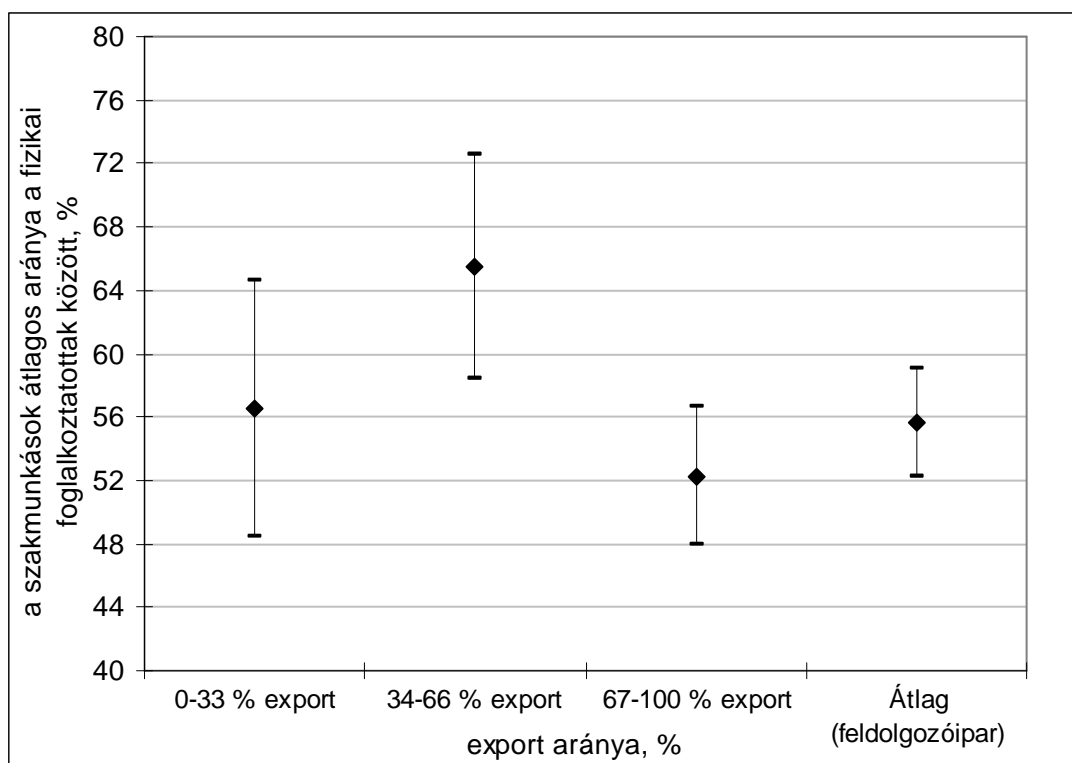
utóbbiak lemaradása az átlagos arányokhoz viszonyítva (szakmunkás 56 %, betanított 44 %) is szembeűnő (lásd a 2.1.11. ábrát).

2.1.11. Ábra: A fizikai munkát végzők megoszlása a szakmunkások és a rutinmunkások között az egyes ágazati csoportokon belül (%)

Az előbbieken kimutattuk, hogy az export arányával növekszik a cégnél foglalkoztatott rutinmunkát végzők aránya is. Emellett arra is fény derült, hogy a nagyobb arányban exportálóknál általában nagyobb a fizikai munkások aránya is. Ennek fényében nem meglepő, hogy a szakképzettek aránya a fizikai foglalkoztatottakon belül számottevően nem változik az export súlyának növelésével, legalábbis nem lineárisan (lásd a 2.1.12. ábrát). A kisebb ill. nagyobb arányban exportálók között átlagosan kisebb, a vegyesen, többnyire külföldön és belföldön egyaránt értékesítő cégek körében átlagosan nagyobb a szakképzettek aránya a fizikai munkások között. A szakképesítést kevésbé igénylő összeszerelő munkákkal kapcsolatos megállapításunkat annyiban azért megerősíthetjük, hogy az árbevételük több mint kétharmadát exporttal elérő cégek között a legalacsonyabb a szakképzettek aránya a fizikai munkásokon belül. Összességében mégis az az összefüggés dominál, hogy az export aránya pozitív kapcsolatban van a fizikai munkások arányával a teljes létszámon belül.

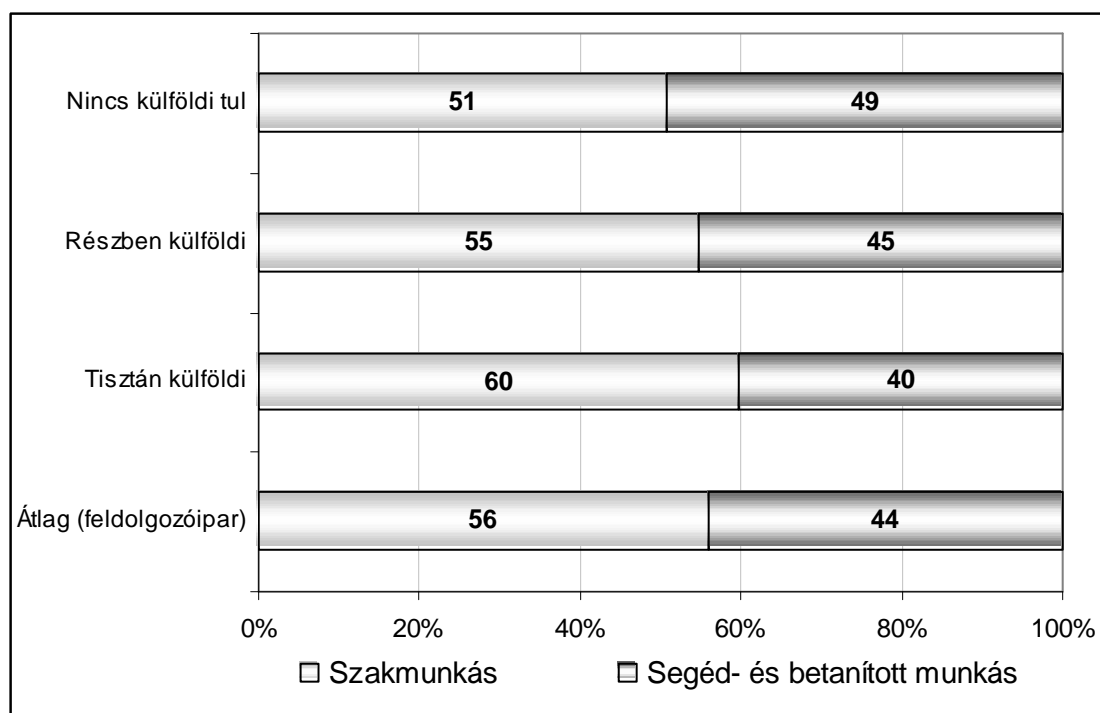
2.1.12. Ábra: A szakmunkások átlagos aránya a fizikai foglalkoztatottak között az export aránya szerint képzett csoportokban (%)

Megjegyzés: Az értékelések átlagát jelölő pontokon áthaladó intervallum-vonalak olyan becsült értékeket jelölnek az átlag körül, amelyek 95 %-os megbízhatósági szinten még elfogadhatóak

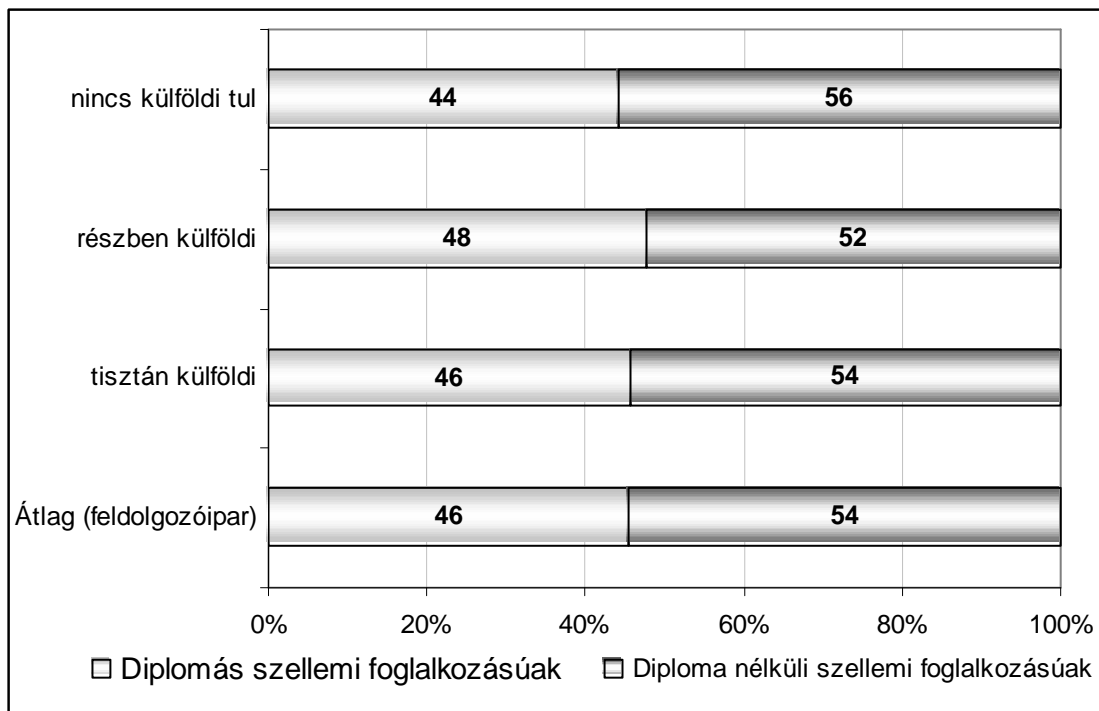
Ehhez képest erősebb az összefüggés a külföldi tulajdon és a fizikai munkások összetétele között. A külföldi tulajdon arányának növelésével együtt növekszik ugyanis a szakképzett alkalmazottak aránya a fizikai munkások között. A tisztán külföldi tulajdonú cégeknél átlagosan a fizikai foglalkoztatottak 60 %-a szakképzett, 40 %-a pedig segéd- vagy betanított munkás. Ezzel szemben a tisztán magyar cégek a fizikai foglalkoztatottaknak csak a fele (51 %-a) szakképzett. E két véglet között átmenetet képeznek a vegyes tulajdonú cégek, amelyeknél a 55 % a szakmunkások aránya és 45 a rutinmunkát végzőké (lásd a 2.1.13. ábrát). Ennek az összefüggésnek hátterében az állhat, hogy a külföldi cégek könnyebben meg tudják fizetni a szakképzett, vagy magasan képzett munkaerőt. Az MKIK GVI konjunktúra felvételei sorra azt igazolják, hogy a külföldi cégeknél magasabb a termelőkapacitások kihasználtsága és kedvezőbb az üzleti helyzet megítélése, aminek fenntartása egyrészt lehetővé teszi, másrészt megkívánja a termelékenyebb munkaerő magasabb színvonalát. A külföldi tulajdonú cégek feltehetően jobban is igénylik a szakképesítést, ami köthető a magasabb színvonalú technológiák alkalmazásához, de gondolhatunk itt az idegen nyelv alapfokú ismerete iránti nagyobb igényre is. További magyarázatként említhetjük azt, hogy a külföldi cégek munkakultúrája, szervezeti működése gyakran a szakmai elvárásokon túlmutató készségeket és tulajdonságokat is megkíván, mint pl. a rugalmasságot, alkalmazkodó képességet vagy önállóságot. Ezeket a szakképesítés ugyan nem biztosítja, de meglétükre nagyobb az esély a magasabban képzettek körében, mint a szakképzettség nélkülieknél.

2.1.13. Ábra: A szakmunkások átlagos aránya a fizikai foglalkoztatottak között a külföldi tulajdon aránya szerint (%)

Mindezek ellenére nem szabad túlértékelni a külföldi és a magyar cégek közötti különbséget. A magyar cégek elindultak a fokozatos felzárkózás útján, és ez megmutatkozik az egyre magasabb szakmai színvonal megkövetelésében. A leírt összefüggés ugyan szignifikáns, de erősségét tekintve mégsem drámai. Még kevésbé mutatkozik eltérés a szellemi foglalkozásúak közötti diplomások arányát tekintve, vagyis a diplomások aránya a szellemi foglalkozásúak között csak kismértékben függ a külföldi tulajdon arányától. Átlagosan a vegyes tulajdonú cégeknél a legnagyobb (48 %) a diplomások aránya a szellemi munkakörökben, és a tisztán magyar cégeknél a legalacsonyabb (44 %) (lásd a 2.1.14. ábrát). A külföldi tulajdon és a képzett munkaerő között kimutatott összefüggések alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy a fizikai munkások körében nagyobb az esély arra, hogy a nem kizárólag szakképesítéssel elvégezhető feladatokat segéd- vagy betanított munkások látják el, amit a magyar cégek nagyobb arányban használnak ki. Ezzel szemben a szellemi foglalkozású munkakörök esetében kevésbé van lehetőség ilyen kompromisszumos megoldásra, a felsőfokú végzettségűek kevésbé helyettesíthetőek diploma nélküli munkaerővel.

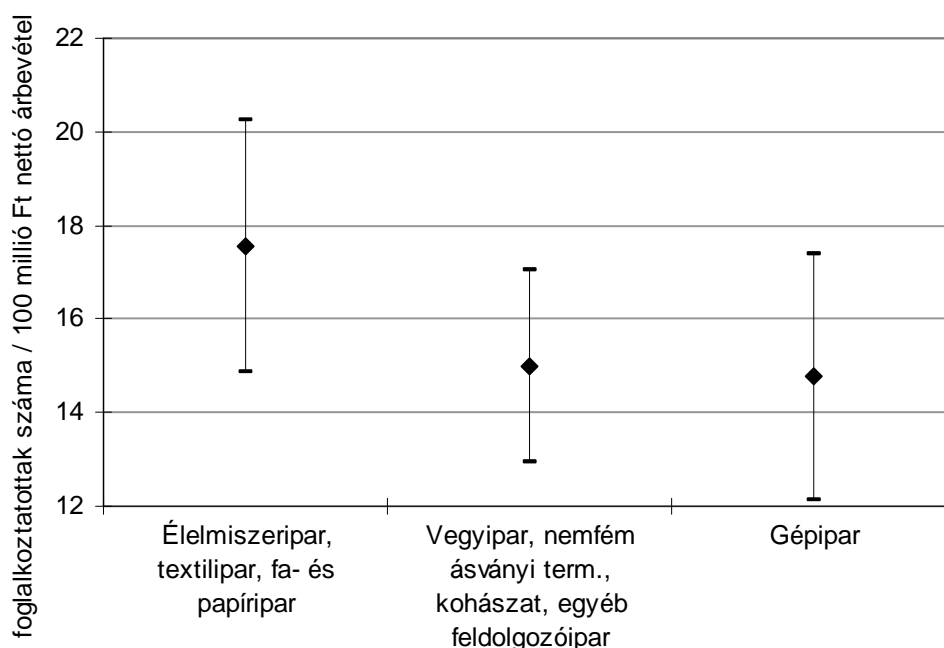
2.1.14. Ábra: A felsőfokú végzettségűek átlagos aránya a szellemi foglalkozásúak között a külföldi tulajdon aránya szerint (%)

A termelés munkaerő-igényessége

A termelés munkaerő-igényességét tekintve nem mutatkozik lényeges különbség az egyes ágazati csoportok között. A könnyűiparban átlagosan közel 18 alkalmazott szükséges 100 millió forint nettó árbevétel eléréséhez, a másik két vizsgált ágazatban ennél valamivel kevesebbre, 15 főre tehető az ehhez átlagosan szükséges létszám (lásd a 2.1.15. ábrát).

2.1.15. Ábra: 100 millió forint nettó árbevétel eléréséhez szükséges átlagos munkaerő az egyes ágazati csoportokban (fő/100 millió Ft)

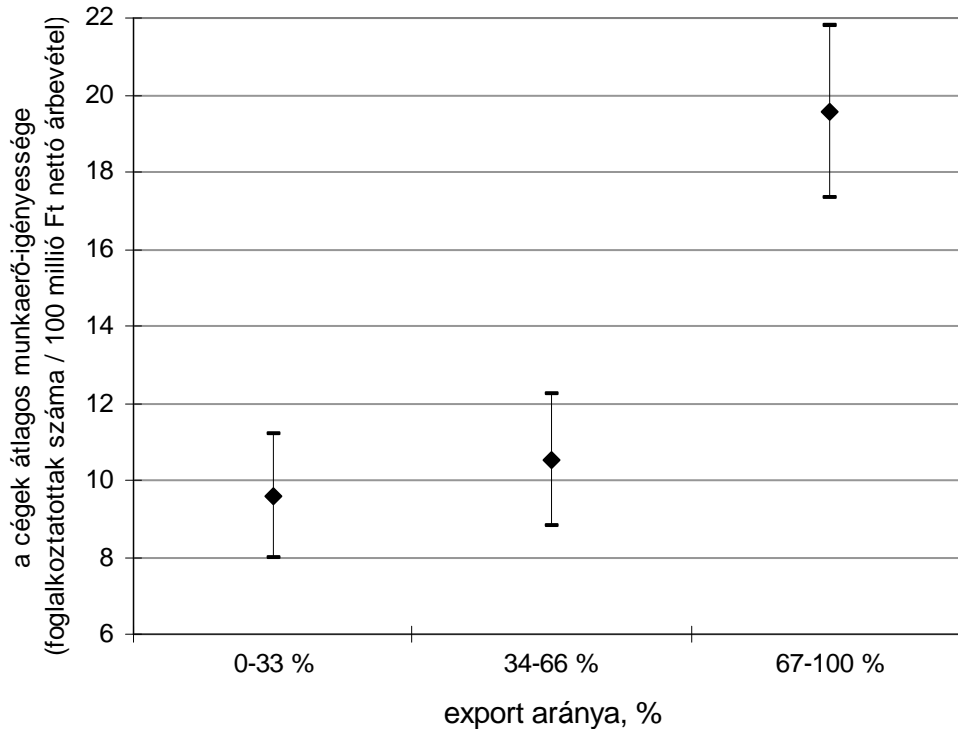
Megjegyzés: Az értékelések átlagát jelölő pontokon áthaladó intervallum-vonalak olyan becsült értékeket jelölnek az átlag körül, amelyek 95 %-os megbízhatósági szinten még elfogadhatóak

Ehhez hozzá kell tenni, hogy az egyes ágazatokon belül viszonylag nagy a cégek munkaerő-igényességének szórása. Ha az ágazati csoportokon belül a foglalkoztatottak számát és a nettó árbevételt aggregáltan vesszük számításba, akkor a gépipar tekinthető a leginkább munkaerő-igényes ágazatnak (6,7 fő/100 millió Ft), ezt követi a könnyűipar (5,5 fő/100 millió Ft) és a vegyipar, kohászat (5,3 fő/100 millió Ft). Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a gépipari cégek között ugyan átlagosan viszonylag kedvezőbb a munkaerő-igényesség mutatója, de a nagyobb súlyú cégek rosszabb mutatóval rendelkeznek, és ezzel az ágazati csoport aggregált mutatóját lefelé húzzák.

Ennél egyöntetűbb a kép az export aránya szerinti osztályok tekintetében. A nagyobb arányban exportra termelő cégek munkaerő-igényessége nagyobb, mint a kisebb export-hányaddal rendelkező vállalkozásoké (lásd a 2.1.16. ábrát), és ugyanez igaz az exportarány szerint képzett csoportok aggregált mutatójára: míg az exportból árbevételük legfeljebb egyharmad részét realizáló vállalkozások körében aggregáltan

4 fő, a több mint kétharmad részt külföldön értékesítőknél közel 7 alkalmazott szükséges 100 millió forint árbevétel eléréséhez.³

2.1.16. Ábra: 100 millió forint nettó árbevétel eléréséhez szükséges átlagos munkaerő az export aránya szerint (fő/100 millió Ft)

Megjegyzés: Az értékelések átlagát jelölő pontokon áthaladó intervallum-vonalak olyan becsült értékeket jelölnek az átlag körül, amelyek 95 %-os megbízhatósági szinten még elfogadhatóak

³ A vizsgált kategóriákon (pl. ágazati csoport, vagy export hányad) belül azért érdemes aggregált adatokat is számítani, mert ezzel kiszűrjük a kisebb súlyú cégek torzító hatását. Ha pl. a gépiparban sok kisebb cégnél rendkívül magas a munka termelékenysége, akkor a gépipari cégek mutatóinak átlaga is kiváló lesz, annak ellenére, hogy néhány nagy, az ágazat kibocsátásának jelentős hányadát kitevő cégnél kifejezetten rossz a termelékenység. Ugyanez érvényes az exporthányad szerint kialakított osztályokra.

2.2. A foglalkoztatottak számának várható változása

Az alábbiakban a munkaerő kereslet várható alakulásával, és ezen belül a szakképzett munkaerő iránti kereslet rövid távú alakulását fogjuk elemezni az adatfelvétel adatai alapján.

A válaszadók 18,2 %-a számolt be arról, hogy a foglalkoztatottak száma a következő félévben várhatóan növekedni fog, ennél valamivel kevesebben (16,7 %) prognosztizáltak csökkenést. A cégek fennmaradó, közel kétharmad része (64,5 %-a) a létszám változatlanságát jelezte előre. A következőkben azt vizsgáljuk, hogy milyen cégcsoportok tervezik a létszám növelését ill. csökkentését, valamint ezen belül milyen a felvenni vagy elbocsátani szándékozott alkalmazottak képzettség szerinti összetétele.

Az ágazati csoportok között a létszámváltozás várható irányát tekintve enyhe különbség mutatkozik. A legnagyobb a leépítést tervező cégek aránya a könnyűiparban (24 %), ezzel szemben a nehéziparban a legnagyobb a létszámbővítést előrejelzők aránya (28,3 %). A gépiparban szintén kedvező a helyzet, a létszám a cégek többségénél várhatóan nem változik, de 6 százalékponttal nagyobb a bővítést tervezők aránya (lásd a 2.2.1. táblázatot).

2.2.1. Táblázat: Az ágazati csoportok megoszlása a következő félévben várható létszámváltozás iránya szerint (%)

Hogyan változik a foglalkoztatottak száma Önöknél? * TEÁOR-ból képzett ágazati kód Crosstabulation

% within TEÁOR-ból képzett ágazati kód

		TEÁOR-ból képzett ágazati kód			
		Élelmiszeripar, textilipar, fa- és papíripar	Vegyipar, nemfém ásványi term., kohászat, egyéb feldolgozóip	Gépipar	Total
Hogyan változik a foglalkoztatottak száma Önöknél?	nőni fog	11,5%	28,3%	16,3%	18,8%
	nem változik	64,6%	55,6%	73,5%	64,5%
	csökkenni fog	24,0%	16,2%	10,2%	16,7%
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

A külföldi tulajdon arányának növekedésével együtt növekszik a létszámbővítést tervezők aránya. A tisztán külföldi tulajdonú cégek 22 %-a növekedést, 13 %-a csökkenést prognosztizál, míg a tisztán magyar cégek 17 %-a tervez létszámbővítést és 23 %-a leépítést. Az összefüggés közepesen erős és szignifikáns (lásd a 2.2.2. táblázatot).

2.2.2. Táblázat: A külföldi tulajdon aránya szerint képzett cégcsoportok megoszlása a következő félévben várható létszámváltozás iránya szerint (%)

Hogyan változik a foglalkoztatottak száma Önöknél? * KULFO Crosstabulation

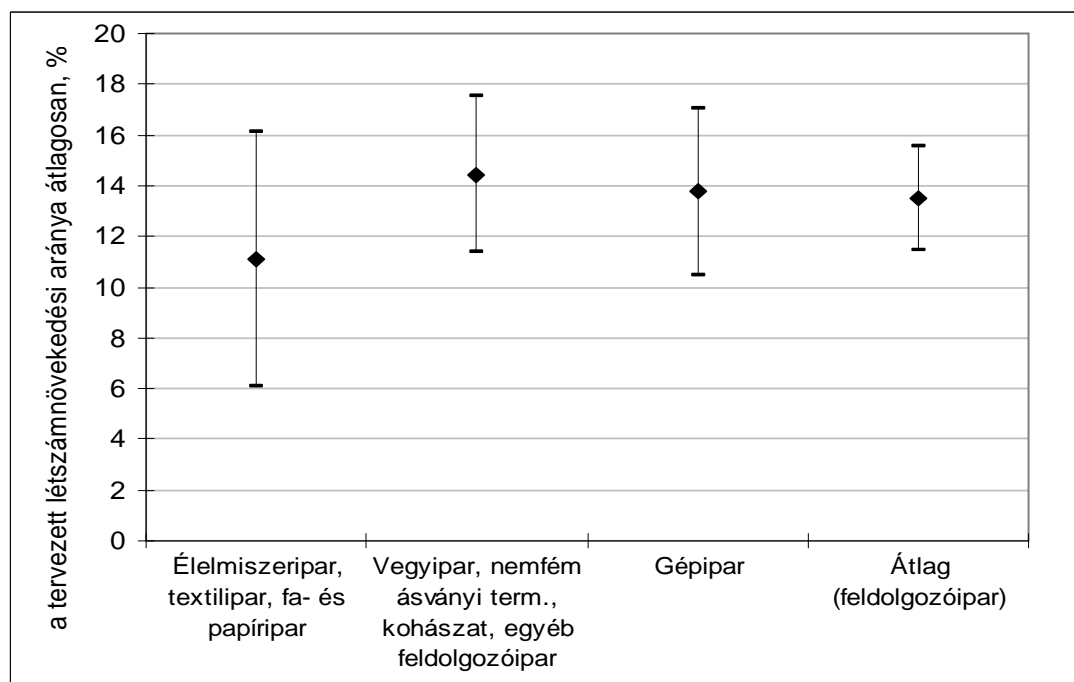
% within KULFO

		KULFO			Total
		nincs külföldi tul	részben külföldi	tisztán külföldi	
Hogyan változik a foglalkoztatottak száma Önöknél?	nőni fog	15,6%	15,5%	22,2%	18,7%
	nem változik	61,5%	67,2%	65,2%	64,4%
	csökkenni fog	22,9%	17,2%	12,6%	17,0%
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

(Gamma: -0,202 $p < 0,05$)

A foglalkoztatottak számának növelését tervezők közül a nehézipari cégeknél várható a legnagyobb arányú, átlagosan cégenként több mint 14 %-os létszámbővítés. Ezt alig múlja alul a gépipar, szemben a könnyűiparral, ahol egy bővítést tervező cégnél várhatóan csak 11 %-kal gyarapodik a létszám (lásd a 2.2.1. ábrát). A könnyűipari cégek kedvezőtlen előrejelzése a textilipar válságos helyzetével magyarázhatóak.

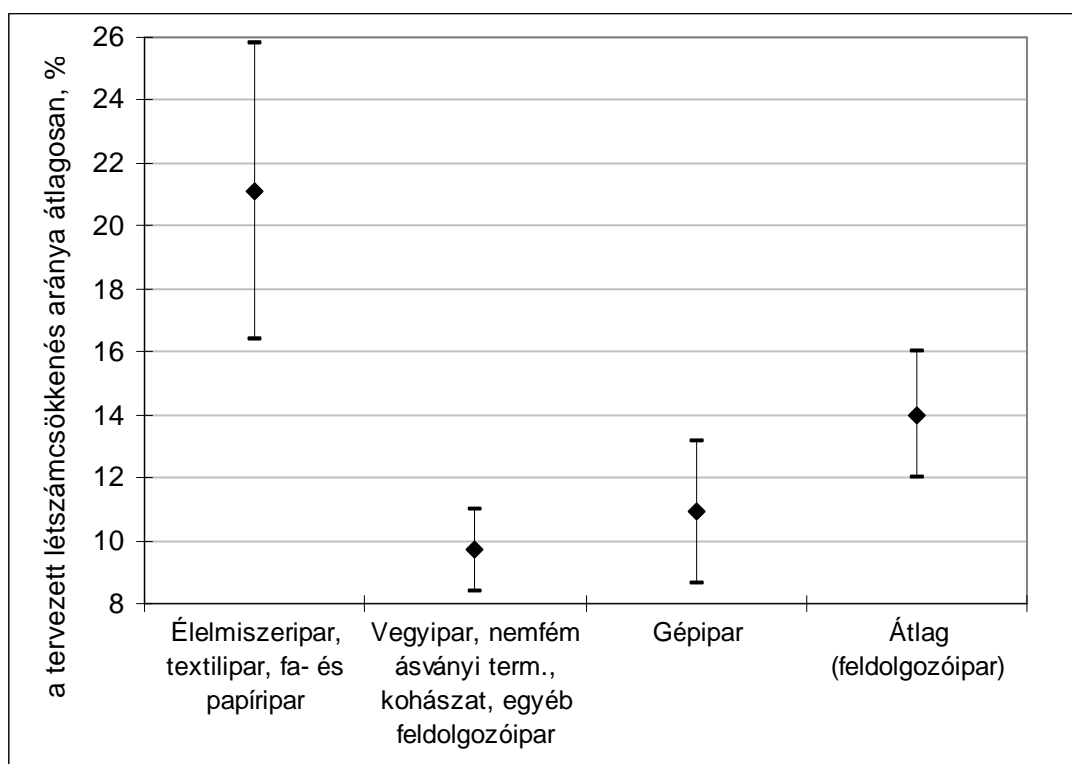
2.2.1. Ábra: A létszámnövekedés átlagos aránya a létszámbővítést tervező cégek körében, az ágazati csoportok szerint (%)

Megjegyzés: Az értékelések átlagát jelölő pontokon áthaladó intervallum-vonalak olyan becsült értékeket jelölnek az átlag körül, amelyek 95 %-os megbízhatósági szinten még elfogadhatóak

A létszámcsökkenés átlagos arányának vizsgálatánál a könnyűiparban egy, a gépiparban két olyan céget találtunk, amelyeknél a foglalkoztatottak több mint 90 %-át tervezik elbocsátani. Mivel mindössze 42 cég jelezte, hogy a létszám csökkenése várható, az ilyen nagyarányú leépítések, amelyek háttérben gyakran a cég felszámolása áll, torzító hatást gyakorolhatnak az átlagértékekkel való becslésre. Ennek kiküszöbölésére ezeket az eseteket nem szerepeltettük a mintában. Az így számított átlagos létszámcsökkenés a leépítéseket tervezők körében várhatóan a könnyűiparban lesz a legerősebb. A leépítést előrejelző könnyűipari cégek átlagosan a foglalkoztatottak 21 %-át tervezik elbocsátani. A nehézipari cégeknél várható a legkisebb ütemű átlagosan 10 %-os létszámcsökkenés, míg ennél egy százalékponttal kedvezőtlenebb a helyzet a leépítést tervező gépipari cégek körében⁴ (lásd a 2.2.2. ábrát)

2.2.2. Ábra: A létszámcsökkenés átlagos aránya a leépítést tervező cégek körében, az ágazati csoportok szerint (%)

Megjegyzés: Az értékelések átlagát jelölő pontokon áthaladó intervallum-vonalak olyan becsült értékeket jelölnek az átlag körül, amelyek 95 %-os megbízhatósági szinten még elfogadhatóak

2005 végéig a legnagyobb feldolgozóipari cégek létszámában enyhe, átlagosan 1-2 fős csökkenés várható. A gépiparban létszám bővülésre átlagosan csak a nagy, több mint 250 fős cégek számíthatnak, míg ebben a létszám-kategóriában mind a könnyű-, mind a nehéziparban átlagos létszámcsökkenés várható. Igaz a nagy cégek között

⁴ Amennyiben figyelembe vesszük a több mint 90 %-os létszámleépítést tervező cégeket, a könnyűiparban leépítést tervezők várhatóan átlagosan 22, a gépiparban átlagosan 28 %-kal csökkentik a létszámot. Mivel a gépiparban eleve kisebb a leépítést tervezők aránya, egy vagy két nagyarányú leépítést tervező cég jelentősen lefelé módosíthatja az ágazat vállalkozásaira számított átlagot.

igen nagy a szórás a leépítés arányát tekintve, azaz egy-két nagyobb elbocsátás jelentősen kihat az átlagra. A könnyűiparban nem csak a nagy, hanem a közepes cégeket is érintik a leépítések, ezeknél átlagosan 6 fővel csökken a létszám 2005. folyamán. A nehéziparban a kis és közepes cégeknél várható enyhe, átlagosan 3-5 fős létszámnövekedés (lásd a 2.2.3. táblázatot).

A külföldi tulajdonú cégek átlagban inkább számítanak növekedésre, vagy jelentősebb növekedésre, mint a tisztán magyar tulajdonú cégek. A különbség elsősorban a közepes és nagy cégek körében szembetűnő (lásd a 2.2.4. táblázatot).

2.2.3. Táblázat: A létszámváltozás 2005. december 31-ig átlagosan várható aránya ágazati csoportok szerint a létszám-kategóriákra kontrollálva (fő)

Report

N79

Létszám-ka tegoriák	Ágazati csoportok	Átlagos változás (fő)	Cégek száma	Az átlag standard hibája
1-19 fő	Élelmiszeripar, textilipar, fa- és papíripar	,0000	2	,0000
	Vegyipar, nemfém ásványi term., kohászat, egyéb feldolgozóip	,0000	3	,0000
	Gépipar	-,7500	4	1,4930
	Total	-,3333	9	,6236
20-49 fő	Élelmiszeripar, textilipar, fa- és papíripar	1,2727	11	,9154
	Vegyipar, nemfém ásványi term., kohászat, egyéb feldolgozóip	2,7500	20	1,6155
	Gépipar	-,1111	9	,1111
	Total	1,7000	40	,8543
50-249 fő	Élelmiszeripar, textilipar, fa- és papíripar	-6,4167	48	4,0813
	Vegyipar, nemfém ásványi term., kohászat, egyéb feldolgozóip	4,8776	49	3,4298
	Gépipar	-,7234	47	2,0795
	Total	-,7153	144	1,9423
250 fő felett	Élelmiszeripar, textilipar, fa- és papíripar	-30,4138	29	20,3608
	Vegyipar, nemfém ásványi term., kohászat, egyéb feldolgozóip	-22,0000	15	14,0635
	Gépipar	22,4324	37	27,5165
	Total	-4,7160	81	14,8947
Átlag (feldolgozó- ipar)	Élelmiszeripar, textilipar, fa- és papíripar	-13,0667	90	6,9576
	Vegyipar, nemfém ásványi term., kohászat, egyéb feldolgozóip	-,4138	87	3,2444
	Gépipar	8,1649	97	10,5176
	Total	-1,5328	274	4,5045

2.2.4. Táblázat: A létszámváltozás átlagos aránya 2005. december 31-ig a külföldi tulajdon aránya szerint a létszám-kategóriákra kontrollálva (fő)

Report

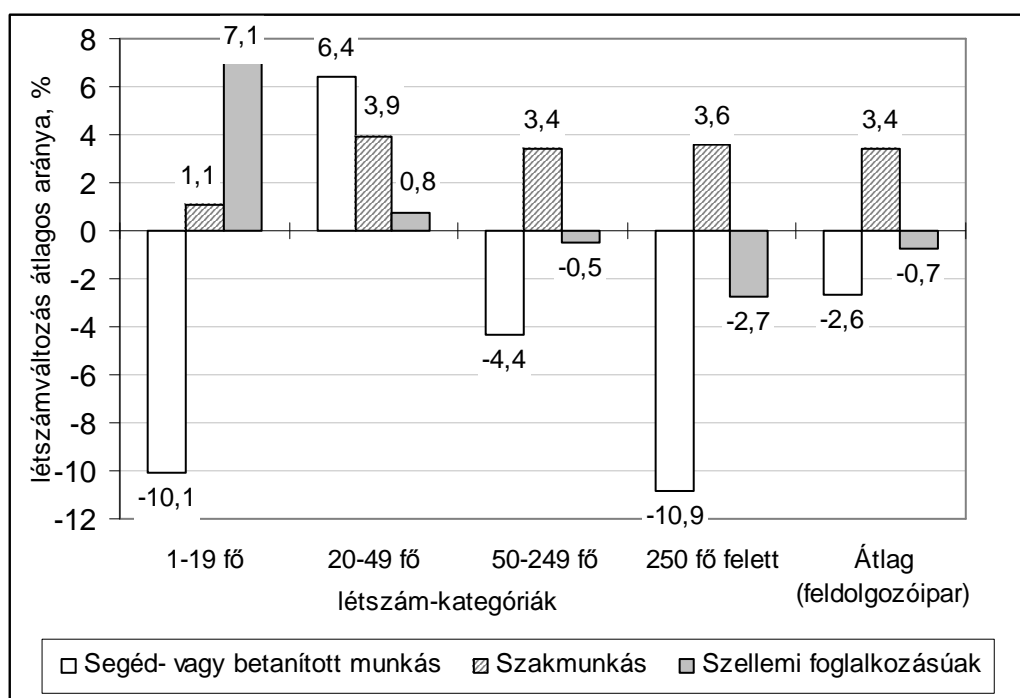
N79

Létszám-kategóriák	Külföldi tulajdon aránya	Átlagos változás (fő)	Cégek száma	Az átlag standard hibája
1-19 fő	nincs külföldi tul	,6667	3	,6667
	részben külföldi	-1,0000	5	1,0000
	tisztán külföldi	,0000	1	,
	Total	-,3333	9	,6236
20-49 fő	nincs külföldi tul	-,0909	11	,5126
	részben külföldi	4,0909	11	2,7649
	tisztán külföldi	1,3333	18	,7410
	Total	1,7000	40	,8543
50-249 fő	nincs külföldi tul	-4,6981	53	2,4132
	részben külföldi	,2000	30	1,7323
	tisztán külföldi	2,3729	59	4,1026
	Total	-,7254	142	1,9698
250 fő felett	nincs külföldi tul	-18,7391	23	12,3749
	részben külföldi	-93,4545	11	47,5741
	tisztán külföldi	23,4130	46	21,7981
	Total	-4,7750	80	15,0819
Átlag (feldolgozóipar)	nincs külföldi tul	-7,5444	90	3,4924
	részben külföldi	-17,2281	57	10,1951
	tisztán külföldi	10,0081	124	8,3150
	Total	-1,5498	271	4,5545

A várható létszámváltozás összetétele

A létszámváltozás összetételét tekintve inkább pozitívak a vállalati várakozások és szándékok. Ezek szerint ugyanis 2005-ben egy feldolgozóipari cégnél átlagosan 2,6 %-kal csökken a segéd- vagy betanított munkások száma, és 3,4 százalékkal bővül a szakmunkás foglalkoztatás, a szellemi foglalkozásúak aránya azonban a várakozások szerint egy vállalkozásnál átlagosan 0,7 %-kal csökken. A létszámváltozás képzettség szerinti összetételében hasonló tendencia várható a közepes, és a nagy cégek körében. Szembetűnő ugyanakkor, *hogy a nagy, több mint 250 főt foglalkoztató vállalkozások a rutinmunkát végző foglalkoztatottak számának jelentős, átlagosan közel 11 %-os csökkentését tervezik.* Szintén számottevő, átlagosan 10 %-os visszaesés várható a segéd- és betanított munkások számában a kevesebb mint 20 főt foglalkoztató cégek körében, amelyek emellett a szellemi foglalkoztatottak számában a legnagyobb ütemű (7,1%) növekedésre számítanak (lásd a 2.2.3. ábrát).

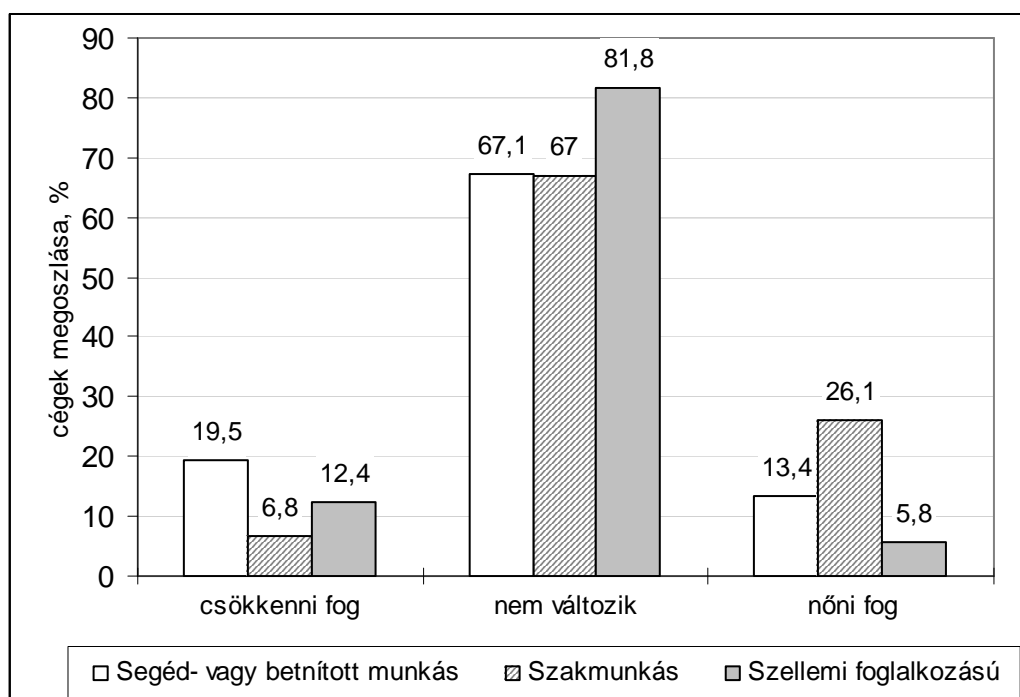
2.2.3. Ábra: A létszámváltozás átlagos aránya a különböző méretű cégeknél, az érintett foglalkoztatottak képzettsége szerint (%)

Ezeket a megállapításokat tükrözi a különböző képzettségű csoportok létszámváltozásának várható irányának vizsgálata is. A segéd- vagy betanított munkások számát a cégek közel 20 %-a tervezi csökkenteni, és 13 %-a növelni. *Ezzel szemben a szakképzett fizikai munkaerő leépítését csak a cégek 6,8 %-a, annak növelését viszont a vállalkozók több mint 26 %-a jelezte előre.* A szellemi foglalkozásúak tekintetében túlsúlyban vannak a létszámcsökkenést prognosztizálók (12,4 %, szemben a bővítést tervezők 5,8 %-os arányával) (lásd a 2.2.4. ábrát). A rutinmunka tehát 2005-ben enyhén visszaszorul a szakképzett munkaerő javára. Ez a jelenség része lehet annak a közelmúltban felerősödő tendenciának, amely során

az alacsony bérszínvonal miatt Magyarországra telepített, szakképesítést nem igénylő gyártási folyamatok fokozatosan kiszorulnak az országból, és Kelet-Európa irányába terelődnek, ahol több régióban egyelőre még mindig viszonylag olcsó a munkaerő. Ez nem csak azzal jár, hogy hazánkban leértékelődik a segéd- vagy betanított munkaerő, hanem a kivonuló üzemek helyére magasabb szintű szaktudást igénylő termelő ágazatok lépnek, aminek köszönhetően keresettebbé válik és felértékelődik a szakképzett, színvonalas munkaerő.

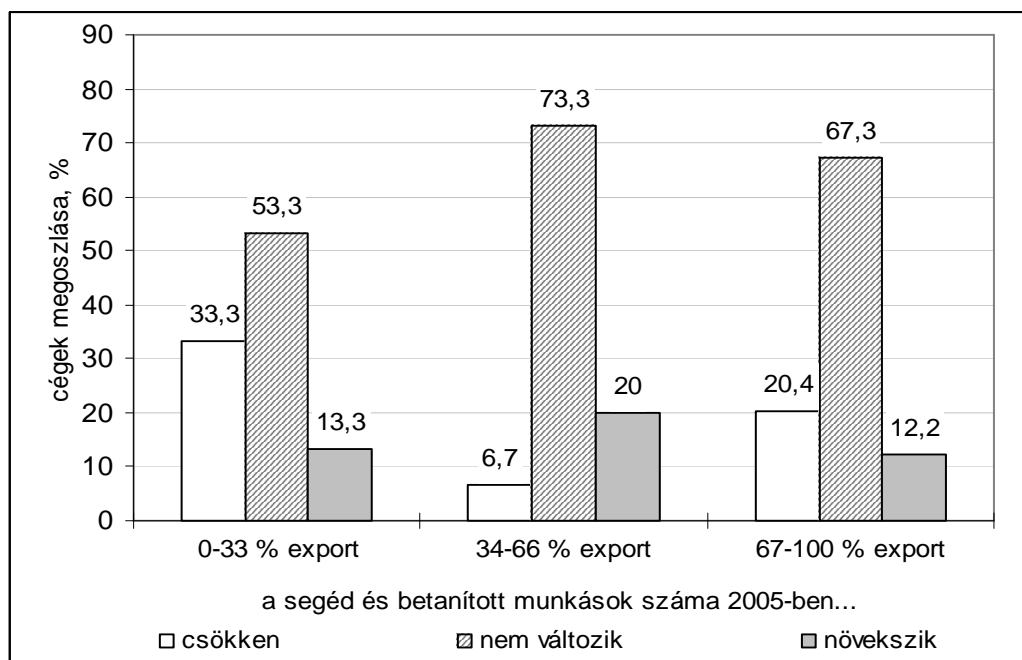
2.2.4. Ábra: A cégek megoszlása a különböző foglalkozási csoportok létszámváltozására vonatkozó előrejelzések szerint (%)

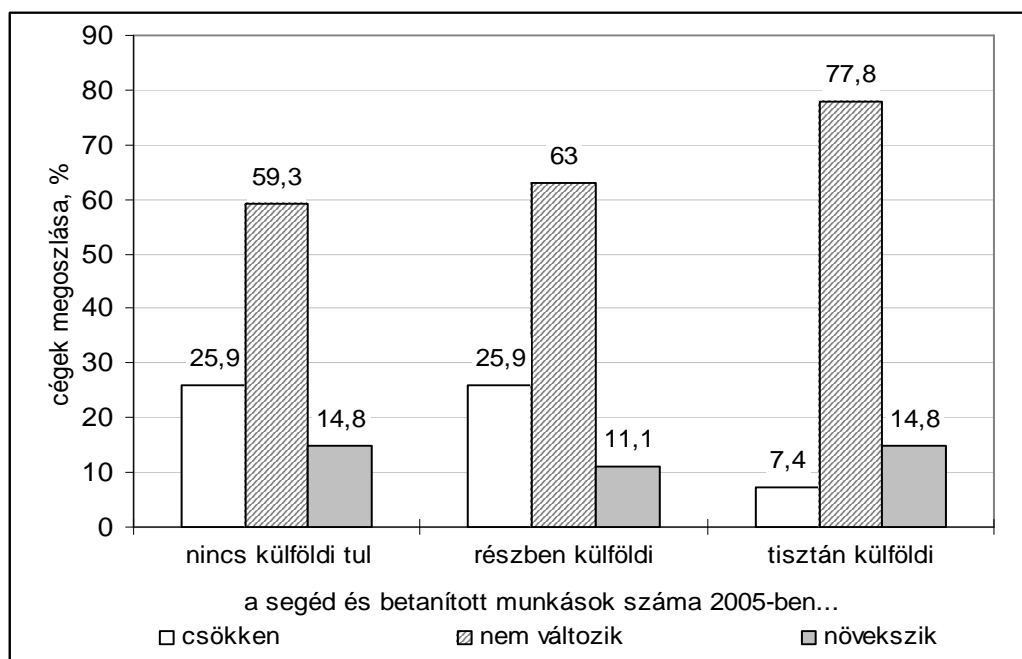
A segéd- és betanított munkaerő állományának várható alakulása és a cégek ismérvei között nem mutatható ki szignifikáns kapcsolat. Általánosan jellemző tehát az, hogy a cégek valamivel nagyobb aránya tervezi a rutinmunka leépítését, mint annak bővítését. Mindössze két ismérvre, a külföldi tulajdon és az export arányára érdemes röviden kitérni. A jelentős és a kis mértékben exportáló cégek előrejelzése közel megegyezik. Mindkét csoportban a (10 ill. 20 százalékponttal) nagyobb a rutinmunka csökkentését tervezők aránya. Ezzel szemben a jellemzően vegyesen, külföldi és magyar piacon egyaránt értékesítők körében több mint 13 %-kal nagyobb a segédmunkásokat felvenni szándékozók aránya (lásd a 2.2.5. ábrát). Ezek az arányok éreztetik az export – és ezen belül feltehetően reexportra építő összeszerelő üzemek - a segéd- és betanított munkások foglalkoztatására gyakorolt ösztönző hatásának mérséklődését. Ezek szerint az átalakulás – vagyis a magasabb szakmai színvonalat igénylő tevékenységek elterjedése – először a kisebb mértékben ill. a jelentős mértékben exportálók körében fejt ki hatását - ezen belül az utóbbiak között valamivel mérsékeltebben. Hasonlóan értelmezhető összefüggés fedezhető fel a külföldi tulajdon szerint vizsgált előrejelzésekben. A tisztán, vagy részben magyar

cégek körében többségben vannak a rutinmunka leépítését tervezők, ezzel szemben a tisztán külföldi cégek 2005-ben várhatóan növelik a rutinmunkával foglalkoztatottak számát (lásd a 2.2.6. ábrát).

2.2.5. Ábra: Az export aránya szerint képzett cégcsoportok megoszlása a segéd- és betanított munkások létszámváltozására vonatkozó előrejelzés szerint (%)

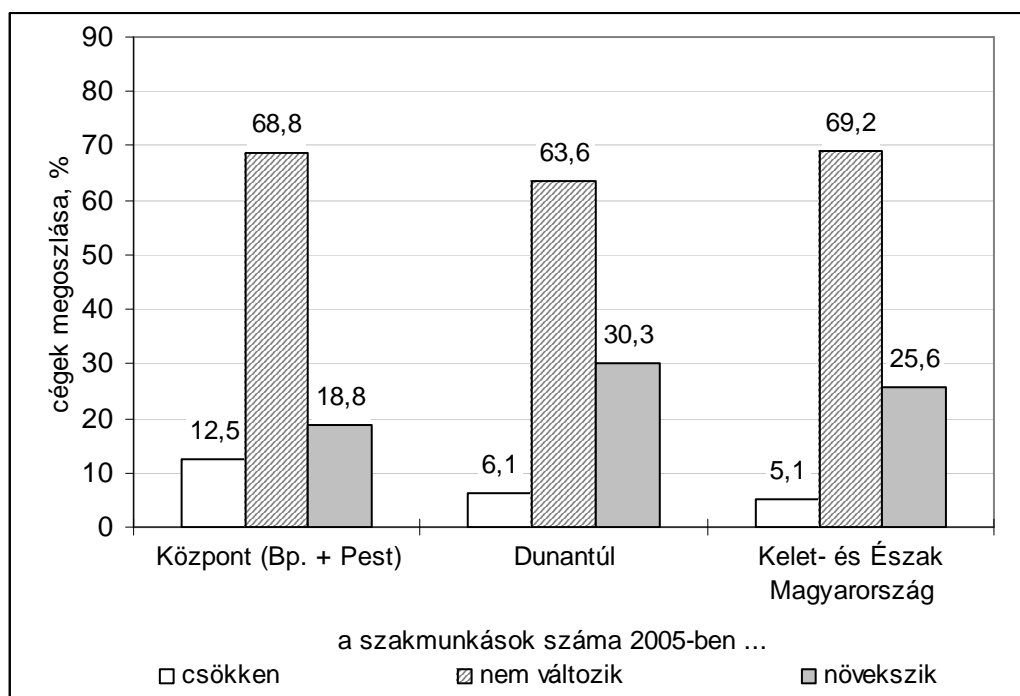

2.2.6. Ábra: A külföldi tulajdon aránya szerint képzett cégcsoportok megoszlása a segéd- és betanított munkások létszámváltozására vonatkozó előrejelzés szerint (%)

Míg a rutinmunkát végző fizikai munkások száma – egy két cég-csoporttól eltekintve – várhatóan visszaesik, az előrejelzések szerint a szakmunkások iránti kereslet 2005-ben megélné, függetlenül a cégek létszámától, külföldi tulajdoni hányadától vagy egyéb ismérveitől. A régiók szerint is egyöntetű a kép: a szakképzett fizikai munkaerő bővülését a cégek a legnagyobb arányban a Dunántúlon prognosztizálták. Itt a 30 %-ot is meghaladta a létszámbővülést jelzők aránya, miközben várhatóan mindössze a cégek 6 %-a lesz kénytelen szakmunkásokat elbocsátani. Szintén nagy a szakmunkások iránti kereslet növekedésére utalók aránya Kelet- és Észak-Magyarországon, ahol 25 % körüli a szakmunkások létszámát növelni, és 5 % a z azt csökkenteni szándékozik aránya. A központi régióban, Budapesten és Pest megyében valamivel visszafogottabbak a várakozások: létszámbővülésre a cégek közel 19 %-a, a szakképzett munkaerő leépítésére a cégek 12-13 %-a számít.

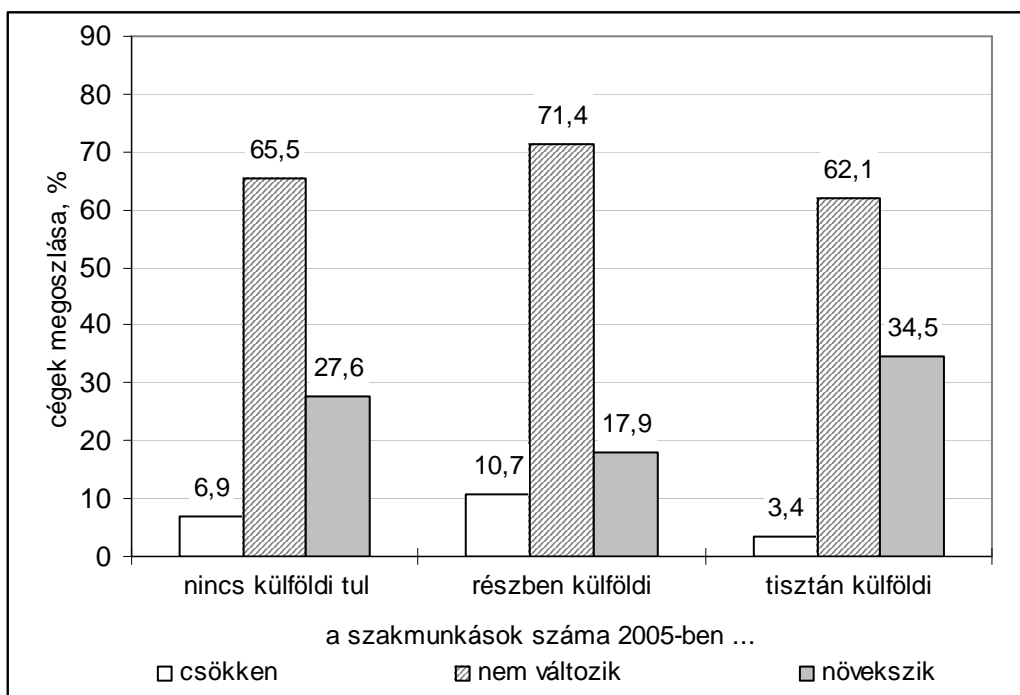
2.2.7. Ábra: A cégek megoszlása a három fő régióban a szakmunkások létszámváltozására vonatkozó előrejelzés szerint (%)

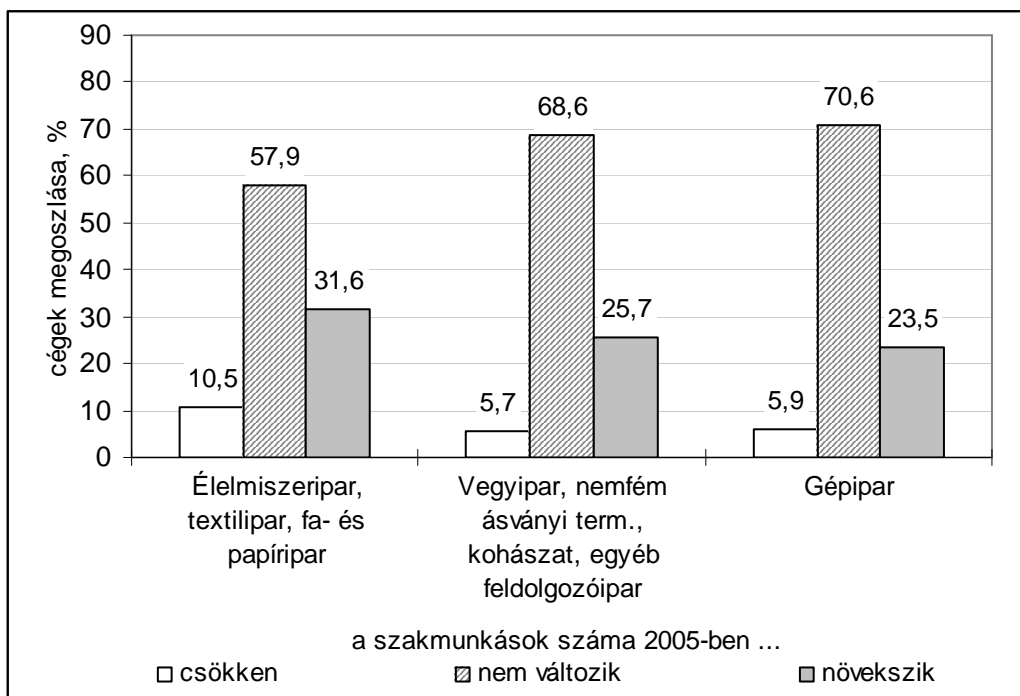
A szakmunkások iránti kereslet élénkülése a külföldi tulajdon arányától is független. Érdekes módon, míg egyedül a tisztán külföldi cégeknél tapasztaltuk, hogy a rutinmunka bővítését tervezők aránya meghaladta az azt visszaszorítani kívánókat, a szakmunkások létszámának növelését tervező cégek aránya szintén a tisztán külföldi cégek között haladja meg legjobban (több mint 30 százalékponttal) a csökkenésre számító hányadát (lásd a 2.2.8. ábrát).

A szakmunkások iránti kereslet élénkülésének általános érvényességét támasztja alá a különböző ágazati csoportokban adott válaszok hasonlósága (lásd a 2.2.9. ábrát)

2.2.8. Ábra: A külföldi tulajdon aránya szerint képzett cégcsoportok megoszlása a szakmunkások létszámváltozására vonatkozó előrejelzés szerint (%)

2.2.9. Ábra: Az ágazati csoportok megoszlása a szakmunkások létszámváltozására vonatkozó előrejelzés szerint (%)

A szellemi foglalkozásúak létszámváltozásában már összetettebbek a cégek várakozásai. A feldolgozóipar egészére nézve enyhe visszaesés várható a szellemi foglalkozásúak iránti keresletben. Ennek megfelelően alakulnak a várakozások az ágazati csoportokban, ám a gépiparban mindössze két százalékponttal, a nehéziparban pedig három százalékponttal haladja meg a csökkenést tervező cégek aránya a növekedést tervezőké, míg a – a textilipar által megviselt - könnyűiparban közel 14 százalékpontos különbség mutatkozik. A könnyűiparban minden ötödik cég azt válaszolta, hogy 2005-ben várhatóan csökken a szellemi foglalkozásúak száma, miközben csak minden tizenötödik cég tervez létszám bővítést (lásd a 2.2.5. táblázatot). Az eddigi megállapítások szerint a könnyűiparban a megszorítások idén várhatóan a rutinmunkát végző és a szellemi foglalkoztatottakat érinti kedvezőtlenül, ugyanakkor valamivel derűsebbé teszi a kilátásokat az, hogy számottevő többségben van a szakképzett fizikai munkaerő bővítését tervezők tábora, szemben a leépítésekre szoruló cégekkel.

2.2.5. Táblázat: Az ágazati csoportok megoszlása a szellemi foglalkozásúak létszámváltozására vonatkozó előrejelzés szerint (%)

N79.1D_O * TEÁOR-ból képzett ágazati kód Crosstabulation

% within TEÁOR-ból képzett ágazati kód

		TEÁOR-ból képzett ágazati kód			
		Élelmiszeripar, textilipar, fa- és papíripar	Vegyipar, nemfém ásványi term., kohászat, egyéb feldolgozóipar	Gépipar	Total
Szellemi foglalkozásúak száma 2005-ben ...	csökken	20,2%	9,9%	7,2%	12,3%
	nem változik	73,0%	83,5%	87,6%	81,6%
	növekszik	6,7%	6,6%	5,2%	6,1%
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Szignifikáns a kapcsolat a külföldi tulajdon aránya és a szellemi foglalkozásúak számának változása között. A külföldi tulajdon növelésével növekszik a szellemi foglalkozásúak létszám bővítését tervezők aránya, és csökken a leépítést előrejelző cégeké. A textiliparhoz hasonlóan ennek az összefüggésnek a háttérében is racionalizálási megfontolások húzódnak. Ennek során a tisztán magyar cégek növelik a szakképzett fizikai munkaerő arányát, miközben a rutinmunka és a nem fizikai munka leépítésével megtakarításokat érhetnek el.

2.2.6. Táblázat: A külföldi tulajdon aránya szerint képzett csoportok megoszlása a szellemi foglalkozásúak létszámváltozására vonatkozó előrejelzés szerint (%)

N79.1D_O * KULFO Crosstabulation

% within KULFO

		Külföldi tulajdon aránya			Total
		nincs külföldi tul	részben külföldi	tisztán külföldi	
Szellemi foglalkozásúak száma 2005-ben várhatóan ...	csökken	16,1%	14,0%	9,2%	12,4%
	nem változik	79,3%	84,2%	81,5%	81,4%
	növekszik	4,6%	1,8%	9,2%	6,2%
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Gamma értéke: 0,264, $p < 0,05$, $N=274$

2.3. Szerkezeti átrendeződés

A szakmunkások és a segédmunkások tervezett létszámváltozása között erős és szignifikáns pozitív kapcsolat mutatható ki. A szakképzett munkaerő bővítése a cégek több mint egyharmadánál együtt jár a rutinfeladatokat végző munkaerő növelésével is. Azt azonban kedvező jelnek tekinthetjük, hogy a szakmunkások felvételét tervező cégek 65 %-a nem változtat a segéd- és betanított munkások létszámán. Ezzel szemben a szakképzett fizikai munkaerő leépítését előrejelző cégek kivétel nélkül csökkenteni szándékozzák a segéd- és betanított munkások számát is. *Ehhez hozzátartozik, hogy a 2005-ben új szakmunkások felvételét nem tervező cégek között háromszor többen tervezik a rutinmunka leépítését, mint annak bővítését* (lásd a 2.3.1. táblázatot). Ezek az összefüggések arra a szerkezeti változásra mutatnak, hogy a rutinmunkát fokozatosan felváltja a szakképesítést igénylő munka.

2.3.1. Táblázat: A segéd- és betanított munkások létszámának várható változása a szakmunkások várható létszámváltozásának függvényében; válaszok megoszlása (%)

N79.1A_O * N79.1B_O Crosstabulation

% within N79.1B_O

		Szakmunkások száma 2005-ben várhatóan ...			Total
		csökken	nem változik	növekszik	
A segéd- és betanított munkások száma 2005-ben várhatóan ...	csökken	100,0%	17,3%		18,2%
	nem változik		76,9%	65,0%	68,8%
	növekszik		5,8%	35,0%	13,0%
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Gamma értéke: 0,904 $p < 0,001$, $N = 77$

Felvételünkben ez a szerkezeti változás abban mutatkozik meg, hogy az új munkaerő felvételénél a cégek egyre inkább előnyben részesítik a szakvégzettséggel rendelkező jelentkezőket. Ez olvasható ki a fizikai foglalkozásúak létszámának várható változása és a rutin- ill. nem rutinmunka kereslete közötti összefüggésből (lásd a 2.3.2. és a 2.3.3. táblázatot).

2.3.2. Táblázat: A szakmunkások létszámának várható változása a fizikai foglalkozásúak létszámváltozásának függvényében; válaszok megoszlása (%)

N79.1B_O * N79.1C_O Crosstabulation

% within N79.1C_O

		Fizikai foglalkozásúak száma 2005-ben várhatóan ...			Total
		csökken	nem változik	növekszik	
A szakmunkások száma 2005-ben várhatóan ...	csökken	35,7%			6,5%
	nem változik	64,3%	100,0%	13,0%	67,5%
	növekszik			87,0%	26,0%
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Gamma értéke: 1,000 $p < 0,001$ $N = 77$

2.3.3. Táblázat: A segéd- és betanított munkások létszámának várható változása a fizikai foglalkozásúak létszámváltozásának függvényében; válaszok megoszlása (%)

N79.1A_O * N79.1C_O Crosstabulation

% within N79.1C_O

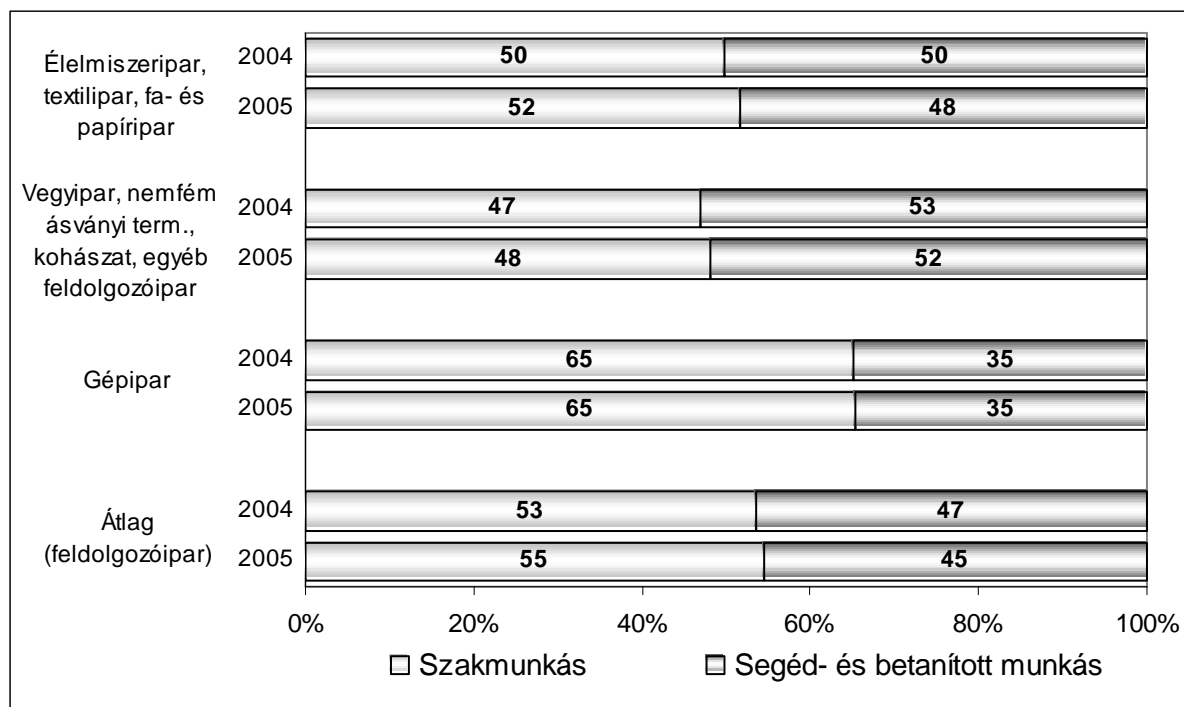
		Fizikai foglalkozásúak száma 2005-ben várhatóan ...			Total
		csökken	nem változik	növekszik	
A segéd- és betanított munkások száma 2005-ben várhatóan ...	csökken	100,0%			18,2%
	nem változik		100,0%	56,5%	68,8%
	növekszik			43,5%	13,0%
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

A fizikai munkaerő bővítését tervező cégek közel 90 %-a várhatóan növeli a szakképzettek számát, ezzel szemben csak 44 %-uk tervezi új segéd-, vagy betanított munkások felvételét. Hasonló eredményre jutunk a létszámcsökkenés vizsgálatával. A fizikai foglalkozásúak létszámnövelését előrejelző cégek közel kétharmada nem kíván változtatni a szakképzett alkalmazottak létszámán. Ezzel szemben a fizikai foglalkoztatás leépítése kivétel nélkül minden cégnél a betanított- és segédmunkások létszámának várható csökkenését vonja maga után.

Mindebből arra következtethetünk, hogy a fizikai foglalkozásúak között fokozatosan növekszik a szakképzettek aránya, miközben csökken a rutinmunka szerepe. Az adatok összesítésével arra az eredményre jutunk, hogy 2005-ben várhatóan 1-2 százalékkal javul a szakképzettek aránya a fizikai foglalkoztatásban. A könnyű és a nehéziparban egyaránt enyhe javulás mutatható ki, a szakképzettek aránya 2005-

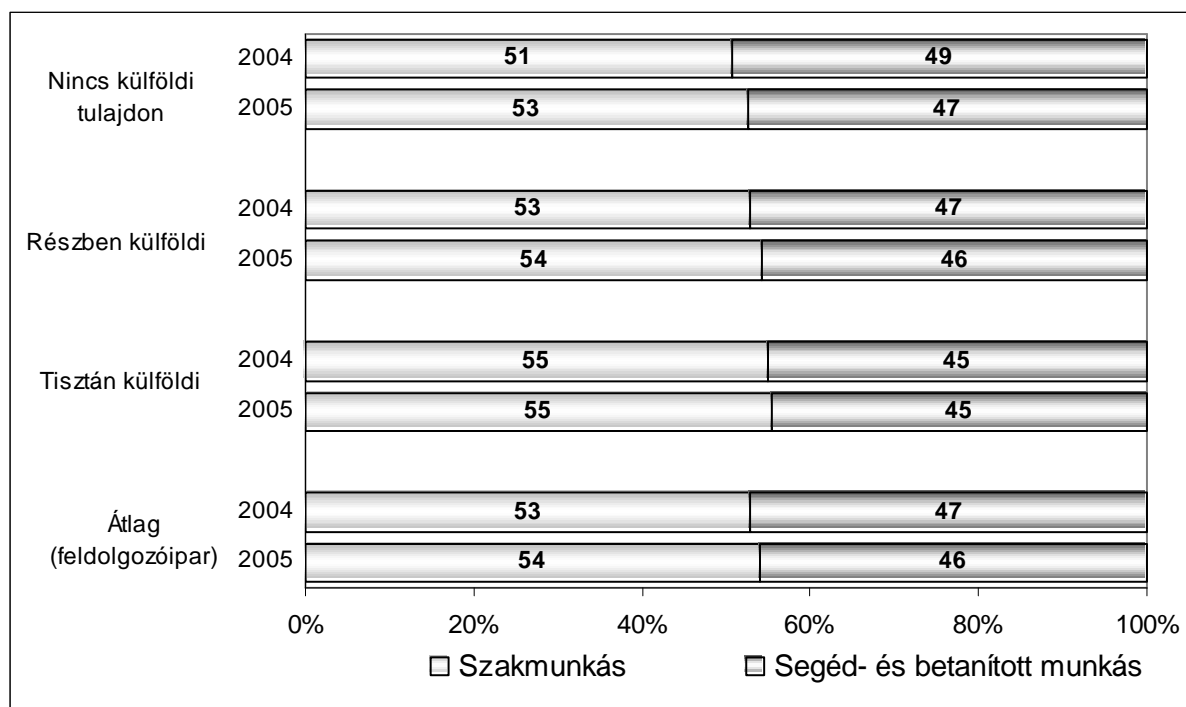
ben várhatóan 50 %-ról 52 %-ra, illetve 47 %-ról 48 %-ra emelkedik (lásd a 2.3.1. ábrát). A gépiparban feltehetően már korábban megkezdődött a szerkezetváltás, és a szakképzettség felértékelődése, a szakmunkás kereslet élénkülése. Ennek következtében a gépiparban már viszonylag magas, 65 %-os a szakképzettek aránya, ami 2005-ben várhatóan nem változik. Ehhez viszonyítva a nehéz- és a könnyűiparban valószínű, hogy folytatódik a szakképzettek arányának növekedése.

2.3.1. Ábra: A szakképzettség aránya a fizikai foglalkoztatottak között 2004-ben, és 2005-ben várhatóan, az egyes ágazati csoportokban (%)

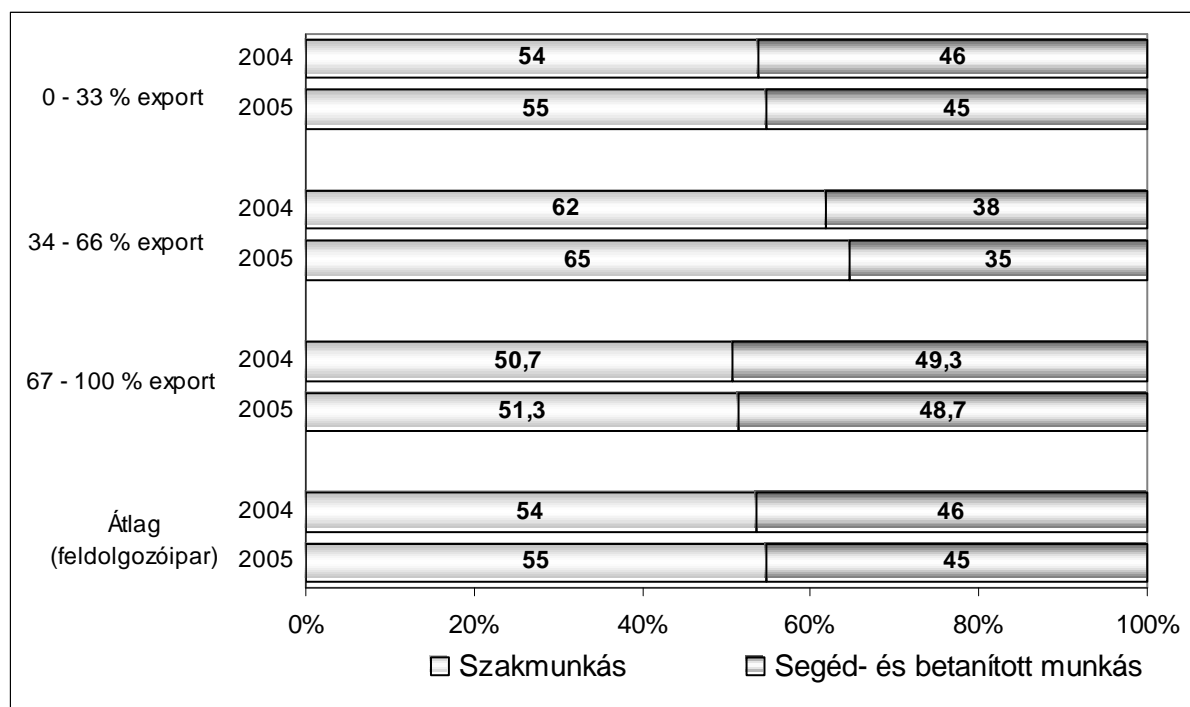
A külföldi cégeknél átlagosan magasabb a szakképzettek aránya a fizikai foglalkozásúak között, azonban változás 2005-ben csak a tisztán magyar cégeknél, illetve a vegyes tulajdonú cégek körében várható. Ezek a cégek 1-2 százalékkal javítva a szakképzettség arányán gyakorlatilag felzárkóznak a külföldi cégekhez.

2.3.2. Ábra: A szakképzettség aránya a fizikai foglalkoztatottak között 2004-ben, és 2005-ben várhatóan, a külföldi tulajdon aránya szerint (%)

A jelentős mértékben exportra termelő cégek között még mindig viszonylag nagy a segéd- és betanított munkások aránya, és 2005-ben egyelőre csak nagyon enyhe javulás várható. Az árbevételük több mint kétharmad részét exportértékesítéssel elérő cégek előrejelzései szerint 2005-ben átlagosan alig több mint fél százalékkal javul a szakképzettek aránya a fizikai foglalkoztatottak között. A legjobb helyzet azoknál a cégeknél mutatkozik, amelyeknél az export 34 és 66 % közötti arányban részesedik a nettó árbevételből (lásd a 2.3.3. ábrát).

2.3.3. Ábra: A szakképzetség aránya a fizikai foglalkoztatottak között 2004-ben, és 2005-ben várhatóan, az export aránya szerint, %

2.4. Tudás alapú fejlesztés

A következőkben azt vizsgáljuk, hogy a 2005-re vagy 2006-ra tervezett kapacitásbővítő beruházások hogyan hatnak a létszámra, és ezen belül van-e összefüggés a beruházás és a szakképzett munkaerő iránti kereslet között. A kapacitásbővítő beruházást tervező cégek aránya meghaladja a 40 %-ot. Közülük 43 %-ot tesz ki azon cégek aránya, amelyek a beruházással várhatóan a létszámot is növelik, közel 47 %-uk nem vár ettől változást és 10 %-ot tesz ki azon cégek aránya, amelyeknél a beruházás negatívan hat a létszámra (lásd a 2.4.1. és a 2.4.2. táblázatot).

2.4.1. Táblázat: Kapacitásbővítő beruházást tervező cégek aránya 2005-ben, illetve 2006-ban (%)

	Gyakoriság	%
Terveznek	120	42,0
Nem terveznek	166	58,0
Összesen	286	100,0

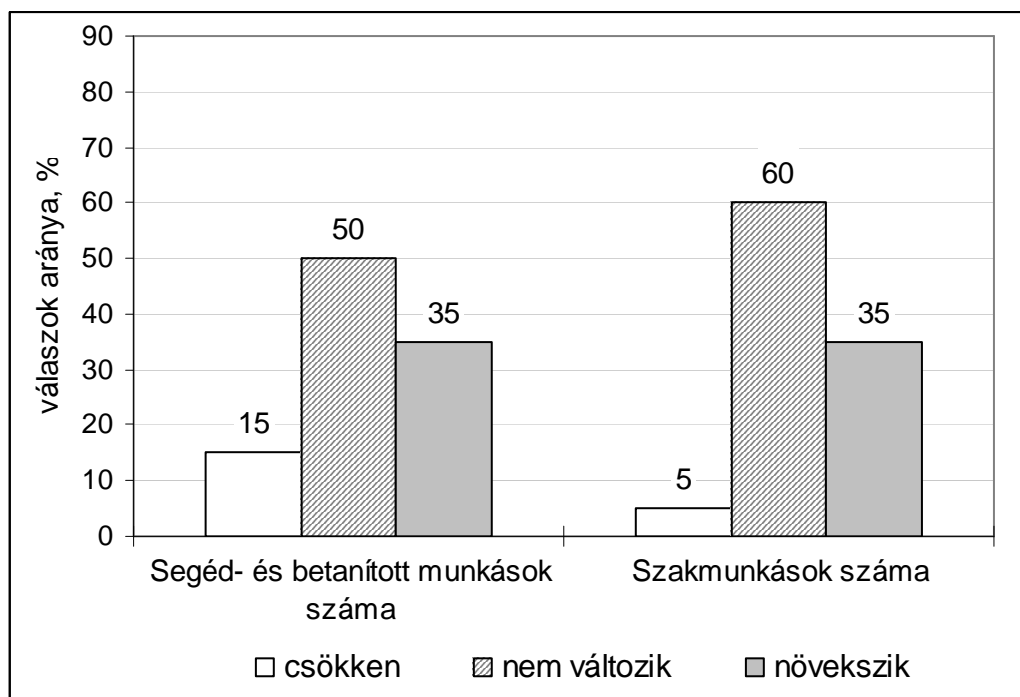
2.4.2. Táblázat: Kapacitásbővítő beruházást tervező cégek megoszlása a beruházással kapcsolatos várható létszámváltozás szerint (%)

	Gyakoriság	%
Csökkenés várható	12	10,2
Növekedés várható	51	43,2
Nem várható változás	55	46,6
összesen	118	100,0

A felvétel eredményei, alapján a megkérdezett cégeknél a beruházások 2005- és 2006-ban átlagosan 44 fővel növelik a foglalkoztatottak számát. A beruházás jellegét tekintve a cégek nagyobb hangsúlyt helyeznek a tudásalapú, azaz magasabb színvonalú szakértelmet igénylő kapacitásbővítésre. Ez abból derül ki, hogy a beruházás kapcsán létszámnövekedést tervező cégek között nagyobb azoknak az aránya, amelyeknél a szakmunkás foglalkoztatás bővül, mint azoké, amelyeknél várhatóan a segéd- vagy betanított munkások száma növekedik. Ennek a fordítottja igaz a beruházással együtt létszámcsökkenést tervező cégekre, vagyis nagyobb (50%) a rutinfoglalkozásúak számát csökkenteni kívánók aránya, mint a szakképzett fizikai munkaerő leépítését tervezők aránya (25%). A tudásalapú fejlesztés erősödésére vonatkozó feltevésünket az is megerősíti, hogy a létszámbővítést előrejelzők több mint 6 %-a várhatóan még csökkenti is a segéd- és betanított munkások számát, míg ilyen szándék a szakmunkások létszámára vonatkozóan egyik cégnél sem mutatkozott (lásd a 2.4.3. és a 2.4.4. táblázatot). A kapcsolat mind a rutin-, mind a nem rutin munka esetében erősen pozitív és szignifikáns. Ez azt jelenti, hogy a létszámbővítéssel járó beruházás kapcsán a rutinmunkával foglalkoztatottak száma ugyanúgy inkább bővül, mint a szakképzettek száma. A különbség a kapcsolat erősségében mutatkozik meg (a segéd- és betanított

munkásoknál $\text{Gamma}=0,61$, a szakmunkásoknál $\text{Gamma}=0,67$). Markáns különbségről ugyan nem beszélhetünk, azonban a beruházások kétségkívül élénkítik a szakmunkások iránti keresletet, és ami még szembetűnőbb: csökkentik a rutinmunka súlyát a termelésben. Ha összevontan vizsgáljuk a beruházás kapcsán létszám bővítést és leépítést tervező cégeket, akkor azt állapíthatjuk meg, hogy a fejlesztések elsősorban a segéd- és betanított munkások létszámának csökkenésével járnak. A rutinmunkások számát a beruházás kapcsán létszámváltozást tervező cégek 15 %-a tervezi csökkenteni, míg szakmunkásokat várhatóan a cégek öt százaléka fog elbocsátani (lásd a 2.4.1. ábrát). Ez az összefüggés arra utal, hogy a cégek egy része a beruházással a rutinmunkát, azaz a segéd- és betanított munkaerőt helyettesíti.

2.4.1. Ábra: A kapacitásbővítő beruházás kapcsán létszámváltozást tervező cégek megoszlása a rutinfoglalkoztatás ill. a nem rutinfoglalkoztatás várható változására adott válasz szerint (%)

2.4.3. Táblázat: A kapacitásbővítő beruházás kapcsán a létszám csökkenését, változatlanságát ill. növekedését előrejelző cégek megoszlása a rutinfoglalkoztatásban tervezett létszámváltozás iránya szerint (%)

% within Hogyan változik a foglalkoztatottak összlétszáma a kapacitásbővítő beruházástól?

		Hogyan változik a foglalkoztatottak összlétszáma a kapacitásbővítő beruházástól?			
		csökkenés várható	nem várható változás	növekedés várható	Total
A segéd- és betanított munkások száma 2005-ben várhatóan ...	csökken	50,0%	15,4%	6,3%	15,2%
	nem változik	25,0%	84,6%	56,3%	63,6%
	növekszik	25,0%		37,5%	21,2%
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Gamma értéke: 0,613, $p < 0,05$ $N=33$

2.4.4. Táblázat: A kapacitásbővítő beruházás kapcsán a létszám csökkenését, változatlanságát ill. növekedését előrejelző cégek megoszlása a szakmunkás foglalkoztatásban tervezett létszámváltozás iránya szerint (%)

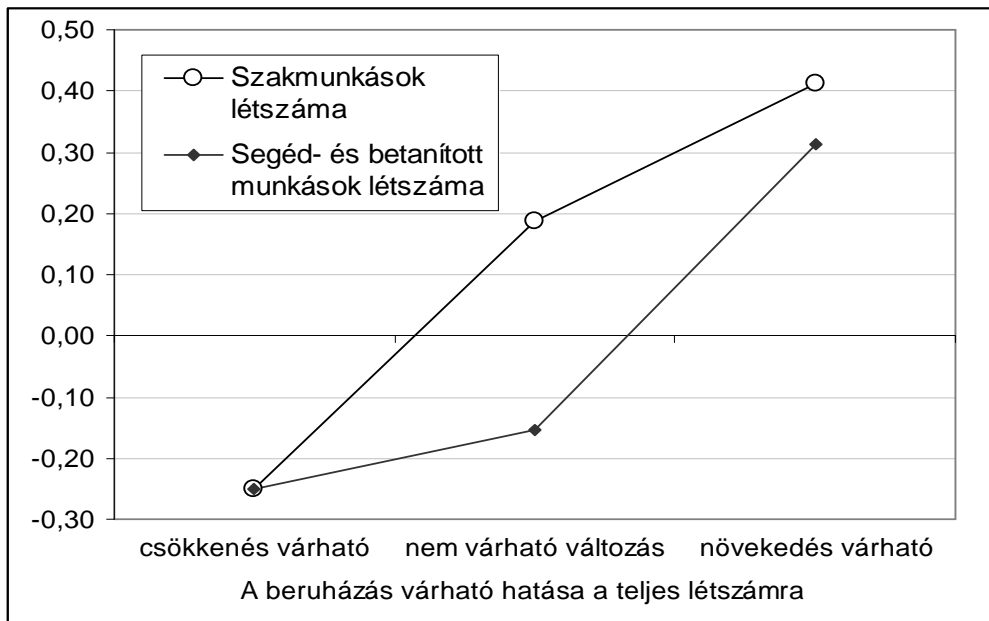
% within Hogyan változik a foglalkoztatottak összlétszáma a kapacitásbővítő beruházástól?

		Hogyan változik a foglalkoztatottak összlétszáma a kapacitásbővítő beruházástól?			
		csökkenés várható	nem várható változás	növekedés várható	Total
A szakmunkások száma 2005-ben várhatóan ...	csökken	25,0%			2,7%
	nem változik	75,0%	81,3%	58,8%	70,3%
	növekszik		18,8%	41,2%	27,0%
Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Gamma értéke: 0,674, $p < 0,05$ $N=37$

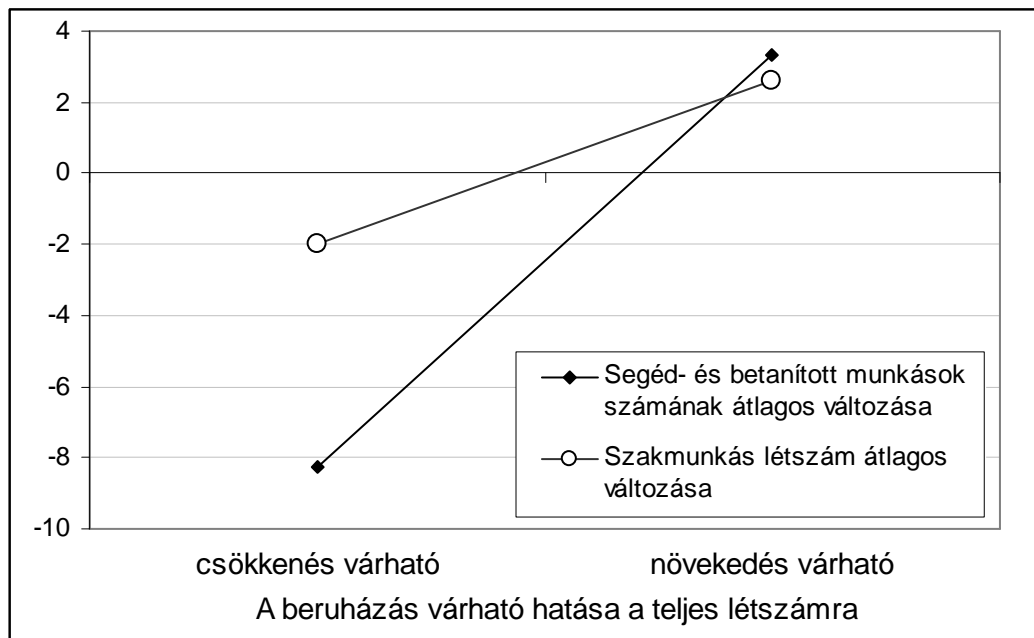
A 2.4.2. ábrán látható, hogy a beruházással együtt létszámnövelést tervező cégek átlagosan ugyan mind a rutin, mind a nem rutinmunka bővülését jelezték előre, a beruházásokkal mégis jobban nő a szakképzettek esélye az elhelyezkedésre, mint a szakképzetlenebbeké. Ezt szemlélteti a 2.4.3. ábra, amelyen a segéd- ill. szakképzett munkások létszámának átlagos változása látható a beruházással kapcsolatos várható létszámváltozás szerint.

2.4.2. Ábra: A beruházás kapcsán várható létszámváltozás és a rutin- ill. nem rutinfoglalkozásúak létszámváltozása közötti összefüggés (egyenleg értékek*)

*Megjegyzés: Az adatpontok a válaszok átlagait szemléltetik, amelyek az Y tengelyen +1 és -1 közötti értékeket vehetnek fel. +1-et, ha minden válaszadó növekedést jelezne előre, és -1-et, ha minden válaszadó létszámcsökkenést tervezne.

2.4.3. Ábra: Segéd- és szakképzett foglalkoztatottak átlagos létszámváltozása a beruházáshoz kapcsolódó létszámváltozás függvényében (fő)

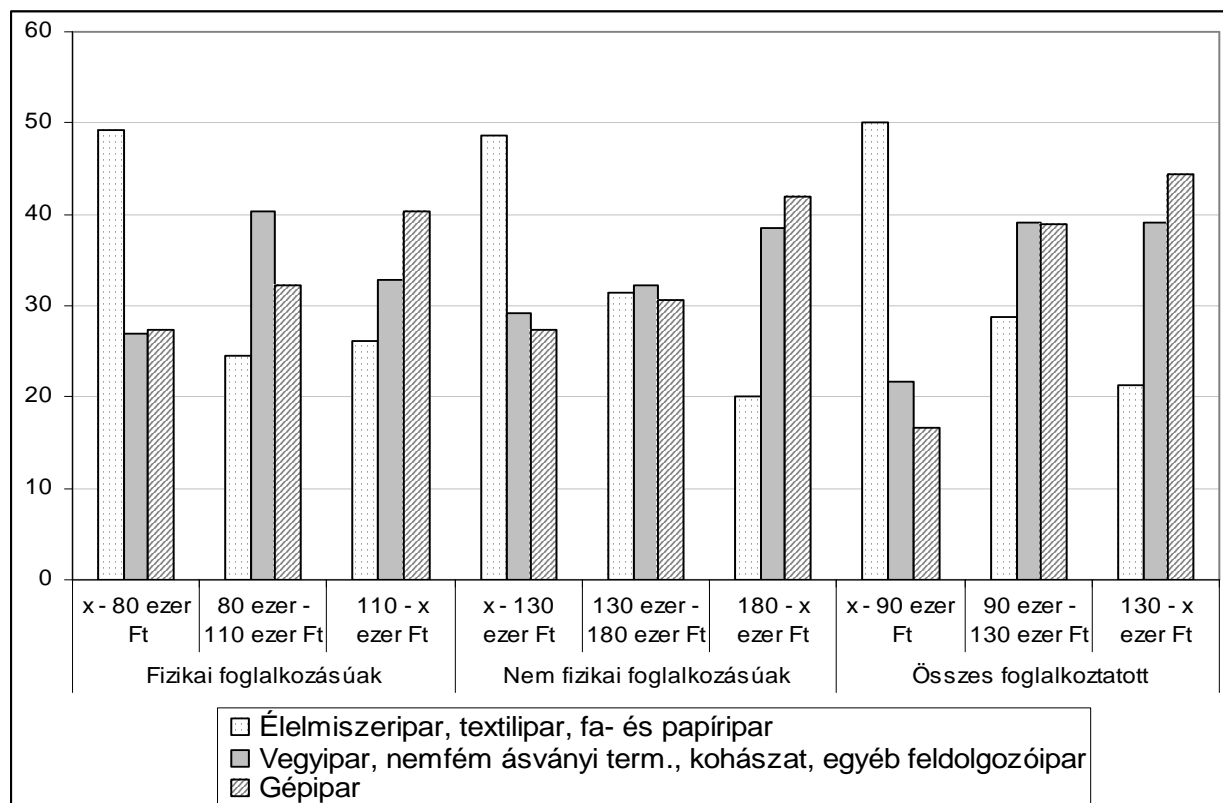

3. Bérek

A bruttó bérek átlaga a megkérdezett feldolgozóipari cégeknél 2004-ben 120 ezer Ft volt. Ezen belül a nem fizikai foglalkozásúak átlagosan bruttó 167 ezer Ft-ot, a fizikai foglalkozásúak pedig 102 ezer Ft-ot kerestek. A fizikai foglalkozásúaknak a cégek fele bruttó 95 ezer Ft-nál többet fizetett, a nem fizikai foglalkozásúak átlagkeresetében ez a küszöb bruttó 150 ezer Ft-nál van. A három foglalkoztatási csoportban (fizikai, nem fizikai, összes) fizetett béreket nagyság szerint úgy soroltuk be három osztályba, hogy mindegyikben a válaszadók közel egyharmada kerüljön.

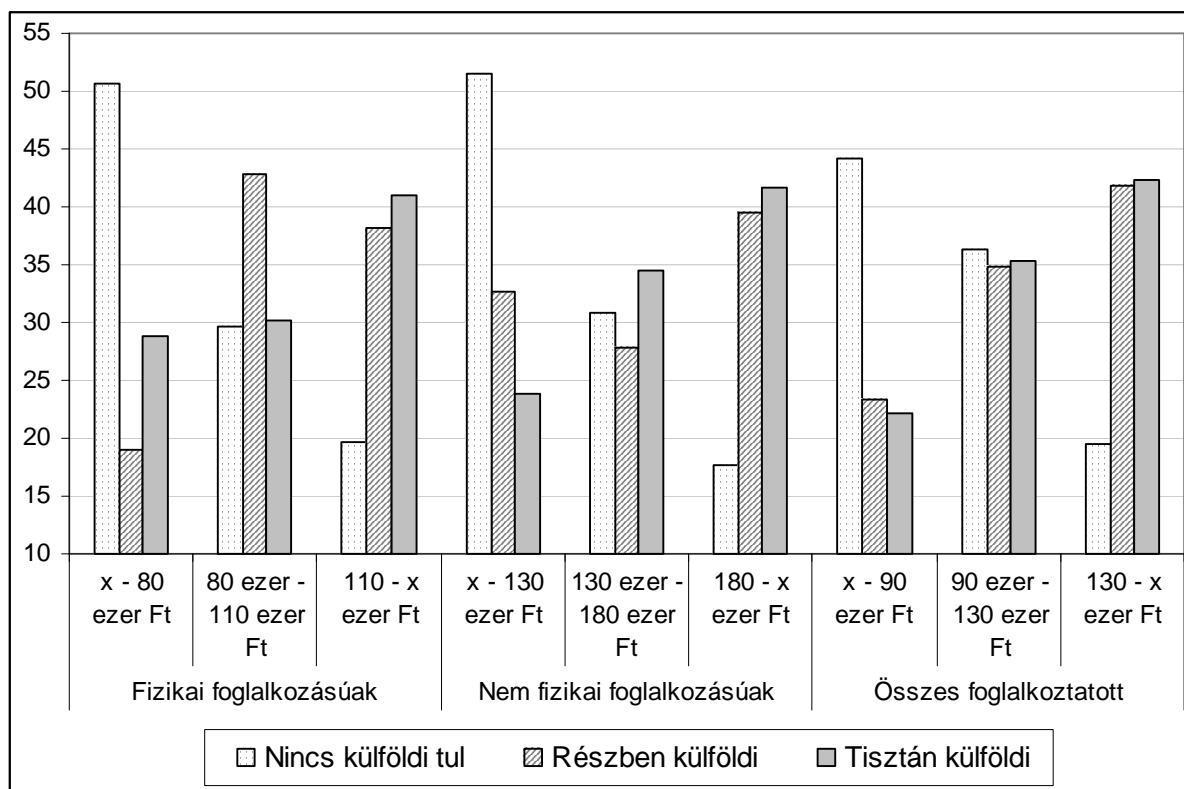
A bérek szórásának ágazatok szerinti összehasonlításából egyértelműen kimutatható, hogy a könnyűiparban a legrosszabbak a kereseti viszonyok, míg a gépiparban található a legtöbb magas átlagbért fizető cég. Ez alapján csak korábbi megállapításunkat ismételhetjük, mely szerint a könnyűipar, és azon belül is a textilipar súlyos szerkezeti válsággal küzd, aminek következtében kedvezőtlen foglalkoztatási és kereseti viszonyok alakultak ki ezen ágazatokban. Ehhez hozzá kell tenni, hogy Magyarország uniós csatlakozása óta az élelmiszeripar is versenyképességi, ill. hatékonysági problémákkal kénytelen szembesülni, ami tovább rontja a helyzetet a könnyűiparban. A nehézipar a bruttó átlagbérek tekintetében csak kis mértékben van lemaradva a gépipar mögött. Az ágazati csoportok közötti viszonyok mind a fizikai, mind a nem fizikai foglalkoztatottak bruttó átlagbérében érvényesülnek. A fizikai munkások bérét tekintve a könnyűiparban a másik két ágazati csoporthoz viszonyítva különösen nagy a minimálbér körüli bruttó bért fizető cégek aránya (lásd a 3.1. ábrát).

3.1. Ábra: Az egyes ágazati csoportok megoszlása a fizikai, a szellemi és az összes foglalkoztatottnak fizetett bruttó átlagbér nagysága szerint (%)

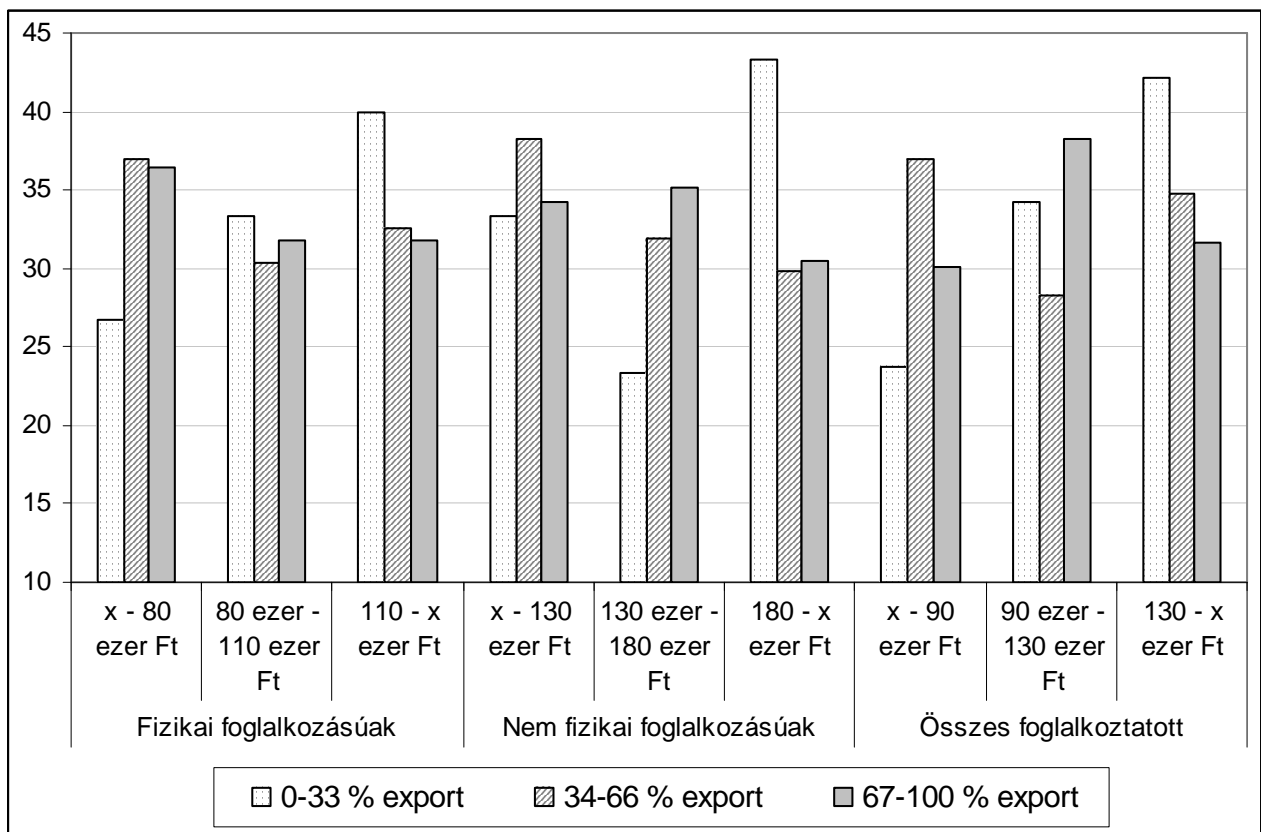
A külföldi tulajdon szerint szintén egyöntetű a helyzet: A tisztán külföldi tulajdonú cégek a fizikai és a nem fizikai foglalkoztatottaknak is átlagosan magasabb bruttó bért fizetnek, és a vegyes tulajdonú cégeknél sem számottevően rosszabb a helyzet. Sőt, a fizikai foglalkoztatottaknak a csak részben külföldi tulajdonú cégek kisebb hányada (kevesebb mint 20 %-a) fizet 80 ezer Ft-nál alacsonyabb bruttó bért, szemben a tisztán külföldi cégekkel, amelyeknek közel 30 %-a fizet ilyen alacsony bért a fizikai foglalkozásúaknak (lásd a 3.2. ábrát). Ennek egyik magyarázata lehet, hogy a tisztán külföldi cégek között viszonylag nagy a reexportáló, összeszerelő termelés aránya, amelyben - a fokozatos szerkezeti átalakulás ellenére – egyelőre még mindig viszonylag nagy az alacsony bérű rutinmunkát végző fizikai munkaerő aránya.

3.2. Ábra: A külföldi tulajdon aránya szerinti csoportok megoszlása a fizikai, a szellemi és az összes foglalkoztatottnak fizetett bruttó átlagbér nagysága szerint (%)

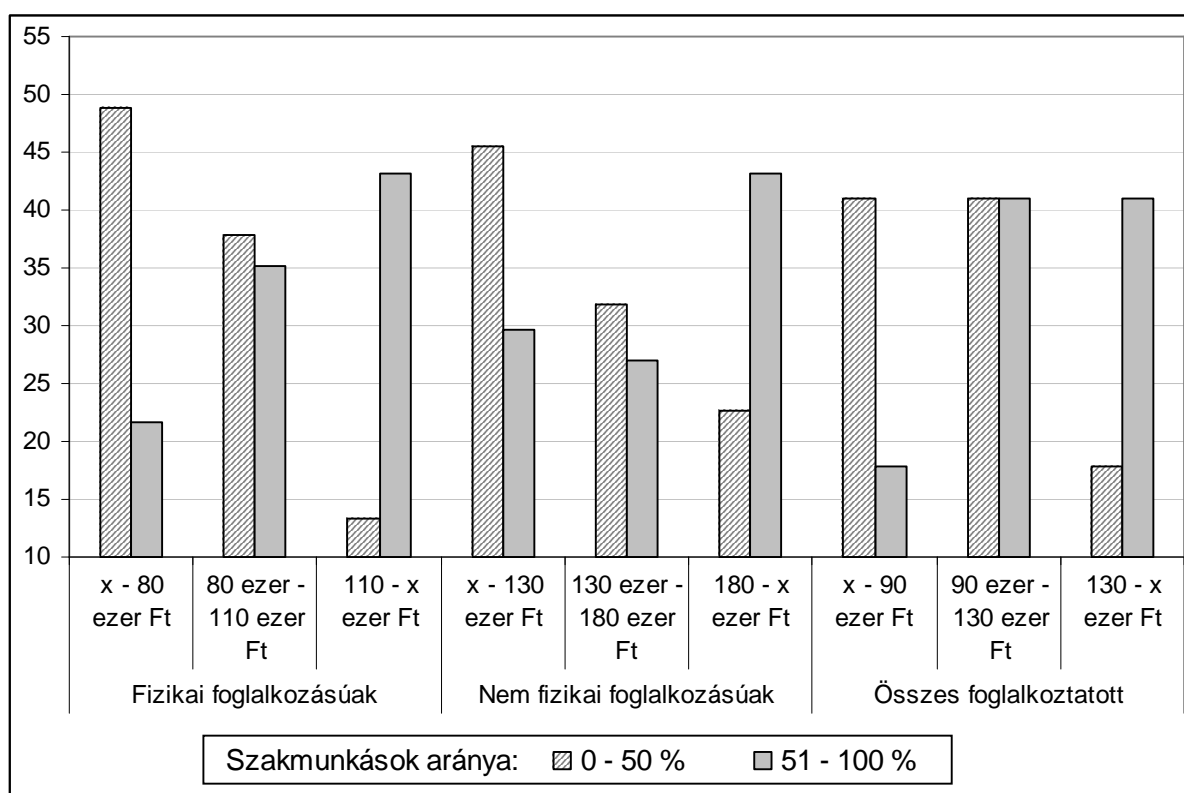
A fizikai foglalkozásúaknak alacsony bért fizetők aránya kétség kívül nagyobb a jelentősebb mértékben exportra termelő cégek között, mint a nagyjából belföldi értékesítésre összpontosító vállalkozások körében. A nem fizikai foglalkozásúak bérét tekintve gyengébb ez az összefüggés: az árbevétel kevesebb mint egyharmad részét, és az annak több mint kétharmad részét exportból realizáló cégek között egyaránt 33 % körüli azoknak az aránya, akik alacsony (130 ezer forintnál kevesebb) bruttó átlagbért fizetnek. A magas bruttó átlagbér ugyanakkor mind a fizikai mind a nem fizikai foglalkoztatás terén a kisebb exportsúlyú cégekre jellemző (a nem fizikai alkalmazottaknak az alacsony exporthányaddal rendelkező cégek közel 48 %-a fizet magas bért, míg az exportra nagyobb hangsúlyt fektető cégek között ez az arány 30 %-ra tehető) (lásd a 3.3. ábrát). Korábban kimutattuk, hogy a jelentős mértékben exportra termelők között átlagosan nagyobb a rutinmunka aránya a fizikai foglalkoztatáson belül. A várakozások enyhe javuló tendenciára utalnak, egyelőre azonban a segéd- és betanított munkások foglalkoztatása még mindig visszafogja a bruttó átlagbéreket.

3.3. Ábra: Az árbevétel exportból származó aránya szerinti csoportok megoszlása a fizikai, a szellemi és az összes foglalkoztatottnak fizetett bruttó átlagbér nagysága szerint (%)

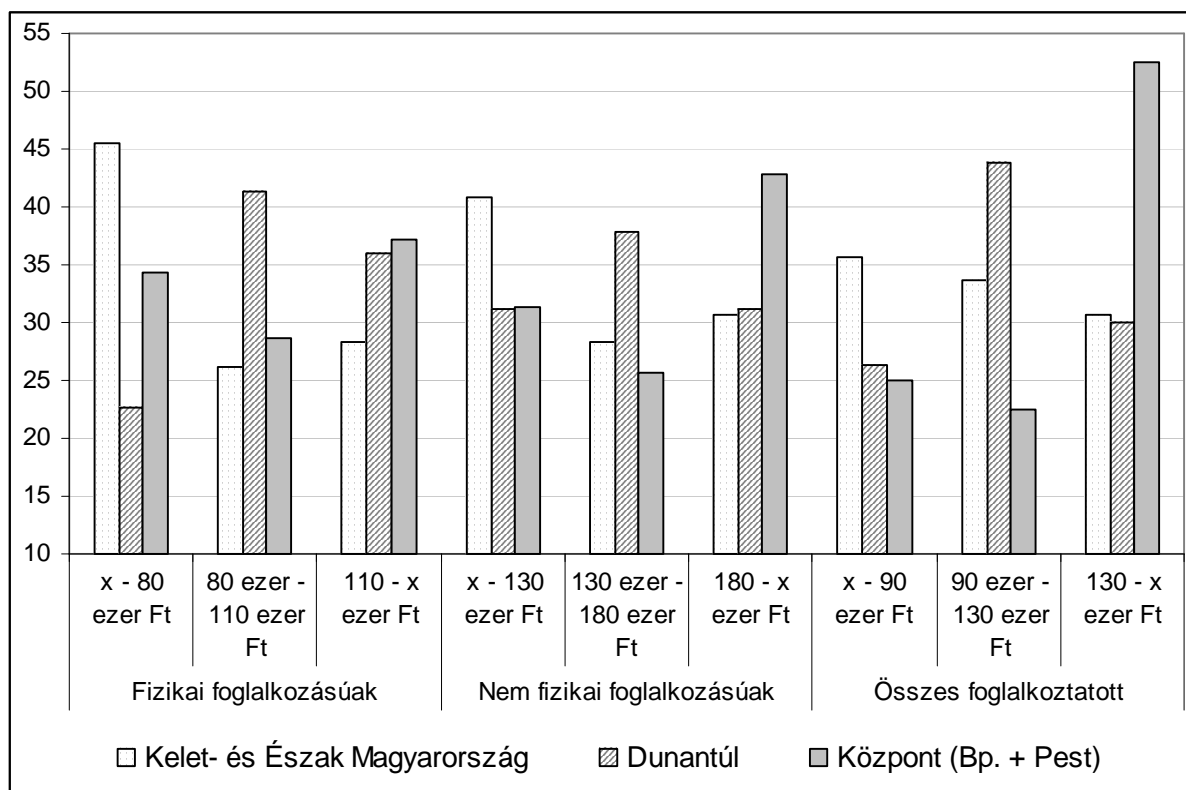
Határozottan erős pozitív és szignifikáns kapcsolat mutatható ki a fizikai munkaerő szakképzettsége és a bruttó átlagbér között. A szakképzettek aránya a fizikai foglalkozásúak között pozitív hatást gyakorol a fizikai, és érdekes módon a nem fizikai foglalkoztatottak bruttó átlagbérére is, igaz ez utóbbiak esetében a hatás valamivel gyengébb. Azok a cégek között, ahol a szakmunkások aránya a fizikai foglalkoztatásban 50 %-nál kisebb, még a 15 %-ot sem éri el a fizikai foglalkozásúaknál magasnak számító, 110 ezer forintnál nagyobb átlagbért fizetők aránya. A többségben szakképzett fizikai munkaerőt alkalmazó cégeknél ez az arány megközelíti a 45 %-ot (lásd a 3.4. ábrát).

3.4. Ábra: A szakképzetteknek a fizikai munkaerőn belüli aránya szerint képzett csoportok megoszlása a fizikai, a szellemi és az összes foglalkoztatottnak fizetett bruttó átlagbér nagysága szerint (%)

Magyarország régiói közül a várakozásnak megfelelően Budapest és Pest megye van a legjobb helyzetben, a központi régiót szorosan követi a Dunántúl és jelentős lemaradás mutatkozik a bérek tekintetében a kelet- és észak-magyarországi cégeknél. Ez utóbbi csoportban különösen a fizikai foglalkoztatásban rendkívül magas (45 %) az alacsony, átlagosan 80 ezer forintnál is kisebb bruttó bért fizető cégek aránya (lásd a 3.5. ábrát).

3.5. Ábra: A különböző régiókban működő cégek megoszlása a fizikai, a szellemi és az összes foglalkoztatottnak fizetett bruttó átlagbér nagysága szerint (%)

Bruttó átlagbérek várható alakulása 2005-ben

A bruttó bérek várható alakulására adott válaszok alig különböznek a foglalkoztatás jellege szerint. Az előrejelzések alapján mind a fizikai, mind a nem fizikai foglalkozásúak bruttó bére 2005-ben átlagosan 5 %-kal emelkedik. Érdekes módon éppen 5 %-ra esik a medián érték is.

Az ágazati csoportok közül a nehéziparban várható a legerősebb (5,7 %-os) átlagos béremelkedés, ezt követi a gépipar a teljes feldolgozóipar átlagával megegyező 5,1 %-os bérnövekedéssel, és ismét a könnyűipar a sereghajtó, ahol a cégek 0,6 százalékponttal a feldolgozóipari átlag alatti (4,5 %-os) ütemű bérnövekedést terveznek. A fizikai és a nem fizikai foglalkozásúak minden ágazati csoporton belül közel azonos bérnövekedésre számíthatnak (lásd a 3.1. táblázatot).

3.1. Táblázat: A fizikai, a nem fizikai foglalkozásúak és az összes dolgozó bruttó átlagbérének várható változása az ágazati csoportok szerint; (% , százalékos változások átlaga)

		Report		
TEÁOR-ból képzett ágazati kód		Bruttó átlagkereset-növekedés: fizikai foglalkozásúak	Bruttó átlagkereset-növekedés: nem fizikai foglalkozásúak	Bruttó átlagkereset-növekedés: összes dolgozó
Élelmiszeripar, textilipar, fa- és papíripar	Átlag	4,47	4,21	4,13
Vegyipar, nemfém ásványi term., kohászat, egyéb feldolgozóipar	Átlag	5,67	5,62	5,69
Gépipar	Átlag	5,10	5,20	5,20
Összesen (feldolgozóipar)	Átlag	5,09	5,02	5,01

A kapacitásnövelő beruházások várhatóan pozitívan hatnak a bérnövekedésre. A beruházást tervezők között átlagosan 5,6 %-os bruttó bérnövekedés várható, míg a beruházást nem tervező cégek átlagosan csak 4,5 %-kal tervezik növelni a béreket. Itt természetesen azt is számításba kell venni, hogy a beruházást tervező cégek általában jobb üzleti helyzetben vannak, ami hozzájárul a nagyobb arányú béremelésekhez. A beruházások valamivel kedvezőbben érintik a fizikai foglalkozásúak bérét, mint a szellemi foglalkozásúakét. Az előbbieké bére átlagosan 5,7, míg utóbbiaké 5,6 %-kal emelkedik az előrejelzések szerint. A beruházások a szakképzettek arányának növekedésével járnak, így a fizikai munkaerő béremelkedésének átlagosan nagyobb üteme a szaktudás enyhe felértékelődésére enged következtetni. Ezt alátámaszthatjuk azzal, hogy a beruházást nem tervező cégeknél a fizikai és a nem fizikai foglalkozásúak bére várhatóan közel azonos ütemben emelkedik (lásd a 3.2. táblázatot).

3.2. Táblázat: A fizikai, a nem fizikai foglalkozásúak és az összes dolgozó bruttó átlagbérének várható változása a beruházást tervező és nem tervező cégek között; (% , százalékos változások átlaga)

		Report		
		Bruttó átlagkereset- növekedés: fizikai foglalkozásúak	Bruttó átlagkereset- növekedés: nem fizikai foglalkozásúak	Bruttó átlagkereset- növekedés: összes dolgozó
Terveznek-e kapacitásbővítő beruházást 2005-2006-ban?				
igen	Átlag	5,74	5,58	5,61
nem	Átlag	4,55	4,54	4,51
Összesen (feldolgozóipar)	Átlag	5,06	4,98	4,97

A beruházás az annak kapcsán létszámcsökkentést tervező cégeknél jellemzően a dolgozók szaktudását igénylő technológiai fejlesztésre irányulhatnak, azaz inkább tudásközpontú kapacitásnövelésről lehet szó, mivel ezeknél a cégeknél a legnagyobb a fizikai és a nem fizikai foglalkoztatottak béremelése közötti különbség. A beruházással együtt létszámcsökkenést tervező cégeknél a fizikai munkások bére átlagosan 7,1 %-kal, míg a szellemi munkát végzőké csak 6,4 %-kal emelkedik. (lásd a 3.3. táblázatot). Korábban azt is megmutattuk, hogy ezek a létszámcsökkenések elsősorban a segéd- és betanított munkások állományát érintik. Ebből arra következtethetünk, hogy ezek a cégek az elbocsátásokkal felszabaduló béreket a rutinmunkásoktól a szakképzett foglalkoztatottakhoz átcsoportosítják. Ezzel szemben megmutattuk, hogy a beruházásokkal kapcsolatos létszámnövekedés várhatóan azonos mértékben érinti a szakképzett, mint a segéd- vagy betanított munkaerőt. Figyelembe véve azt, hogy a létszám bővítéssel járó beruházóknál a fizikai munkások bére átlagosan alig növekszik nagyobb ütemben, mint a szellemi foglalkozásúaké, ezekre a cégekre inkább az általános jellegű béremelés jellemző.

Megállapításainkat összegezve arra a következtetésre jutunk, hogy a beruházások a szakképzettség szerepét erősítik, közelebből nézve pedig a létszámcsökkentéssel járó beruházásoknál valószínűbb a rutinmunka leépítése, és ezzel együtt a szakképzett fizikai munkaerő értékének és javadalmazásának növelése. Ebből az összefüggésből az következik, hogy a tudásközpontú beruházásokra a létszámcsökkentés jellemző, ami elsősorban a segéd- és betanított munkaerő leépítését jelenti, és egyben a szakképzett munkaerő átlagkeresetének (átlagosnál nagyobb ütemű) növekedésével jár.

3.3. Táblázat: A fizikai, a nem fizikai foglalkozásúak és az összes dolgozó bruttó átlagbérének várható változása a kapacitásnövelő beruházással kapcsolatos létszámváltozás szerint; (% , százalékos változások átlaga)

Report

Hogyan változik a foglalkoztatottak összlétszáma a kapacitásbővítő beruházástól?		Bruttó átlagkereset- növekedés: fizikai foglalkozásúak	Bruttó átlagkereset- növekedés: nem fizikai foglalkozásúak	Bruttó átlagkereset- növekedés: összes dolgozó
csökkenés várható	Átlag	7,10	6,40	6,80
nem várható változás	Átlag	5,08	4,96	5,06
növekedés várható	Átlag	6,15	6,07	5,98
Összesen a beruházást tervezők között	Átlag	5,74	5,58	5,61

Általános béremelés, vagy a szaktudás felértékelődése?

Az eredmények alapján érdemes feltenni azt a kérdést, hogy Feltettük magunknak azt a kérdést, hogy a béremelési tervekben mennyire érhető tetten a szakképzettség felértékelődése. Azon cégek körében, amelyeknél a fizikai munkások nagyobb hányada szakképzett, a válaszadók 65 %-a szerint a fizikai munkások bérének növekedési üteme várhatóan meghaladja az 5 %-ot⁵. Ezzel szemben a többségben segéd- vagy betanított munkásokat foglalkoztatók között mindössze a cégek 44 %-a tervez 5 %-osnál nagyobb béremelést (lásd a 3.6. ábrát). Ennek az összefüggésnek a hátterében állhat a tudás általános felértékelődése, ami kétség kívül szerepet játszik a béremelési tervekben. Ha valóban ez az egyetlen, vagy legalábbis döntő fontosságú hatás, akkor a szakképzettek arányának ugyanolyan hatást kellene gyakorolnia fizikai foglalkozásúak keresetére, mint amilyen a diplomások arányának hatása a szellemi foglalkozásúak keresetére.

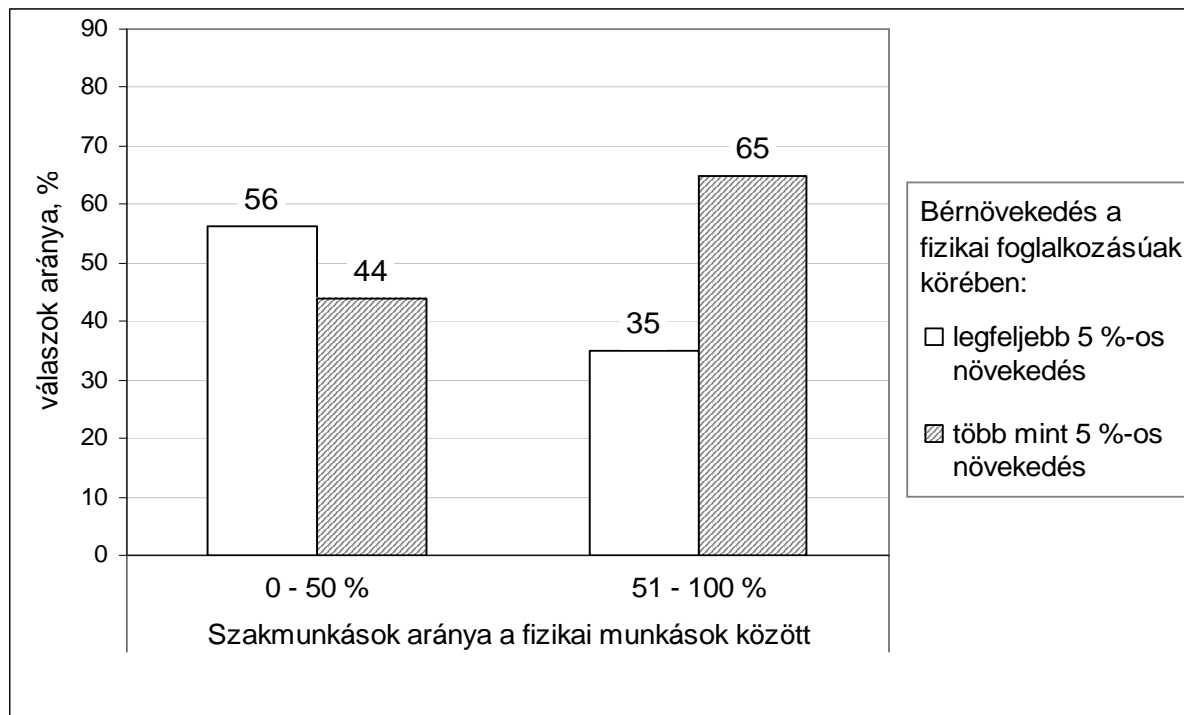
Ha megfigyeljük a diplomások arányának hatását, azt tapasztaljuk, hogy az sokkal mérsékeltebb, mint amit a szakképzettekénél kimutattunk. A szellemi foglalkozásúak között többségben diplomásokat alkalmazó cégeknek az 54 %-a tervezi a szellemi foglalkozásúak bérének 5 %-ot meghaladó emelését. A másik oldalon, a többségben diploma nélküli szellemi foglalkozásúakat alkalmazó cégeknek a 44 %-a tervez a szellemi munkát végzőknél 5 %-ot meghaladó mértékű béremelést (lásd a 3.7. ábrát). A fenti megállapításunk szerint a szakképzett fizikai foglalkozásúak esetében e két arányszám között 21 százalékpont, azaz lényegesen nagyobb a különbség.

Mindebből az következik, hogy a tudás színvonala már önmagában is ösztönző hatást gyakorol béremelés ütemére, de a béremelési tervekben egyértelműen

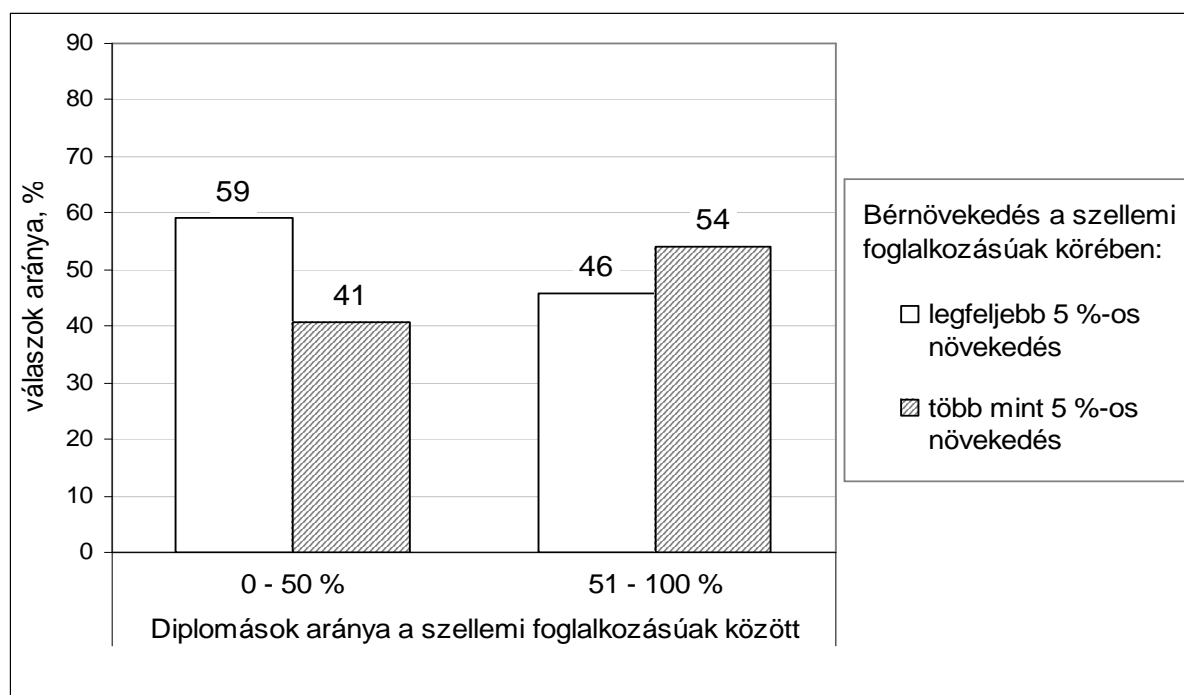
⁵ 5 % a medián értéke a béremelések mértékére adott válaszoknak, mind a fizikai, mind a nem fizikai foglalkoztatottak bruttó bérére vonatkozóan. Ez azt jelenti, hogy a cégek fele 5 %-nál kisebb ütemű, másik fele pedig ennél gyorsabb béremelést tervez.

megmutatkozik a szakképzett fizikai munkaerő szerepének és jelentőségének felértékelődése.

3.6. Ábra: A szakmunkások arányának hatása a fizikai foglalkozásúak körében várható béremelésre (%)

3.7. Ábra: A diplomások arányának hatása a szellemi foglalkozásúak körében várható béremelésre (%)

4. A szakképzett pályakezdők tudásával való elégedettség

A következőkbe a felvétel adatai alapján azt tekintjük át, hogy a munkáltatók mennyire elégedettek az érettségizett, ill. az érettségi nélküli szakképzett, legfeljebb két éve munkában álló pályakezdők tudásával. A válaszadók 12 szempont szerint, az iskolai osztályzatnak megfelelően egy 5 fokozatú skálán fejezhették ki elégedettségüket.

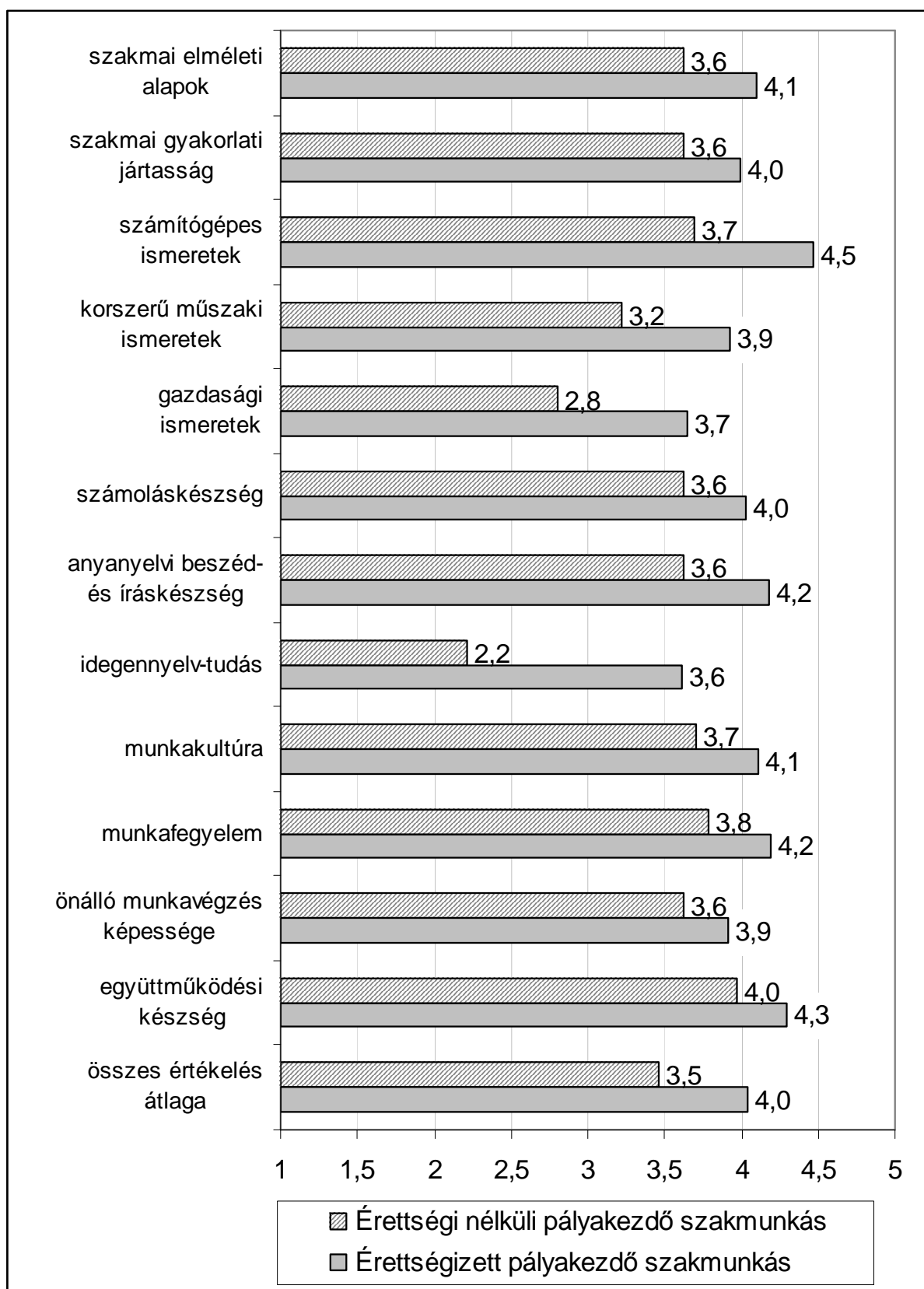
Az érettségizettek többnyire ugyanazokra a szempontokra kaptak jobb, ill. rosszabb értékelést, mint az érettségi nélküli pályakezdők, viszont érettségi nélkül a pályakezdők minden szempont szerint gyengébb, átlagosan fél osztályzattal rosszabb minősítést kaptak. Az átlagosnál valamivel nagyobb az érettségi nélküliek lemaradása a korszerű műszaki ismeretek, és a gazdasági ismeretek terén. Az idegen-nyelv tudás tekintetében azonban már jelentősen rosszabb értékelést kaptak az érettségi nélküliek. A korábbi (2001-ben és 2004-ben végzett) felvételek⁶ ugyanezekre a hiányosságokra hívták fel a figyelmet. Ennek ellenére folytatódni látszik a javuló tendencia a pályakezdők tudásszintjének megítélésében. Az értékelések azt sugallják, hogy 2001 és 2004 után 2005-ben a munkáltatók szinte minden bírálati szempont tekintetében ismét némileg elégedettebbek a pályakezdőkkel. Az idegennyelv-tudás tekintetében azonban – nem számottevően, de érzékelhetően - romlott az érettségi nélküli pályakezdők felkészültségének megítélése. Kedvező változás, hogy a számítógépes ismeretek terén a 2004. augusztusi felvétel eredményeihez képest nem csak az érettségizettek, hanem az érettségi nélküli pályakezdők is szembetűnő javulást tudtak elérni.

Összességében tehát az érettségi nélküli pályakezdő szakmunkásoknál a munkáltatók továbbra is a gazdasági ismeretek, a korszerű műszaki ismeretek és legfőképpen az idegennyelv-tudás megfelelő színvonalát hiányolják. Az előbbi két szempont tekintetében stagnálás, az utóbbinál enyhe visszaesés mutatkozott az osztályzatok átlagában. Az érettségizetteknél a gazdasági ismeretekre adott osztályzat – a többi szemponthoz képest - még mindig viszonylag nagyobb mértékben marad el az összes szempont összevont átlagától. A másik terület, amelyen a munkáltatók lényegesen magasabb tudásszintet várnak el ismét az idegennyelv-ismeret. Ehhez hozzá kell tenni, hogy a 2004. évi felvételhez képest az érettségizett pályakezdők idegennyelv-tudása (legalábbis annak megítélése) szembetűnően javult, az osztályzatok átlaga 3,16-ról 3,61-re emelkedett.

⁶ Palócz Éva, A pályakezdők iránti vállalati kereslet és a velük való elégedettség egy vállalati felmérés tükrében, MKIK GVI, 2001. szeptember;

Selmeczy Iván, A vállalatok foglalkoztatási, üzleti helyzete és kilátásai, MKIK-GVI, 2004. december

4.1. Ábra: A pályakezdők felkészültségével való elégedettség, átlag értékek (minimum=1 ; maximum=5)

4.1. Táblázat: A pályakezdekők felkészültségével való elégedettség, átlag értékek, 2000, 2001, 2004 és 2005-ben (minimum=1 ; maximum=5)

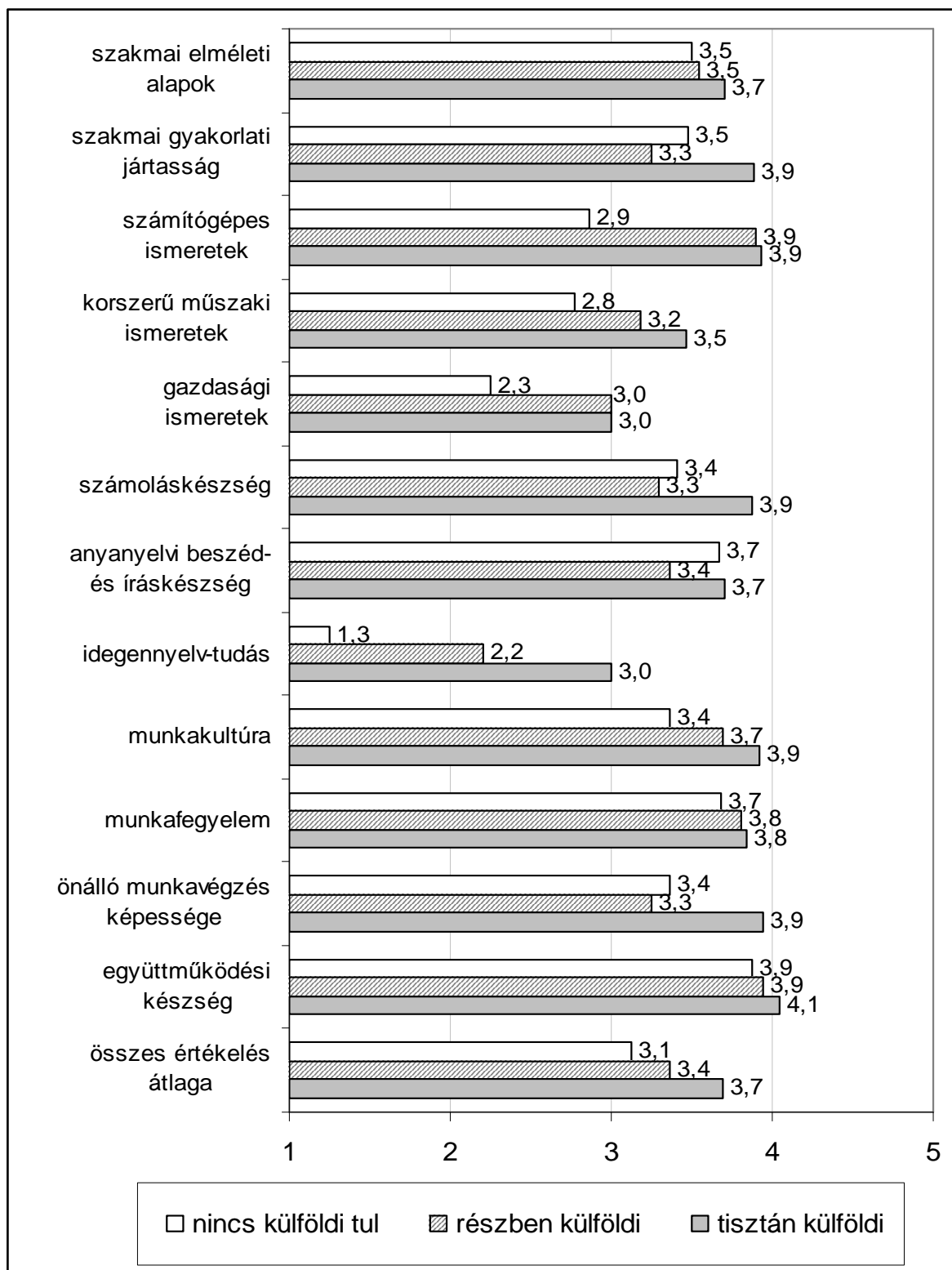
Bírálati szempontok	Osztályzat (átlag)							
	Pályakezdekők							
	Érettségi nélkül				Érettséggel			
	2000	2001	2004	2005	2000	2001	2004	2005
Szakmai elméleti alapok	3,09	3,11	3,46	3,62	3,39	3,86	3,91	4,1
Szakmai gyakorlati jártasság	3,05	3,16	3,53	3,62	2,95	3,21	4,01	3,99
Számítógépes ismeretek/gyakorlat	2,6	2,83	2,96	3,69	3,26	3,23	3,79	4,47
Korszerű műszaki ismeretek	2,84	2,99	3,21	3,22	3,36	3,01	3,93	3,93
Gazdasági ismeretek	2,72	2,52	2,86	2,80	3,01	3,03	3,56	3,65
Számoláskészség	3,23	2,92	3,34	3,62	3,72	3,48	3,91	4,03
Anyanyelvi beszéd- és íráskészség	3,42	2,92	3,51	3,62	4,01	3,48	4,09	4,18
Idegennyelv-tudás	2,12	2,02	2,38	2,21	2,83	2,76	3,16	3,61
Munkakultúra	3,21	3,06	3,54	3,7	3,44	3,38	4,02	4,11
Munkafegyelem	3,45	3,30	3,75	3,79	4,02	3,49	4,14	4,19
Önálló munkavégzés képessége	3,23	2,98	3,49	3,62	3,27	3,20	4,05	3,91
Együttműködési készség	3,65	3,65	3,96	3,97	4,09	3,91	4,27	4,3
Szempontok szerinti osztályzatok öszevont átlaga	3,05	2,96	3,38	3,62	3,45	3,34	3,91	4,1

Adatok forrása: MKIK GVI vállalati empirikus adatfelvételek

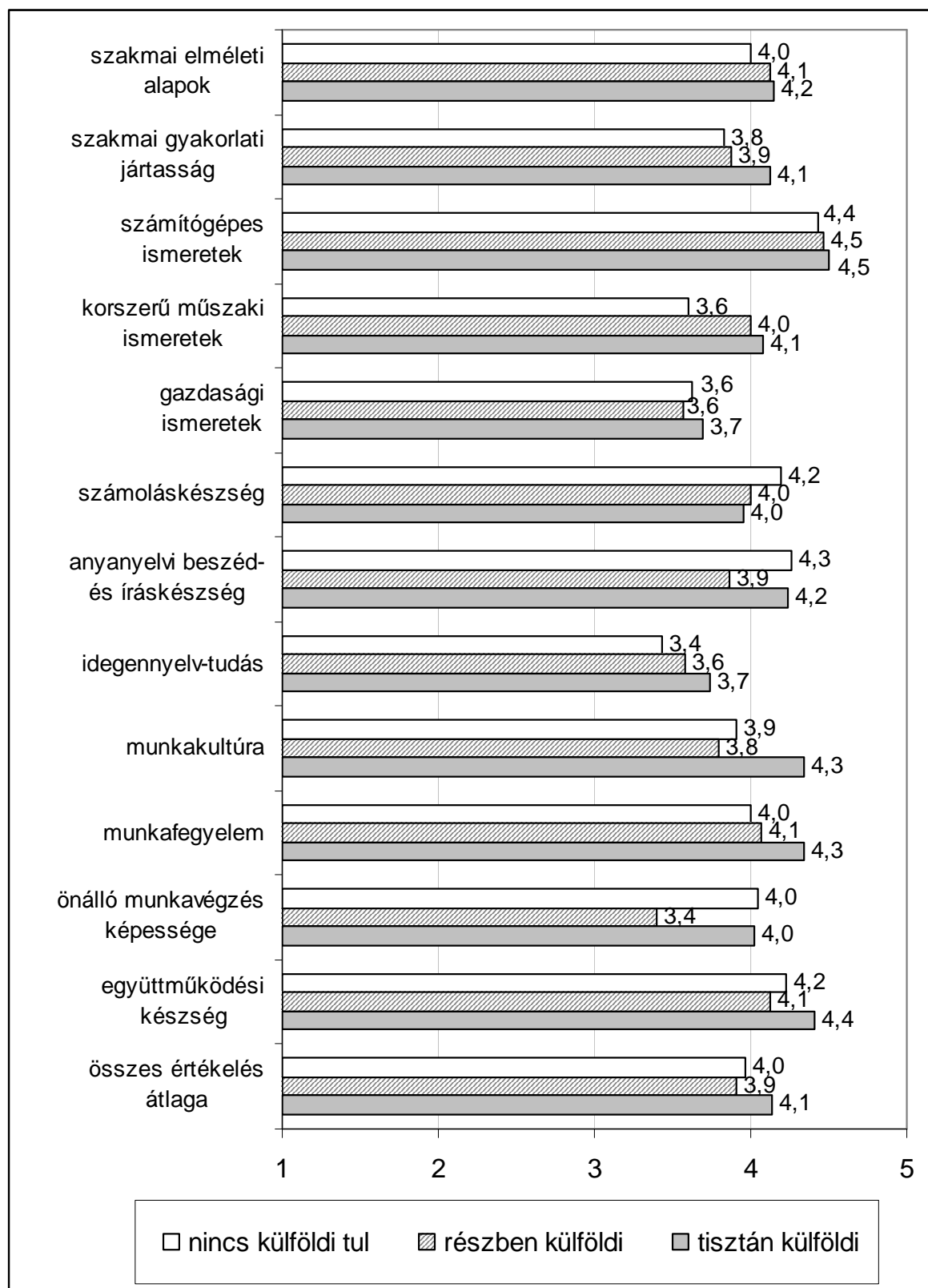
A külföldi tulajdonú cégek minden szempont tekintetében elégedettebbek az érettségi nélküli pályakezdekőkkel, mint a magyar vállalkozások. Különösen az idegennyelv-tudásban meglepően jobb a külföldi cégek véleménye. A tisztán magyar tulajdonú cégeknél az érettségi nélküli pályakezdekők átlagosan elégtelenhez közeli osztályzatot kaptak, míg a külföldiektől közepest érdemeltek ki (lásd a 4.2. ábrát). Az

érettségizett pályakezdők értékelésében elenyésző a különbség a külföldi tulajdon szerint (lásd a 4.3. ábrát).

4.2. Ábra: Az érettségi nélküli pályakezdők felkészültségével való elégedettség a külföldi tulajdon aránya szerint, átlag értékek (minimum=1 ; maximum=5)

4.3. Ábra: Az érettségizett pályakezdekők felkészültségével való elégedettség a külföldi tulajdon aránya szerint, átlag értékek (minimum=1 ; maximum=5)

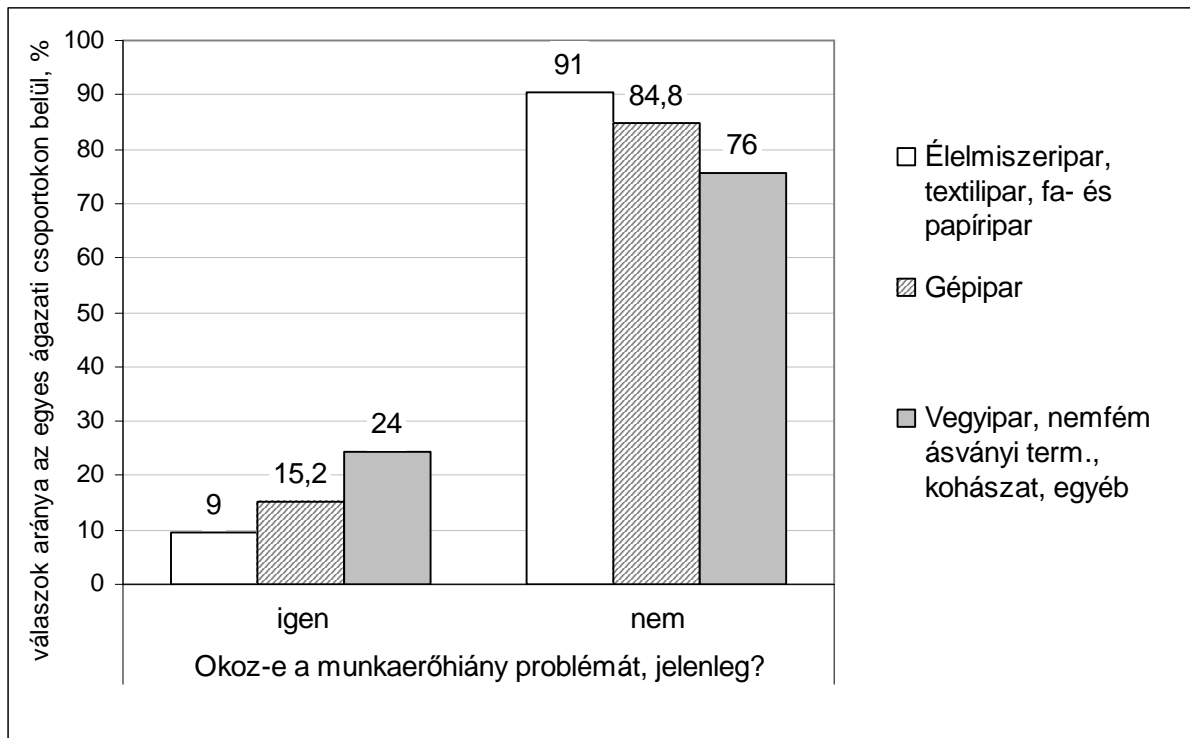

A külföldi tulajdonú cégek munkáltatóinál természetesen nem az alacsonyabb mérce eredményezi a kedvező osztályzatokat. A külföldi cégek általában kedvezőbb munkakörülményeket, szakmai fejlődéssel kapcsolatos feltételeket (pl. munkaeszközöket) és általában magasabb bért tudnak biztosítani. Ennek következtében a pályakezdők a külföldieket preferálják, amelyeknek ennél fogva nagyobb az esélyük arra, hogy a munkaerőpiacon magasabb tudással rendelkező, felkészültebb pályakezdőket vehessenek fel. Ez tetten érhető az idegennyelv-tudás értékelésében. A külföldi cégeknél általában alapfeltétel az idegen nyelv legalább alapfokú, vagy legalább a munkavégzéshez szükséges szintű ismerete. Így nem meglepő, hogy a külföldi munkáltatók lényegesen elégedettebbek a nyelvismerettel, mint a magyarok.

5. Munkaerőhiány

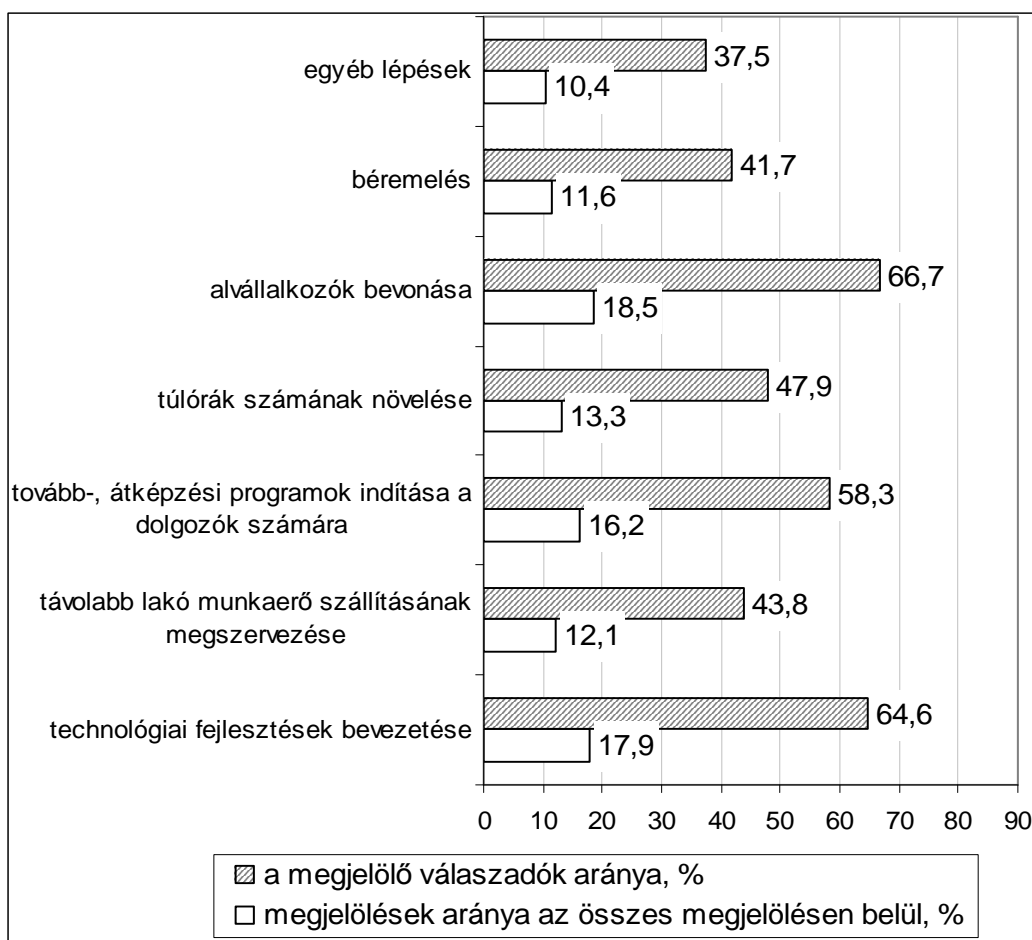
Végül a munkaerőhiány jelentkezéséről és a pályakezdők iránti keresletről lesz. A megkérdezett cégek 17 %-a számolt be a cég termelésében fennakadást, vagy problémát okozó munkaerőhiányról. A legkevésbé a könnyűiparban jelentkezik a munkaerőhiány, ami érthető, hiszen ebben az ágazati csoportban a leggyakoribb a létszámleépítés. A nehéziparban már a cégek közel egynegyedénél fennakadáshoz vezet a termelésben a munkaerőhiány. A gépipar helyzete e tekintetben a két véglet között helyezkedik el (lásd a 5.1. ábrát).

5.1. Ábra: Az egyes ágazati csoportok megoszlása szerint, hogy a munkaerőhiány okoz-e problémát a termelésben (%)

Azoknál a cégeknél, amelyeknél a munkaerő hiánya problémát okoz, a leggyakrabban alvállalkozók bevonásával igyekeznek orvosolni ezt. A cégek 18,5 %-a alkalmazta ezt a megoldást. A jelölések szintén nagy hányada (az összes megjelölés 65 %-a) jutott a technológiai fejlesztésre. Ezzel a megoldással a cégek 17,9 %-a próbálkozik. Harmadik helyen kiemelhetjük még a tovább- és átképzési programok indítását, amivel a cégek több mint 16 %-a igyekszik orvosolni a munkaerőhiány okozta problémát (lásd az 5.2. ábrát).

5.2. Ábra: A munkaerőhiány megszüntetése érdekében hozott (vagy kezdeményezett) intézkedések relatív gyakorisága (% a válaszok, ill. a válaszadók aránya szerint)

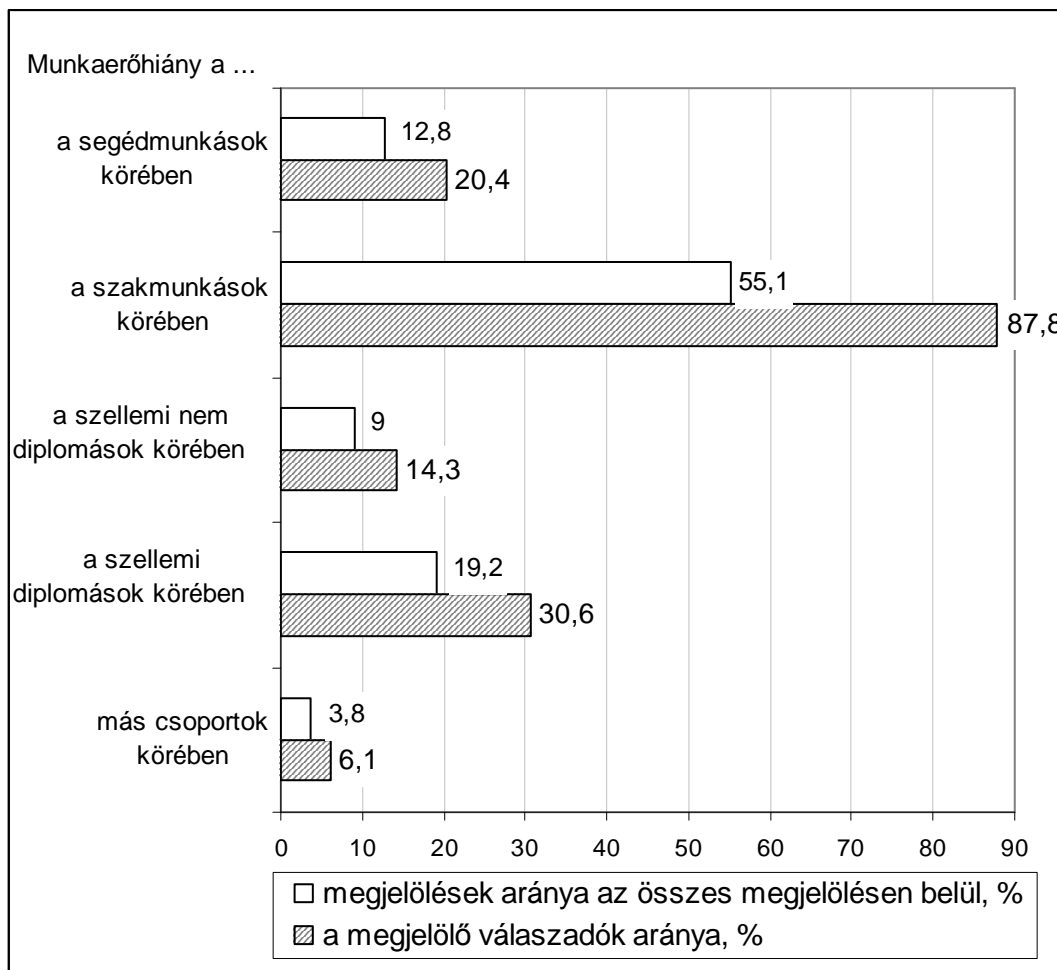

Megjegyzés: A válaszadó egyszerre több lehetőséget is megjelölhetett

A munkaerőhiány leggyakrabban a szakmunkások körében jelentkezik. A szakmunkáshiány okozta gond rendkívüli jelentőségére utal, hogy a hiányt jelentő cégek közel 90 %-a ezt a foglalkoztatási csoportot jelölte meg a munkaerőhiány egyik forrásaként. Ebből következik a kérdés, hogy a szakképzett munkaerő-kínálat mennyiségi, vagy minőségi szempontból nem képes kielégíteni az igényeket. Harmadik magyarázatként felmerül a mobilitás hiánya is, e kérdések megválaszolására azonban jelen felmérés keretei nem adnak lehetőséget.

A szakmunkások után a diplomás szellemi foglalkozásúak hiánya okoz leggyakrabban (az esetek 30,6 %-ában) gondot a vállalkozásoknak (lásd az 5.3. ábrát).

5.3. Ábra: Munkaerőhiány a különböző foglalkozási csoportokban
(%, a megjelölések és a megjelölők relatív gyakorisága)

Megjegyzés: A válaszadó egyszerre több lehetőséget is megjelölhettek

Pályakezdők iránti kereslet

A cégek 48 %-a tervezi pályakezdők felvételét a következő két évben, 52 %-uk nem kíván pályakezdőt felvenni. Az ágazati csoportok között kis különbséget fedezhetünk fel, gépiparban ugyanis nagyobb a pályakezdők felvételét tervező cégek aránya (52,5 %), mint a nehéziparban (46,7 %) vagy a könnyűiparban (45,8 %).

5.4. Ábra a pályakezdőt felvenni szándékozók aránya a különböző ágazati csoportokon belül.

